

98242

**Vlerick Leuven Gent
Management School**

Associated with Ghent University and with the Katholieke Universiteit Leuven

VLIZ (vzw)
VLAAMS INSTITUUT VOOR DE ZEE
FLANDERS MARINE INSTITUTE
Oostende - Belgium

“EEN TOEKOMST VOOR DE BELGISCHE VISSERIJ”

Prof. Hans Crijns

Vertrouwelijk

SAMENVATTING

In zijn bekommernis voor het gezond voortbestaan van de Belgische visserijsector heeft de Minister van Landbouw en Middenstand, de heer Gabriëls, aan de Vlerick Leuven Gent Management School de opdracht gegeven voor het opstellen van een aanzet tot een Strategisch Plan voor de Belgische zeevisserij.

Exogene knelpunten liggen aan de basis van de huidige problematiek:

- de overcapaciteit op Europees vlak
- de toenemende concurrentie van buitenlandse vissers
- de onzekerheid van de vissers over de toekomstige beleidsrichting.

Naar aanleiding van overcapaciteit in de Europese visserij is het gemeenschappelijk visserijbeleid van de EU beperkend. De TAC en quotaregelingen geven onvoldoende ruimte voor flexibiliteit aan de vloot. Dit leidt tot een voortdurende evenwichtsoefening van de Belgische overheid én van reders. Er wordt in België een overcapaciteit vastgesteld, wat inhoudt dat de capaciteit van de Belgische vloot eigenlijk nog te groot is in verhouding tot de toegestane vangstmogelijkheden. Er wordt de laatste jaren een continu daling van het aantal schepen geconstateerd, doch met een een grotere individuele capaciteit (wat productiviteitsverhogend werkt), waardoor de totale capaciteit van de Belgische vloot nagenoeg constant blijft.

De analyse van de bestaande situatie tekent een problematiek van de Belgische zeevisserij in termen van "neergaande spiraal".

Deze neergaande spiraal draait in essentie rond de volgende vaststellingen :

- dalende visquota op Europees vlak, gepaard aan druk op Belgische quota door internationalisering
- dalende visaanvoer in Belgische havens
- dalend aantal Belgische reders, schepen en vissers
- dalende economische impact van de Belgische vloot op afgeleide sectoren (visverwerking, toerisme, e.d.) en dalende visibiliteit en uitstraling van de Belgische visserij in het algemeen naar de omgeving.

De exogene knelpunten leiden tot endogene knelpunten waarin problemen geconstateerd worden betreffende de capaciteit van de vloot en het aantal schepen, de activiteit van de vloot, de financiële positie van de rederijen waardoor de continuïteit niet gewaarborgd is, de van de visserij afhankelijke activiteiten en sectoren.

Maatregelen zijn genomen tot beperking van de capaciteitsinzet. Hier situeert zich een paradox : enerzijds treft men deze maatregelen met het gevolg dat het aantal schepen terugloopt, anderzijds wordt deze daling betreurd omdat ze de leefbaarheid van de Belgische visserijsector in het gedrang brengt, wegens een verlies aan toekomstperspectief, aan uitstraling en hefboomfunctie van de Belgische zeevisserij. Toch zal het beleid gericht op aanpassing van de visserij-inspanning noodzakelijkerwijs voortgezet worden, bestaande maatregelen in dit verband liggen vast in de invulling van het MOP en FIOV.

Op basis van deze analyse is het de vraag welke impulsen op het beleidsvlak kunnen gegeven worden ten einde de socio-economische toestand van de visserijsector te verbeteren. Door het vaststaande feit dat er in de Europese Unie als geheel nog steeds een overcapaciteit bestaat, zullen beperkende maatregelen op Europees vlak in de toekomst nodig geacht blijven worden. Daarom is het van belang dat er -in de mate van het mogelijke - zekerheid wordt geschapen omtrent het beleid terzake.

De Belgische visserijsector is er bij gebaat dat de volgende globale doelstellingen - waar voldoende consensus over is bij de publieke en particuliere betrokkenen - expliciet gesteld en nagestreefd worden:

- een economisch gezonde visserijsector in België te creëren daartoe de noodzakelijke voorwaarden te scheppen, met eigen verantwoordelijkheid van de economische spelers in de sector.
- een duurzame en ecologisch verantwoorde exploitatie van de visgronden te waarborgen
- een positief hefboomeffect van de vissector in het algemeen en van bepaalde delen in het bijzonder naar andere sectoren beter te valoriseren (bijv. het toerisme rond de visserijsector, zowel passief als recreatief)
- het Belgische aspect van de vissector te waarborgen

Bovendien is het aangewezen deze globale doelstellingen te realiseren in een particulier publieke samenwerking.

De uitgangspunten zijn:

- binnen de EU-verplichtingen van de Belgische overheid, binnen de thans geldende EU-regelgeving
- op termijn voldoende ruimte voor eigen verantwoordelijkheid en zelfregulering van de betrokken spelers in de sector
- een systeem voor vangstreguleringen dat aantrekkelijker is voor vloot, veilingen, verwerkers en distributie in België
- op korte termijn een antwoord op de acute noden van de Belgische vloot.

Voor een economisch gezonde zeevisserijsector ligt de basis bij de vloot. Continuïteit van de vloot zorgt voor continuïteit van aanvoer aan afnemers (veilingen, verwerkers en distributie). Continuïteit van de vloot vereist evenwel een gezonde planning, zowel van vangsten en als van financiën.

Een eerste voorwaarde is de financiële gezondheid van de rederijen en vloot, waarbij de continuïteit (via redelijk solvabiliteit, rendabiliteit en liquiditeit) wordt nagestreefd op het globale, maar tevens op het individuele vlak.

Een tweede voorwaarde hiertoe is bescherming van het contingent. De overheid zal hiertoe de mogelijkheden moeten kunnen scheppen. Daarbij is er meer ruimte aanwezig om een jaardoorvisgarantie te verstrekken aan een groep vissers dan aan een individuele visser.

Een derde voorwaarde is het behoud van de vloot in België, zodat de nodige hefboomfunctie vanaf aanlandingen tot verwerking in België kan optreden.

Een vierde voorwaarde is het creëren van speerpunten naar de toekomst waarin België een concurrentiepositie voor de toekomst kan uitbouwen.

Met het oog op deze doelstellingen kan de overheid in eerste instantie de rederijen in staat stellen een rendabele bedrijfsvoering te realiseren, door maatregelen te (laten) treffen die de competitiviteit van de Belgische vloot - binnen het Europees kader -

waarborgt.

In de huidige situatie is een gefaseerde aanpak aangewezen.

Indien het beleid kiest voor de continuïteit van de sector, zijn er op korte termijn defensieve maatregelen nodig die het voortbestaan van de Belgische vloot garanderen. Dergelijk beleid is erop gericht om - binnen het Europees kader - ondersteunende defensieve maatregelen te treffen die vooral bepaalde kostennadelen van Belgische partijen binnen de bestaande vloot ten opzichte van hun buitenlandse collega's wegwerken.

Op langere termijn biedt deze situatie echter geen blijvend uitsluitsel. De bestaande regelingen (MOP, FIOV, FIVA) geven reeds een aanzet tot de middellange termijn en bieden een duidelijk kader.

Er dient een overgang te worden gemaakt naar een gedifferentieerde aanpak met mogelijke krachtlijnen voor beleidsmaatregelen in de dimensies :

- groot segment
- alternatieve visserij - groot segment
- klein segment
- alternatieve visserij - klein segment

Een dergelijke aanpak kent niet enkel een defensief maar ook een offensief luik. Het defensieve luik is erop gericht om de competitiviteit van de Belgische vloot te waarborgen. Het offensieve luik ontwikkelt sporen naar de toekomst waarin expansie mogelijk is en waarin de Belgische zeevisserij in de toekomst een comparatief voordeel kan uitbouwen.

Het defensief luik vergt maatregelen op korte termijn en maatregelen gericht op het traditionele groot segment. In het offensief luik situeren zich mogelijkheden in de uitbouw van het klein segment (kustvisserij). Ook het ontwikkelen van alternatieve milieuvriendelijke en selectieve vistechnieken biedt offensieve mogelijkheden naar de toekomst.

Het beleid dient geënt te zijn op deze strategie en te passen in de Europese regelgeving. Hierin dient België het evenwicht te respecteren tussen enerzijds de nodige bescheidenheid aangezien het visserijbeleid kadert in het Europees beleid, anderzijds de nodige assertiviteit aangezien een eigen koers gevaren kan worden binnen de geboden mogelijkheden. Het Structuurplan 2000-2006, het MOP, FIOV en FIVA bieden hiervoor een degelijke aanzet.

Aangezien een toekomst voor de Belgische zeevisserij met een duidelijke (en hopelijk juiste) strategie geschraagd dient te worden door systemen en structuren, worden te overwegen maatregelen weergegeven in een geïntegreerd model voor de toekomst van de Belgische zeevisserij.

De desbetreffende beleidsvoorstellen bevatten mogelijkheden naar :

- oprichten van een investeringsmaatschappij voor de Belgische zeevisserij
- inrichten van een groepsbeheer met quota
- aanpassing van het systeem van de visvergunningen
- behouden en verscherpen van de economische band
- creëren van sectorclusters
- opzetten van professionele monitoring- en beheerscontrolesystemen
- opzetten van een steunpunt voor de Belgische visserij.

Voor de volledigheid worden evenens korte termijn steunmaatregelen aan dit kader toegevoegd, met het oog op mogelijks acute noden van de zeevisserij.

De voorgestelde gedifferentieerde aanpak schetst mogelijke specifieke beleidsmaatregelen per dimensie: 1/ groot segment; 2/ alternatieve visserij -groot segment; 3/ klein segment; 4/ alternatieve visserij -klein segment.

Het moge duidelijk zijn dat de Belgische zeevisserij momenteel in woelige wateren verkeert. Echter, de positieve bereidheid in dit project van zowel vertegenwoordigers van het bedrijfsleven als van de overheid geven voldoende aanleiding tot vertrouwen. De voorstellen vereisen een stevige medewerking van de sector, medewerking van de overheid is onontbeerlijk. De uitwerking vergt tijd. Maar er is een toekomst voor de Belgische visserij, een gezonde en duurzame toekomst.

Prof. Hans Crijns
Vlerick Leuven Gent Management School

Maart 2001

Inhoudstafel

1	INLEIDING	4
1.1	CONTEXT	4
1.2	METHODOLOGIE	4
1.2.1	<i>Het conceptueel kader.....</i>	<i>4</i>
1.2.2	<i>Inhoud.....</i>	<i>6</i>
1.2.3	<i>De aanpak van het project</i>	<i>7</i>
2	ALGEMENE BESCHRIJVING VAN DE VISSERIJSECTOR	8
2.1	DE WAARDEKETEN (VALUE CHAIN)	8
2.1.1	<i>Kwantitatief.....</i>	<i>10</i>
2.1.2	<i>Kwalitatief.....</i>	<i>11</i>
2.2	HAVENS EN VLOOT	12
2.2.1	<i>Havens.....</i>	<i>12</i>
2.2.2	<i>Vloot.....</i>	<i>14</i>
2.2.3	<i>Vistechniek</i>	<i>16</i>
2.3	HET OVERHEIDSBELEID EN DE VISSERIJSECTOR	17
2.3.1	<i>Het Europees overheidsbeleid en de visserijsector</i>	<i>17</i>
2.3.2	<i>Meerjarig Oriëntatieprogramma (MOP) en Financieringsinstrument voor de Oriëntatie van de Visserij (FIOV).....</i>	<i>21</i>
2.3.3	<i>Het Financieringsinstrument voor de Vlaamse Visserij- en Aquicultuursector (FIVA) ...</i>	<i>21</i>
3	ANALYSE VAN DE HUIDIGE SITUATIE VANUIT EEN STRATEGISCHE OPTIEK... 23	
3.1	EVOLUTIES IN DE BELGISCHE VISSERIJSECTOR	23
3.1.1	<i>Exogene factoren.....</i>	<i>23</i>
3.1.2	<i>Quotabeleid en buitenlandse interesse.....</i>	<i>24</i>
3.1.3	<i>Visveilingen en visverwerkende industrie.....</i>	<i>24</i>
3.2	DE FINANCIËLE SITUATIE VAN DE VISSERS.....	25
3.3	DE POSITIE VAN DE BELGISCHE VISSERIJSECTOR IN EUROPEES PERSPECTIEF	30
3.3.1	<i>Algemeen.....</i>	<i>30</i>
3.3.2	<i>Quotabeheer.....</i>	<i>30</i>
3.3.3	<i>Productiviteit.....</i>	<i>32</i>
3.3.4	<i>Financiële positie en kostensoorten</i>	<i>33</i>
3.3.5	<i>Ondersteunende maatregelen en planning door de overheid.....</i>	<i>35</i>
3.4	DE BELANGRIJKSTE KRACHTEN DIE INWERKEN OP DE BELGISCHE VISSERIJSECTOR: DE ISSUES .	37
3.5	ANALYSE VAN DE ISSUES.....	40
3.5.1	<i>Neergaande spiraal.....</i>	<i>40</i>
3.5.2	<i>De impact van het beleid.....</i>	<i>42</i>
4	CONFRONTATIEANALYSE	43
4.1	EEN SWOT-ANALYSE.....	43
4.1.1	<i>Sterke punten.....</i>	<i>43</i>
4.1.2	<i>Zwakke punten.....</i>	<i>44</i>
4.1.3	<i>Kansen.....</i>	<i>46</i>
4.1.4	<i>Bedreigingen</i>	<i>46</i>
4.2	DOELSTELLINGENANALYSE	48
4.3	HOOFDAANDACHTSPUNTEN.....	52
5	DE ONWIKKELING VAN EEN TOEKOMST VOOR DE BELGISCHE ZEEVISSERIJ 56	
5.1	DOELSTELLINGEN EN UITGANGSPUNTEN	56
5.1.1	<i>Doelstellingen</i>	<i>56</i>
5.1.2	<i>Uitgangspunten</i>	<i>57</i>
5.2	VEREISTE KENMERKEN VOOR EEN TOEKOMST VAN DE BELGISCHE ZEEVISSERIJ	58
5.2.1	<i>Aandacht voor de korte en de lange termijn.....</i>	<i>58</i>
5.2.2	<i>Aandacht voor offensieve en defensieve maatregelen</i>	<i>58</i>

5.2.3	<i>Rechtsreekse en onrechtstreekse maatregelen</i>	60
5.2.4	<i>Hefbomen voor overheidsbeleid</i>	61
5.3	NAAR EEN GEDIFFERENTIEERDE AANPAK	62
5.3.1	<i>Korte termijn maatregelen</i>	62
5.3.2	<i>Lange-termijn-dimensies met hun draagvlak</i>	63
5.3.3	<i>Mogelijke pistes</i>	65
5.4	EEN MODELMATIGE BENADERING VAN TE OVERWEGEN MAATREGELEN	68
5.5	ALGEMENE BELEIDSVOORSTELLEN	71
5.6	BELEIDSVOORSTELLEN GEDIFFERENTIEERD PER DIMENSIE	77
5.7	EPILOOG	81
BIJLAGE 1: BIBLIOGRAFIE		82
BIJLAGE 2		83

Lijst van figuren

Figuur 1 - Het conceptueel kader	5
Figuur 2 - Eenvoudig overzicht van de waardeketen van de Belgische Zeevisserij.....	8
Figuur 3 - Gedetailleerd overzicht van de waardeketen van de Belgische Zeevisserij	8
Figuur 4 - De bevoorradingsbalans van vis- en visserijproducten in België.....	10
Figuur 5 - Evolutie van de visaanvoer naar de Belgische havens	13
Figuur 6 - Aantal vissersvaartuigen	15
Figuur 7 - Totaal vermogen.....	15
Figuur 8 - Besomming en bedrijfsresultaten van de vissersvloot.....	27
Figuur 9 - Kottervisserij Nederland- nettoresultaten.....	33
Figuur 10 - Schematisch overzicht van de belangrijkste krachten die inwerken op de Belgische visserijsector	39
Figuur 11 - Het strategisch krachtenveld (de 3 gebieden van strategie).....	48
Figuur 12 - Hoofddoelstellingen van de belangrijkste spelers	51
Figuur 13 - De dimensies op basis van vlootsegment en vistechniek.	54
Figuur 14 - Belgische visserijsector	65
Figuur 15 - Geïntegreerd model Belgische Visserij	70

Lijst van tabellen

Tabel 1 - Verdeling van de visaanvoer over de Belgische havens	12
Tabel 2 - Aanvoer vis door eigen vissersvaartuigen	13
Tabel 3 - Evolutie van de aanvoerwaarde sedert 1950 uitgedrukt in 1.000 bef door eigen vissersvaartuigen.....	14
Tabel 4 - Evolutie van de capaciteitsontwikkeling	14
Tabel 5 - Toegekende steun	22
Tabel 6 - Besomming van de Belgische zeevisserij in 1998	25
Tabel 7 - Bedrijfsresultaten van de Belgische vloot in 1998	25
Tabel 8 - Financiële situatie van de Belgische vissersvloot op 31 december 2000.....	28
Tabel 9 - Positie Belgische visserij t.o.v. Europese Unie, 1999.....	30
Tabel 10 - Grootheden over de verschillende EU-landen (1999)	32
Tabel 11 - Productiviteitsparameters in Eu landen 1999.....	32
Tabel 12 - Leeftijd van de vaartuigen, België vergeleken met Nederland	33
Tabel 13 - Kotters Nederland: resultaat per manjaar, 1999.....	34
Tabel 14 - Schatting Belgische rederij: resultaat per najaar 2000	34
Tabel 15 - Vergelijking kosten veilingen (% op besomming) - schattingen	35
Tabel 16 - Dimensies en draagvlak	64
Tabel 17 - De strategische dimensies, de alternatieve keuze en hun effect.....	66
Tabel 18 - Schematisch overzicht en strategische doelstellingen per doelgroep.....	67

1 Inleiding

1.1 Context

De Belgische zeevisserijsector bevindt zich in woelige wateren. Een belangrijke oorzaak hiervoor is de Europese markt, waarbij de overcapaciteit van de Europese vloot geleid heeft tot een restrictief beleid van de Europese Commissie, dat wordt uitgevoerd door de lidstaten. Hiermee gepaard gaat de vaststelling dat de aard van de visserij moeilijk kan samenvallen met het bevorderen van een duurzame exploitatie. Naast de vangstbeperkingen wordt de sector geconfronteerd met schommelingen in zowel opbrengsten als kostencategorieën en internationale concurrentie, wat uitmondt in een bedreigde concurrentiepositie.

In het licht van deze context heeft de Minister van Landbouw en Middenstand de behoefte onderkend aan een globaal toekomstgericht plan voor de Belgische visserijsector. Daarom heeft hij hiertoe de opdracht gegeven aan de Vlerick Leuven Gent Management School. Dit rapport is de weerslag van een analyse die de aanzet moet geven tot een toekomstvisie betreffende de Belgische zeevisserij en een werkbaar instrument aanbieden voor het beleid.

Vandaar de benaming “Een toekomst voor de Belgische zeevisserij”.

1.2 Methodologie

1.2.1 Het conceptueel kader

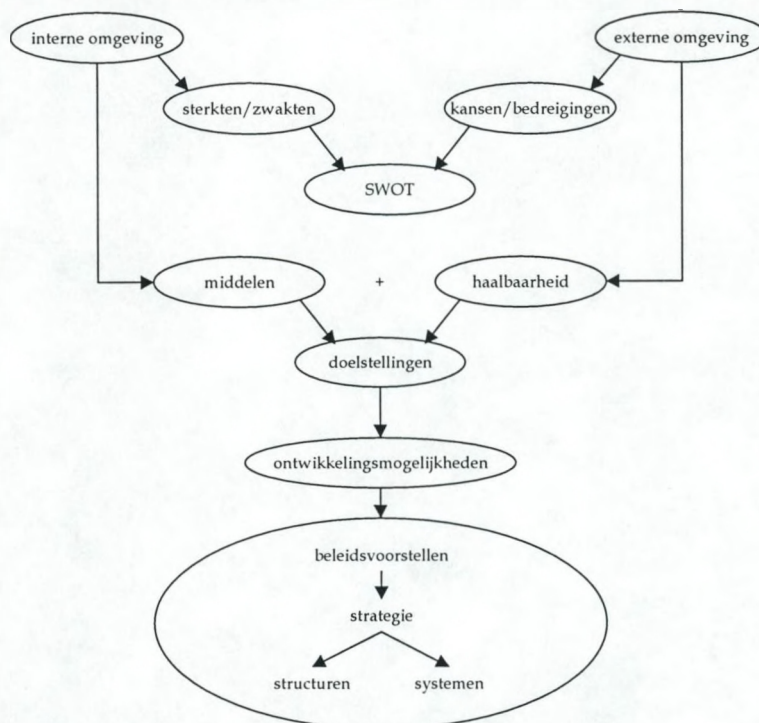
Een sectorstrategie komt tot stand op basis van een analyse van de bestaande situatie in de interne en externe omgeving. Deze leidt tot een SWOT analyse. De hoofdaandachtsgebieden komen vervolgens tot stand binnen het spanningsveld van het noodzakelijke (wat moet gerealiseerd worden), het haalbare (wat kan met de beschikbare middelen gerealiseerd worden) en het wenselijke (wat wil men in de toekomst voor de sector realiseren)¹.

In die optiek is het noodzakelijk een duidelijk zicht te krijgen op wat de toestand is van de sector, op de doelstellingen van de overheid en van de verschillende spelers in de sector en op de bestaande beleidsmaatregelen, om zodoende mogelijke beleidsopties te ontwikkelen.

Tenslotte dienen de opties een geïntegreerd geheel te vormen waarbij strategie, structuren en systemen op elkaar zijn afgestemd.

¹ Aimé Heene, “Bruggen naar de toekomst”, Uitgeverij Lannoo, Tielt, 1995

Figuur 1 - Het conceptueel kader

De uitdaging voor het openbaar bestuur bestaat in de eerste plaats in het leveren van "purpose" via een "core strategy" (die in drie benaderingen tot uiting komt: clarity of purpose, clarity of role en clarity of direction)² Hierbij weze aangestipt dat strategisch management in het openbaar bestuur een explicitering is van waarden die bepalend zijn voor een politiek proces in reactie op een veranderende omgeving. Die keuzen zijn niet louter gebaseerd op de concurrentiepositie van verschillende organisaties. De overheid kan niet vrij kiezen voor product-marktcombinaties op basis van winstverwachtingen³. Zij heeft immers tot taak om het maatschappelijk belang te behartigen.

De strategiebepaling in een bedrijfstak zoals de visserijsector wordt in belangrijke mate bepaald door de ontwikkeling van de bedrijfstak en de concurrentiepositie. De ontwikkeling van de bedrijfstak heeft als toetssteen productiviteit en wordt beïnvloed door internationale handel en investeringen⁴. Deze kunnen een positieve invloed uitoefenen op de productiviteit (door expanderende export, concurrentiedruk tot vernieuwing e.d.), maar tevens een negatief effect sorteren dat wordt veroorzaakt door absolute productiviteitsstandaarden die nodig zijn om buitenlandse rivalen het hoofd te kunnen bieden.

De concurrentiepositie kan bekeken worden op het niveau van de sector (t.o.v. de internationale omgeving), van de ondernemingen in de sector, of van een individuele onderneming. De concurrentiepositie (op de drie niveaus) verandert eigenlijk voortdurend, maar is de laatste jaren in de visserijsector aan een intensief veranderingsproces onderhevig. Uitgangspunt is welke effecten het concurrentieproces op de ondernemingen in de bedrijfstak heeft. Daarvoor is de

² M.M.Otto "Strategisch veranderen in politiek bestuurd organisaties", Van Gorcum, Assen, 2000

³ M.M.Otto ibidem

⁴ M.Porter, "The competitive advantage of nations", MacMillan Press, London, 1990

toetssteen de rendabiliteit⁵. Het verloop van de rendabiliteit wordt beïnvloed door vele factoren: de kosten, de productietechniek, de marktomvang, het risico, e.d. In belangrijke mate wordt de rendabiliteit ook beïnvloed door de deskundigheid van de ondernemingsleiding en door het overheidsoptreden (waaronder als belangrijk element de reglementeringen).

Strategiebepaling houdt bovendien rekening met maatschappelijke ontwikkelingen. De laatste jaren is er een toenemende aandacht voor duurzaamheid van ontwikkeling, zowel op micro als op macro-vlak.

Het is dan ook een dwingende vereiste om naast economisch georiënteerde begrippen (zoals rendement en productiviteit) aandacht te hebben voor begrippen zoals duurzaamheid en continuïteit.

Strategische planning gebeurt niet in een ivoren toren; het vereist de nodige communicatie met de betrokken spelers in de sector. Bij het analyseren van wat noodzakelijk is, wat haalbaar en wat wenselijk, is hun inbreng cruciaal, niet enkel omwille van de kwaliteit van de analyse, maar vooral omwille van de relevantie van de analyse en van de effectieve realisatie die een gevolg moet zijn.

1.2.2 Inhoud

Het bovenvermeld conceptueel kader leidt tot de volgende structuur van dit voorliggend rapport:

- 1: Algemene beschrijving van de visserijsector
- 2: Analyse van de huidige situatie vanuit een strategische optiek
- 3: Confrontatie-analyse
- 4: Strategische ontwikkelingsmogelijkheden

Deze 4 delen worden vertaald naar de vier hoofdstukken.

In een eerste deel wordt de huidige toestand geanalyseerd in een beschrijving van de visserijsector: de value chain van de visserijsector wordt geschetst, de belangrijkste spelers hierin, de rol van de overheid en het beleid.

Voor de gegevensverzameling werd hiervoor een uitvoerig beroep gedaan op bestaande secundaire bronnen (zie bijlage 1, bibliografie).

In het tweede deel wordt de situatie geanalyseerd, intern en extern. Allereerst worden de evoluties in de sector geschetst. De externe situatie van de Belgische zeevisserij wordt gebenchmarkt met andere EU zeevisserijlanden. Een analyse van de financiële situatie van de rederijen schetst een beeld van de evolutie, terwijl speciale aandacht besteed wordt aan de huidige situatie.

Voor de interne analyse werden tevens interviews met betrokkenen gehouden (zie bijlage 2), de belangrijkste issues in deze gesprekken worden in kaart gebracht en hun onderling verband geanalyseerd.

In het derde deel wordt de confrontatie-analyse opgesteld (inclusief de SWOT-analyse en doelstellingenanalyse). De SWOT geeft een inzicht in de sterktes en zwaktes van de sector en in de bedreigingen en opportuniteiten. Ook worden de doelstellingen van de betrokken spelers geïnventariseerd in een belangengroepdoelstellingenmatrix. Uit de SWOT-analyse en doelstellingenanalyse worden de belangrijkste strategisch relevante problematieken gedefinieerd.

Uitgaande van deze strategisch relevante problematieken worden in combinatie met

⁵ H. Daems, S. Douma, "Concurrentie: analyse en strategie", Kluwer, Deventer, 1984

de overheidsdoelstellingen en de beschikbare middelen de krachtlijnen van het beleid uitgetekend.

In het vierde deel worden de doelstellingen en uitgangspunten geformuleerd. Vervolgens worden aangepaste beleidsmaatregelen voorgesteld. Het geheel wordt geconcretiseerd in een model dat strategie, structuren en systemen integreert.

1.2.3 De aanpak van het project

De aanpak van het project verliep in twee fasen en ziet er als volgt uit :

Fase 1 : SWOT (sterkten-zwakten-opportunities-bedreigingen) analyse

1.A. Inventarisatie van externe en interne omgeving (via secundaire én primaire bronnen, inclusief interviews met betrokkenen) ;

1.B. Analyse en synthese (ontwikkelen van alternatieven, werkhypothesen,

Fase 2 : Ontwikkeling Beleidsvoorstellen

2.A. Ontwerpplan met strategische doelstellingen en actiepunten (inclusief toetsing met betrokken partijen)

2.B. Beleidsvoorstellen aan de Minister van Landbouw en Middenstand als opdrachtgever (inclusief globale strategie, globale doelstellingen, actiepunten).

Deze aanpak werd op *twee assen* gebaseerd. Enerzijds op de macro-economische as : inventaris en analyse van het economische overheidsbeleid met beoordeling van strategische zwaartepunten en prioriteiten in de sector.

Anderzijds op de micro-economische as : inventaris en analyse van de noden van de individuele partijen in de particuliere sector.

Op de overlap van deze twee assen wordt het beleid gesitueerd.

De uitvoering van het project gebeurde door een projectgroep bestaande uit Prof. Hans Crijns, Vlerick Leuven Gent Management School, ir. Luc Vereecken, Delta i, dhr. Thomas Sileghem, Ernst & Young Entrepreneurs, dhr. Jo Sanders, Ernst & Young Entrepreneurs en liep van september 2000 tot maart 2001.

Gezien de complexiteit en de betekenis werd het project begeleid door een overkoepelende stuurgroep voor de duur van het project.

Deze stuurgroep bestaat uit :

- Prof. Hans Crijns, Vlerick Leuven Gent Management School - voorzitter
- ir. Luc Vereecken, Delta i - projectgroep
- dhr. Thomas Sileghem, Ernst & Young Entrepreneurs - projectgroep
- dhr. Jo Sanders, Ernst & Young Entrepreneurs - projectgroep
- Prof. dr. ir. Jacques Viaene, Vakgroep Landbouweconomie -Universiteit Gent
- dr. X. Gellynck, Vakgroep Landbouweconomie -Universiteit Gent
- ir. J. Carmeliet, directeur-generaal Ministerie van Middenstand en Landbouw
- ir. Luc Maertens, directeur Dienst van de Zeevisserij
- ir. J. De Laporte, adjunct-kabinetchef Minister van Landbouw en Middenstand.

Om een zo goed mogelijke afstemming en communicatie te hebben, vond een maandelijks bespreking in de stuurgroep plaats.

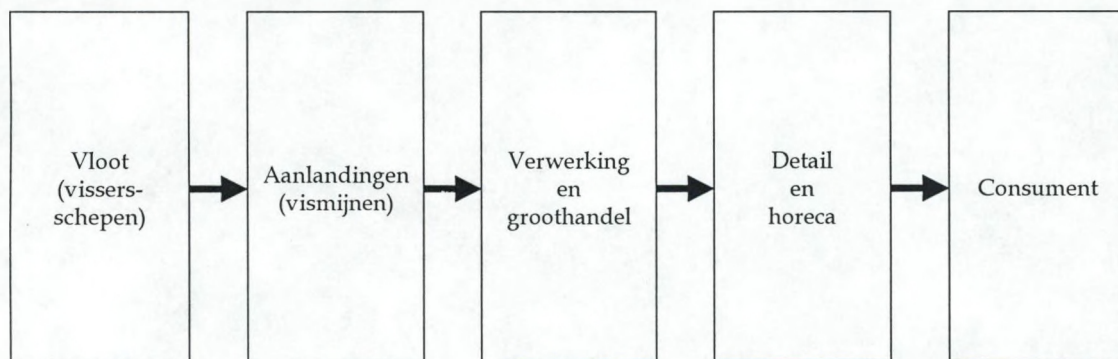
2 Algemene beschrijving van de visserijsector

Aangezien dit rapport bedoeld is voor spelers en beleidsmakers die vertrouwd zijn met de sector, zal de beschrijving van de sector kort zijn. De bedoeling van dit deel is in hoofdzaak om een globale schets te geven van de evoluties in de sector en de context voor de issues die betrokkenen aanhalen.

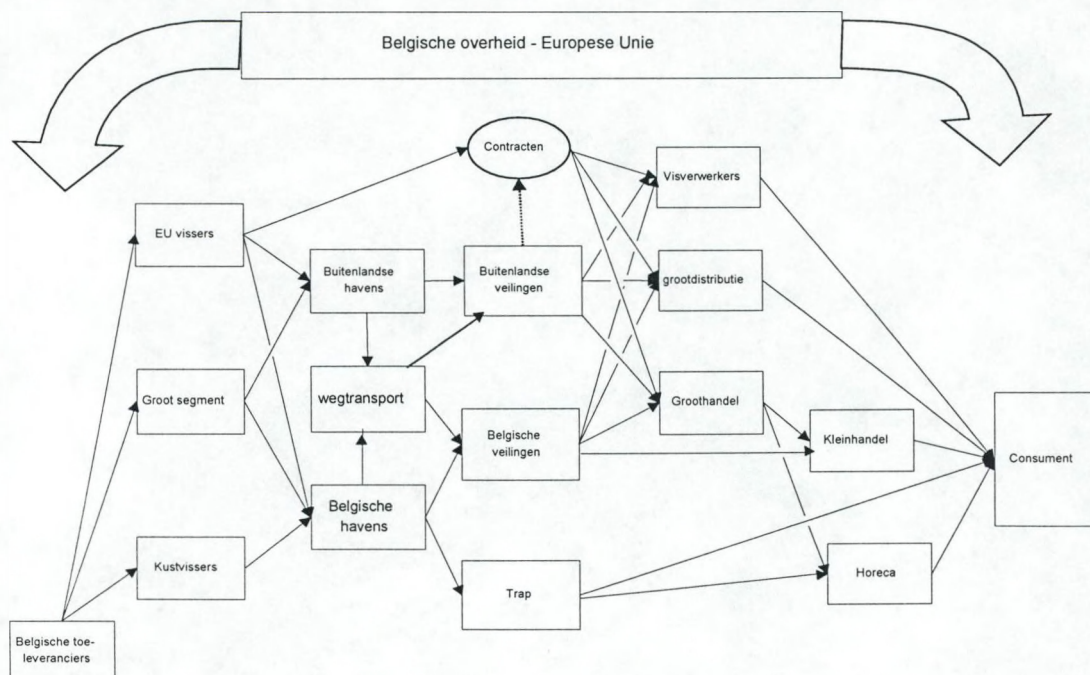
2.1 De waardeketen (Value Chain)

De onderstaande schema's geven de waardeketen van de Belgische vissector weer.

Figuur 2 - Eenvoudig overzicht van de waardeketen van de Belgische Zeevisserij

Figuur 3 - Gedetailleerd overzicht van de waardeketen van de Belgische Zeevisserij

Het aantal spelers op het veld van de Belgische visserijsector is zeer groot. In het kader van deze studie onderscheiden wij segmenten met telkens een aantal spelers in de economische waardeketen van de visserij met daarnaast de verbonden sectoren. Elk van de segmenten kan verder worden onderverdeeld in subgroepen, die niet altijd dezelfde belangen hebben en vaak een andere visie voorstaan.

- Vloot: Reders, vissers en hun vertegenwoordigingen
 - Reders
 - Vertegenwoordigingen (Rederscentrale, ...)
 - Vissers-werknemers
- Aanlandingen: Belgische Havens en Vismijnen
 - Visafslag Zeebrugge
 - Visafslag Oostende
 - Visafslag Nieuwpoort
- Aanlandingen in buitenlandse havens en vismijnen
- Distributie en verwerking
 - Kustgroothandel
 - Binnenlandse groothandel (vers en diepvries)
 - Visverwerkende industrie
 - Grootdistributie
- Detailhandel en horeca

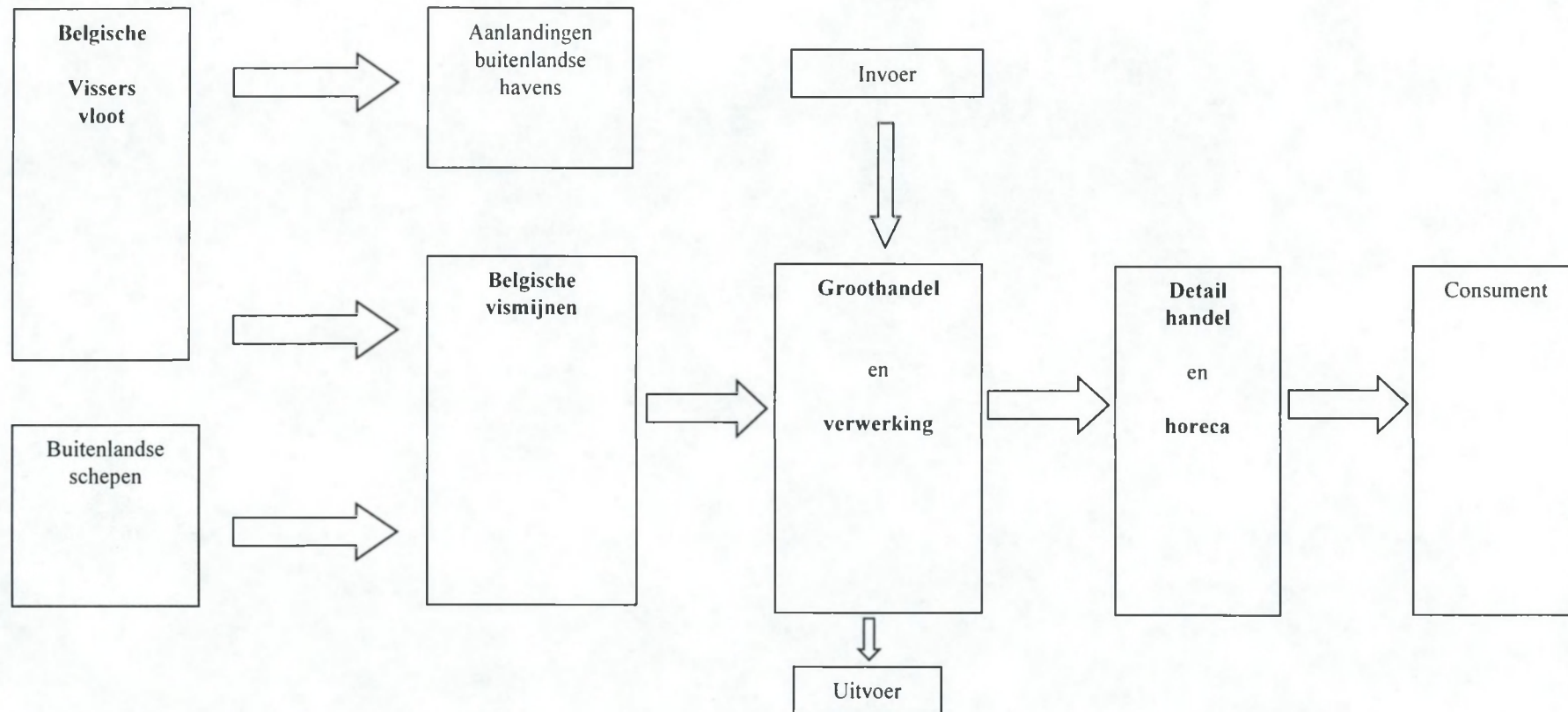
Bovendien heeft de Belgische visserijsector een impact op een aantal verbonden sectoren.

- Transportsector
- Scheepswerven
- Brandstofleveranciers
- Toerisme
- Leveranciers van toebehoren en visserijgereedschap
- Dienstverlenende organisaties en belangenverenigingen
- Ijsfabrieken
- ...

Een belangrijke "speler" in de Belgische visserijsector is de overheid, aangezien zij - op verschillende niveaus opererend - bepalend is voor de regelgeving en het sectorbeleid. Zo onderscheiden we grosso modo: Overheid Europees (EU), federaal, regionaal, provinciaal, lokaal.

2.1.1 Kwantitatief

Figuur 4 - De bevoorradingsbalans van vis- en visserijproducten in België⁶

⁶ Communautair Programma voor Structurele Acties in de Visserijsector Periode 2000 - 2006 (in toepassing van Verordening 2792/99). De vermelde gegevens slaan op 1997 alhoewel het merendeel van de gegevens over 1999 gekend is (zie tekst).

De bruto toegevoegde waarde van de zeevisserij op productieniveau t.o.v. het Bruto Binnenlands Product bedraagt 0,04%. De bevoorrading uit eigen aanlandingen bedraagt ongeveer 12% van het totaal.

In 1999 bedroeg de aanvoerwaarde van de vis door de Belgische vloot iets minder dan 3,5 miljard BEF, waarvan ongeveer 2,5 miljard BEF rechtstreeks in Belgische havens werd aangeland.⁷ De rest werd gelost in buitenlandse havens, waarvan een gedeelte (400 mio BEF) per koeltransport naar de Belgische veilingen werd teruggetransporteerd.

Vanuit het buitenland worden visproducten ingevoerd ter waarde van 38 miljard BEF, ruim tien maal de waarde van de aanvoer door de Belgische visserij.

In 1999 bedroeg de aanvoer in Belgische havens 18,2 ton verse zeevis. Er werd 205 kTon visserijproducten ingevoerd. De aanlandingen in Belgische havens vertegenwoordigen dus minder dan 10%. Op een binnenlands verbruik van ongeveer 140kTon⁸ dekt de vangst bijgevolg 13% van de binnenlandse consumptie.

Het aantal personen dat direct en indirect tewerkgesteld wordt in de visserijsector langs de kust, wordt in het algemeen geraamd op 8.000. De directe tewerkstelling van de Belgische vissersvloot (bemanning) in 1999 bedraagt bij benadering 800 personen.

De visverwerkende nijverheid zou tussen 1.500 en 2.500 mensen tewerkstellen⁹.

Deze verwerkende activiteiten omvatten:

- Bereiding van filets. Meestal geïntegreerd in de groothandel.
- Verpakken, al of niet geconditioneerd.
- Verwerking van ingevoerde bevroren vis. Grotendeels uit EU ingevoerd.
- Verwerken zoals inleggen, roken, stomen, conserveren. Artisaan en kwalitatief hoogstaand.

De verwerkende nijverheid is niet in hoge mate afhankelijk van de aanvoer uit binnenlandse havens. De grote verwerkers en grootdistributeurs betrekken slechts enkele percenten van het aanbod op de binnenlandse veilingen. De verwerkende nijverheid kan zich bijgevolg redelijk onafhankelijk opstellen tegenover het voortbestaan van de Belgische visserij.

2.1.2 Kwalitatief

De inrichting van een vissersboot is sterk gereguleerd. Een vissersboot moet over een aangepaste uitrusting beschikken om de gevangen vis hygiënisch te kunnen bewaren en/of reeds (gedeeltelijk) te verwerken. Het Instituut voor Veterinaire Keuring (IVK) van het Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu kijkt nauw toe op de naleving van deze reglementering. Na de vangst wordt de vis via de vismijn in Nieuwpoort, Oostende of Zeebrugge op de markt gebracht. Keurders van het IVK keuren de aangevoerde vis in de vismijn.

⁷De Belgische Zeevisserij aanvoer en besomming 1999, Ministerie van Middenstand en Landbouw, Bestuur voor het landbouwbeleid, Dienst Zeevisserij.

⁸ Cijfers 1999 : 205 kTon invoer + 18 kTon aanlanding - 80 kTon uitvoer = 143 kTon

⁹ Bijzondere Raadgevende Commissie Visserij - Verslag conjunctuurontwikkelingen in de visserijsector. CRB 2000/548 - Het aantal varieert naargelang de sector die meegerekend wordt (bv. Voedingsindustrie).

Viskwekerijen worden maandelijks gecontroleerd door het IVK. Zij gaan na of de kwekerij de geldende Europese wetgeving respecteert en leveren desgevallend de vereiste gezondheidsattesten af.

De controle op de visverwerkende industrie behoort eveneens tot de bevoegdheid van het IVK. Zoals andere levensmiddelenbedrijven moeten alle bedrijven die vis verwerken over een kwaliteitsborgingsysteem beschikken dat gebaseerd is op de principes van HACCP (Hazard Analysis of Critical Control Points) alvorens zij kunnen worden erkend. Zodra de vis in de distributie komt, valt de controle onder de bevoegdheid van de Algemene Eetwareninspectie van het Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu.

De versheid van vis wordt aan de hand van de organoleptische kenmerken vastgesteld. De Europese Commissie heeft in dit kader officiële beoordelingsschema's voor de belangrijkste vissoorten opgesteld.

Dankzij het gebruik van gestandaardiseerde beoordelingsschema's en de adequate training van de keurders wordt via de organoleptische keuring een goede accuraatheid en betrouwbaarheid bereikt. Desalniettemin blijft deze methode min of meer subjectief.¹⁰

2.2 Havens en vloot

2.2.1 Havens

België telt 4 vissershavens: Zeebrugge, Oostende, Nieuwpoort en Blankenberge.

De aanvoer van verse zeevis gebeurt hoofdzakelijk langs de eerste drie havens, en bedroeg 18,2 kTon in 1999.

Tabel 1 - Verdeling van de visaanvoer over de Belgische havens¹¹

	ZEEBRUGGE	OOSTENDE	NIEUWPOORT	BLANKENBERGE	OVERIGE	TOTAAL
Aanvoer (Ton)	12.218	5.278	709	-	-	18.205
Evolutie '99/'98	+3,5%	-5,0%	-0,3%	-	-	-
Schepen	76	32	15	3	2	128

Sinds 1990 is de aanvoer gestaag gedaald. Tot in de jaren tachtig had Oostende het grootste aandeel in de aanvoer, daarna heeft Zeebrugge die plaats ingenomen.

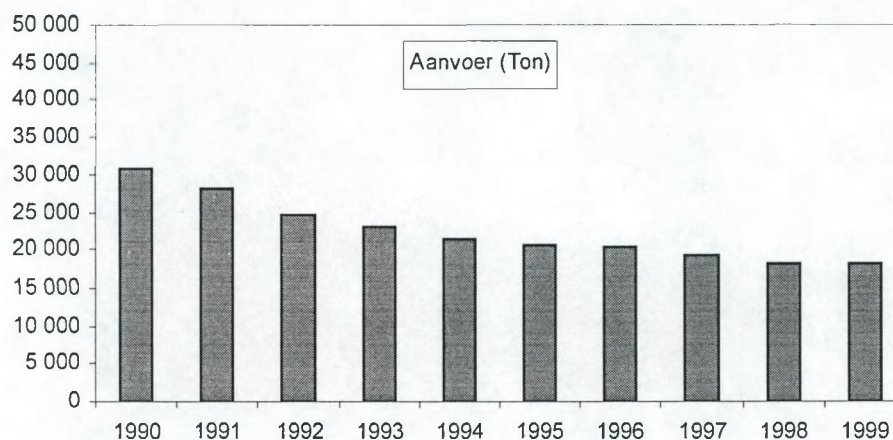
¹⁰ Nutrinews Special "Vis en gezonde voeding" 1999 Kwaliteitscontrole in de visserij en de visverwerkende industrie

¹¹ De Belgische Zeevisserij aanvoer en besomming 1999, Ministerie van Middenstand en Landbouw, Bestuur voor het landbouwbeleid, Dienst Zeevisserij.

Tabel 2 - Aanvoer vis door eigen vissersvaartuigen¹²

<i>jaar (ton)</i>	<i>Belgische havens (ton)</i>	<i>Vreemde havens (ton)</i>	<i>Totaal (ton)</i>
1950	53.180	668	53.848
1960	47.569	7.628	55.197
1970	46.392	236	46.620
1980	32.763	7.366	40.129
1990	30.769	6.772	37.541
1995	20.519	10.583	31.102
1996	20.200	6.925	27.125
1997	19.317	7.496	26.813
1998	18.144	9.031	27.175
1999	18.205	8.262	26.467

Figuur 5 - Evolutie van de visaanvoer naar de Belgische havens

Ter referentie, in 1960 bedroeg de aangevoerde hoeveelheid nog 55.000 Ton.

¹² Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Land- en Tuinbouw-ondersteuningsbeleid, FIVA, Activiteitenverslag 1999.

Tabel 3 - Evolutie van de aanvoerwaarde sedert 1950 uitgedrukt in 1.000 bef door eigen vissersvaartuigen¹³

Jaar	Belgische havens	Vreemde havens	Totaal	Totaal in reële termen (franken 1950)
1950	422.322	6.210	428.533	428.533
1960	535.933	77.471	613.404	506.945
1970	925.659	6.101	931.760	572.334
1980	1.650.571	266.611	1.917.182	578.510
1990	2.977.020	576.183	3.553.203	687.225
1995	2.122.410	920.476	3.042.886	521.556
1996	2.493.632	691.184	3.184.816	534.836
1997	2.741.357	794.395	3.535.752	584.248
1998	2.499.504	983.076	3.482.580	567.825
1999	2.487.387	981.820	3.469.207	559.374

2.2.2 Vloot

De evolutie van de capaciteitsontwikkeling van de Belgische vissersvloot (*) was in de afgelopen decennia de volgende:

Tabel 4 - Evolutie van de capaciteitsontwikkeling^{14 15}

Aantal vaartuigen actief op 31 december	Totaal		Gemiddelde per vaartuig	
	KW	BT	KW	BT
1950 457	44.426	26.341	97	58
1960 415	55.481	28.999	134	70
1970 332	74.160	31.185	223	97
1980 208	62.915	21.122	302	102
1990 201	77.102	25.498	384	127
1995 150	65.236	22.668	435	151
1999 128	62.371	22.485	499	180

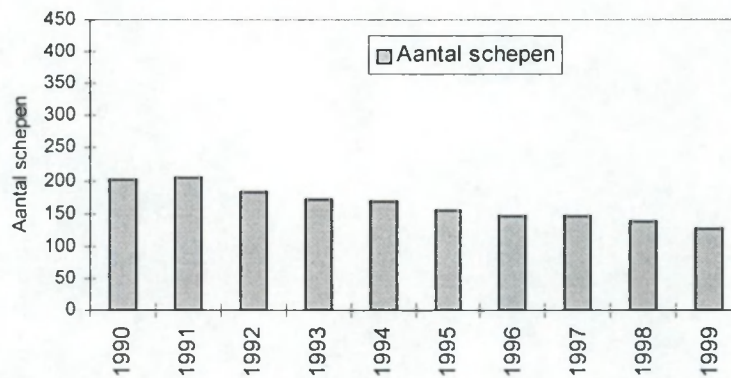
(*) excl. Schelde-estuariumvissers

¹³ Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Land- en Tuinbouwondersteunings-beleid, FIVA, Activiteitenverslag 1999.

¹⁴ Bron: Ministerie van Verkeer en Infrastructuur; Ministerie van Middenstand en Landbouw.

¹⁵ Brutotonnage - tot 1980 uitsluitend gemeten in BRT (brutoregisterton volgend de Conventie van Oslo). Vanaf 1981 tot en met 1998 mix van BRT en BT (brutoton volgens de Conventie van Londen), vanaf 1981 werden systematisch alle nieuwe metingen als hermetingen in BT uitgevoerd met een geleidelijke verdringing van BRT door BT tot gevolg. Vanaf 1999 uitsluitend BT.

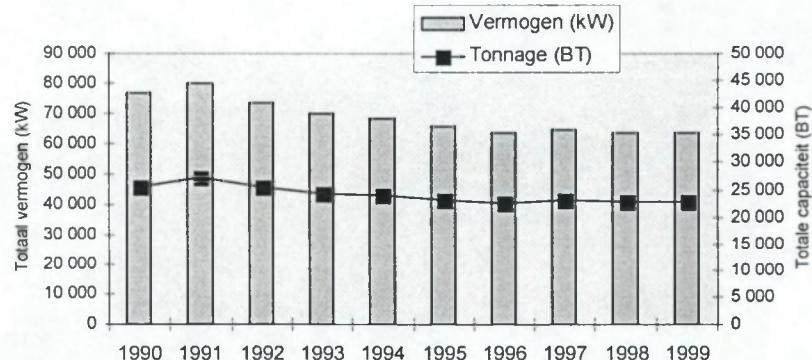
Figuur 6 - Aantal vissersvaartuigen

Eind 1999 bedroeg het aantal vissersvaartuigen 128, dit is 11 minder dan eind 1998. Zeebrugge is de grootste thuishaven, zowel wat aantallen schepen betreft (76 tegenover 32 voor Oostende, 15 voor Nieuwpoort en 3 voor Blankenberge) als in totaal motorvermogen (71%).

De totale capaciteit van de vloot bleef evenwel op ongeveer hetzelfde niveau (een afname van het vermogen van 488kW en een toename van de Bruto Tonnage met 68 BT) in vergelijking met 1998.

Figuur 7 - Totaal vermogen

Over de voorbije tien jaren gezien zijn de vermogens en capaciteiten niet sterk gedaald. Bij een verminderd aantal vaartuigen duidt dit op een verzwaring van de scheepscapaciteit. Sinds 1950 is het gemiddelde vermogen per vaartuig van ongeveer 100 naar 500kW gestegen, en de capaciteit vergrootte van ongeveer 60 naar 180 BT per schip.

In de Belgische vissersvloot kunnen we de volgende types vaartuigen onderscheiden:

- Schelde-estuariumvissersvaartuigen (2)
- Plankenvaartuigen (7, sterk teruggelopen door slooppremies en samenvoeging van motorvermogens)
- Kustvissers (35, veelal oudere vaartuigen)
- Eurokotters en andere kleine bokkenvaartuigen (35) (tot 300pk)

- Middelgrote vaartuigen (10)
- Grote bokkenvaartuigen (40) (tot 1200 pk)¹⁶

De Belgische vissersvloot wordt grosso modo in twee segmenten onderverdeeld: het zogenaamde "groot segment" en het "klein segment".

Het klein segment omvat vaartuigen tot 300pk, en bestaat uit kustvissers, eurokotters en kleine bokken. Het groot segment groepeerde de vaartuigen met meer dan 300pk, zijnde de middelgrote bokken, de grote bokken en de plankenvaartuigen.

De laatste jaren is er een trend merkbaar om vaartuigen uit het kleine segment op te kopen om ze aan de vloot te onttrekken en het motorvermogen samen te voegen in een schip van het groot segment.

2.2.3 Vistechniek

De bordenvisserij werkt hoofdzakelijk op rondvis, zoals kabeljauw, wijting en schelvis, terwijl de boomkorvisserij meer platvis vangt, zoals schol en tong.

De Belgische visserijvloot is hoofdzakelijk een boomkorvloot. 87% van de aanvoer en 97% van het motorvermogen wordt teruggevonden bij vaartuigen die deze vistechniek gebruiken.¹⁷

Vooraf bij kleinere bokkenvaartuigen doet men inspanningen om de rendabiliteit op peil te houden door o.a. het streven naar polyvalentie.

Enkele van de oude plankenvaartuigen werden omgebouwd voor bokkenvisserij.

Het zogenaamde grote segment is vooral gespecialiseerd in de vangst van schol en tong (platvis).

Recent werden enkele vaartuigen geïntroduceerd voor warrelnetvisserij. Een derde vaartuig is in aanbouw. Deze vistechniek die vooral in Frankrijk vrij populair is, maakt gebruik van een passief vistuig met staande netten. Een verdere ontwikkeling van de warrelnetvisserij lijkt gestopt omdat de techniek moeilijk samen gaat met de traditionele sleepnettenvisserij en druk bevaren scheepvaartroutes.

Een nieuw geïntroduceerde techniek is die van de twinrigvisserij waarbij gebruik wordt gemaakt van tweelingnetten met grote netbreedte. De twinrigvisserij zou vooral milieuvriendelijker en energiebesparend zijn door een lagere bodemweerstand. Een aantal reders zou interesse betonen om over te schakelen op deze techniek. Bestaande vaartuigen kunnen, mits een aanzienlijke investering, omgebouwd worden tot twinrigvaartuig.¹⁸

¹⁶ Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Land- en Tuinbouwondersteunings-beleid, FIVA, Activiteitenverslag 1999.

¹⁷ De Belgische Zeevisserij aanvoer en besomming 1999, Ministerie van Middenstand en Landbouw, Bestuur voor het Landbouwbeleid, Dienst Zeevisserij.

¹⁸ Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Land- en Tuinbouwondersteunings-beleid, FIVA, Activiteitenverslag 1999.

2.3 *Het overheidsbeleid en de visserijsector*

Het overheidsbeleid wordt in hoofdzaak gestuurd door het Europees visserijbeleid en op structureel vlak door maatregelen genomen door de Vlaamse Gemeenschap met betrekking tot de financiële ondersteuning van de economische activiteiten.

Het Europees visserijbeleid is gesteund op vier fundamentele pijlers, met name het markt- en prijsbeleid, het conserveringsbeleid met de daaraan gekoppelde controle, het structuurbeleid en het externe visserijbeleid. Deze laatste heeft in hoofdzaak te maken met samenwerkingsakkoorden tussen de Europese Commissie en derde landen, en is bijgevolg van miniem belang voor de Belgische visserijsector.

Daarnaast moet de vloot voldoen aan het MOP (Meerjarig OriëntatieProgramma) dat door Europa wordt opgelegd.

Voor de structuurmaatregelen die door Vlaanderen worden ondersteund werd het FIVA (Financieringsinstrument voor de Vlaamse Visserij- en Aquicultuursector) opgericht die de noodzakelijke financiële middelen ter beschikking stelt voor investeringen die gepaard gaan met of zonder Europese medefinanciering. Voor de visserij komt alle communautaire financiering uit het FIOV (Financieringsinstrument voor de Oriëntatie van de Visserij).

2.3.1 Het Europees overheidsbeleid en de visserijsector

- Het markt- en prijsbeleid heeft vooral tot doel de Europese vissers en reders een redelijk inkomen te bezorgen en de markten van de visserijproducten te harmoniseren. Daartoe worden jaarlijks oriëntatieprijzen vastgesteld alsmede daarvan afgeleid ophoudprijzen en referentieprijzen. Verder worden eveneens grootteklassen en versheidsklassen voor de verschillende visproducten vastgesteld. De ophoudprijzen hebben een opvangnetfunctie en laten toe op de markt te interveniëren door de productie tijdelijk of definitief aan de markt voor menselijke consumptie te onttrekken. De Communautaire markt voor visserijproducten is echter een deficit markt zodat heel wat maatregelen genomen worden om de import te bevorderen, zoals tariefcontingenten tegen preferentieel recht en gedeeltelijke schorsingen van het invoerrecht.
- Het conserveringsbeleid heeft vooral tot doel een rationele en verantwoorde exploitatie van de levende aquatische rijkdommen na te streven. Enerzijds worden daartoe toegangsregels vastgesteld ter bescherming van de kustvisserij en anderzijds worden verschillende instrumenten gehanteerd zoals de TAC's (totale toegestane vangsten), alsmede de verdeling van deze hoeveelheden in nationale quota. Verder worden technische maatregelen als minimum netmazen, minimum aanvoerlengtes van de vis, gesloten gebieden enz... vastgelegd om de jonge vis een kans te geven om zich voort te planten. Deze maatregelen worden aan een controlegebied onderworpen teneinde effectief te zijn.
- Het structuurbeleid heeft vooral tot doel de steunmaatregelen voor de visserijsector in zijn geheel te harmoniseren en zoveel mogelijk van concurrentievervalsing te ontdoen.

In dit beleid worden bepaalde investeringen gesteund, dit zowel met nationale als met communautaire middelen. De bouw en de modernisering van de vissersvaartuigen is hierbij van groot belang. Ook de aanpassing van de vloot aan de vangstmogelijkheden door slooppremies is een belangrijk instrument.

Verder wordt ondersteuning toegekend aan de visverwerkende industrie, de aquacultuur, de uitrusting van de vissershavens en de promotie van vis en visserijproducten.

Bij verordening (EG) nr. 1263/1999 van de Raad van 21 juni 1999 betreffende het Financieringsinstrument voor de Oriëntatie van de Visserij wordt het Financieringsinstrument ingesteld ("FIOV" genoemd). Acties in de sector visserij kunnen gefinancierd worden met gelden uit het FIOV.

De Verordening (EG) nr. 2792/99 heeft een brede waaier aan mogelijkheden die door de Europese Commissie via Verordening (EG) nr. 366/2001 van 22 februari 2001 werd vertaald in zwaartepunten, maatregelen en acties, dat volgende indeling geeft:

Zwaartepunt 1: aanpassing van de visserij-inspanning (de maatregelen hebben betrekking op: definitieve beëindiging; overbrenging naar een derde land + ander doeleinde dan de visserij; gemengde vennootschappen).

Zwaartepunt 2: vernieuwing en modernisering van de vissersvloot (De maatregelen hebben betrekking op: bouw van nieuwe vaartuigen, modernisering van bestaande vaartuigen).

Zwaartepunt 3: bescherming en ontwikkeling van de aquatische rijkdommen van de zee, aquacultuur, uitrusting van vissershavens, verwerking en afzet en binnenvisserij.

Zwaartepunt 4: andere maatregelen (De maatregelen hebben betrekking op: kleinschalige kustvisserij; sociaal-economische maatregelen; verkoopbevordering; door het bedrijfsleven uitgevoerde acties; tijdelijke stillegging van activiteiten en andere financiële compensaties; innoverende acties).

Zwaartepunt 5: technische bijstand (De maatregelen hebben betrekking op studies, evaluatieopdrachten, uitwisseling van ervaring en reclame).

Deze zwaartepunten werden door de Belgische overheid verwerkt in een Communautair Programma voor Structurele Acties in de Visserijsector Periode 2000-2006 (in toepassing van Verordening 2792/99)¹⁹. In dit kader beschikt ze eveneens over een ex-ante evaluatie van dit voorgestelde plan²⁰.

¹⁹ Communautair Programma voor Structurele Acties in de Visserijsector Periode 2000-2006 (in toepassing van Verordening 2792/99)

²⁰ Ex-ante evaluatie Communautair Programma voor Structurele Acties in de Visserijsector Periode 2000-2006 (in toepassing van Verordening 2792/99)

Het Belgische programma heeft het algemeen Europees kader als volgt ingevuld:

1. Ingevolge het bestaande minimum vitale voor de Belgische vissersvloot tot het einde van het lopende meerjarig oriëntatieprogramma (MOP IV) worden tot eind 2001 geen maatregelen voor de aanpassing van de visserij-inspanning voorzien. Voor mogelijke maatregelen voor de aanpassing van de visserij-inspanning na MOP IV werd voorlopig op Zwaartepunt 1 een bedrag van 2,1 Meuro FIOV-middelen geblokkeerd.

2. Bij de vernieuwing en modernisering van de vissersvloot zal worden uitgegaan van een verhoging en een instandhouding van de economische leefbaarheid en duurzaamheid van de sector.

Een vloot die modern is uitgerust op het vlak van veiligheid, hygiëne en arbeidsomstandigheden moet in staat worden gesteld de beschikbare visquota op een efficiënte, selectieve en milieuvriendelijke manier op te vissen waarbij een verdere beheersing van motorvoertuigen en tonnage onontbeerlijk is.

In dat kader wordt speciale aandacht besteed aan de kustvisserij, diversificatie van de visserijmethoden en omschakeling naar meer selectieve en milieuvriendelijke visserijtechnieken en dit ook binnen de bestaande boomkorvisserij.

3. Onder zwaartepunt 3 wordt de volgende strategie gevolgd:
 - bescherming en ontwikkeling van de levende rijkdommen zowel in de zee als zoet water zal worden bewerkstelligd via de afbakening van specifieke zones;
 - in de aquacultuursector zal de nadruk worden gelegd op een duurzame productie met vermindering van het impact op het milieu via diversificatie van de technieken.
 - Verhoging van de kwaliteit en de productie van diverse soorten (forel, paling, snoek, ...) staat voorop waarbij een systeem zal ontwikkeld worden voor de traceerbaarheid van de gekweekte vissen.
 - in de vissershavens zal gestreefd worden naar optimale dienstverlening en toegankelijkheid voor de vaartuigen. Infrastructuur voor de rederijen voor de herstelling van materiaal zal bevorderd worden.
 - in de sector verwerking en afzet zal gestreefd worden naar een meer gedifferentieerde productie alsook naar de uitbouw van visverwerkende bedrijven, gericht op de verwerking van de plaatselijke aanvoer.

4. Onder "andere maatregelen" zullen voor de kleinschalige kustvisserij investeringen ondersteund worden teneinde deze mogelijk te maken. Beroepsopleiding, herscholing en diversificatie van de economische activiteiten zullen gesteund worden binnen de perken van Verordening (EG) nr. 2792/1999. In de context van een tekort aan bemanningsleden bij de huidige beroepsvisserij zijn premies voor vertrek en uittreding niet relevant. Om aan de noden van de sector tegemoet te komen zullen maatregelen onderzocht worden om de beschikbaarheid van voldoende bemanningsleden op de arbeidsmarkt te behouden.

Via verkoopbevordering zal het imago van de vissector en zijn producten bestendig en verstevigd worden. Het consumptiepatroon van de consument diversifiëren zal ondersteund worden via mediacampagnes, vakbeurzen,

contactdagen, ...

Het bedrijfsleven zal aangemoedigd worden projecten uit te werken die zich o.a. richten op een optimaal en rationeel beheer van de quota en de visserij-inspanning, de verbetering van de arbeidsomstandigheden aan boord van de vaartuigen en kwaliteitsverbetering.

Het programma voorziet eveneens de nodige budgetten om gedurende een beperkte periode een inkomstenderving te compenseren voor de rederijen ingevolge de stillegging van visserijactiviteiten te wijten aan uitzonderlijke oorzaken of gebeurtenissen.

Tenslotte zullen het bedrijfsleven en onderzoekscentra gestimuleerd worden nieuwe producten of systemen te ontwikkelen en uit te testen met betrekking tot visproducten, visweek, visvangst, visbehandeling en viscommercialisering.

5. De budgetten voorzien onder "technische bijstand" zullen aangewend worden om de implementatie van het programma, het toezicht en de evaluatie ervan mogelijk te maken evenals de communicatie rond het programma in de meest ruime zin te ondersteunen.

Aanvullend dient gesignaleerd dat een ex-ante evaluatie met betrekking tot de milieu-aspecten zal opgemaakt worden en aan de Commissie overgemaakt uiterlijk op 31 december 2002. Deze evaluatie zal een onderdeel uitmaken van de evaluatie halverwege de looptijd en zal worden voorgelegd aan het Comité van Toezicht.

Voor de periode 2000-2006 kan België beschikken over een FIOV-budget van 35,3 Meuro: 31,770 Meuro wordt toegekend aan maatregelen die onder Vlaamse bevoegdheid vallen; het Waalse gewest en de Federale Overheid ontvangen elk 5%, hetzij 1,765 Meuro voor maatregelen die onder hun respectievelijke bevoegdheid ressorteren.

Bovendien is vanaf 2004 tot het einde van het programma een prestatiereserve voorzien van 0,5 Meuro per jaar. Voor de komende 7 jaar is dus een globaal FIOV-budget van 36,8 Meuro beschikbaar.

De definitieve versie van het enkelvoudig programmeringsdocument voor de structurele bijstandsverlening van de gemeenschap in de visserijsector in België (regio's buiten doelstelling 1) werd goedgekeurd bij Beschikking van de Commissie C (2000) 3983 van 21 december 2000.

Samenvattend kan gesteld worden dat het Belgische programma de komende 7 jaar het accent legt op volgende thema's:

- instandhouding en verbetering van de economische leefbaarheid en duurzaamheid van de gehele sector;
- verbetering van de kwaliteit van de productie en de producten alsook verbetering van de productieprocessen zowel op technisch als op ecologisch vlak;
- marktgerichte afstemming van vraag en aanbod, gepaard met blijvende positieve stimulansen van de consument.

2.3.2 Meerjarig Oriëntatieprogramma (MOP) en Financieringsinstrument voor de Oriëntatie van de Visserij (FIOV)

De ontwikkeling van de Belgische zeevisserijsector is in grote mate afhankelijk van de gemeenschappelijke visserijpolitiek van de Europese Unie. Het Belgische beleid streeft er naar het Europese beleid rigoureus te respecteren (België is "één van de beste leerlingen van de klas"). Tegelijk wil men zoveel mogelijk rekening houden met de - vaak korte termijn - verzuchtingen van de sector. Zoals voor andere EU-lidstaten is België beperkt in het ontplooiën van visserij-inspanningen door EU-reglementeringen.

In dit kader wordt door de Europese Commissie aan België een "Meerjarig Oriëntatieprogramma" (MOP) opgelegd, dat momenteel in zijn vierde generatie is (MOP IV, 1997-2001).

In casu legt de MOP beperkingen op aan de vissersvloot in haar totaliteit, in het bijzonder wat betreft totaal motorvermogen en tonnage.

2.3.3 Het Financieringsinstrument voor de Vlaamse Visserij- en Aquicultuursector (FIVA)

Het Financieringsinstrument voor de Vlaamse Visserij- en Aquicultuursector (FIVA) werd bij decreet van 13 mei 1997 opgericht als een openbare instelling van categorie A met rechtspersoonlijkheid, en met als opdracht binnen het Vlaamse Gewest financiële middelen ter beschikking te stellen van reders en viskwekers alsmede van hun verenigingen en coöperaties, voor structuurverbetering in de visserij- en aquicultuursector teneinde alle verrichtingen te bevorderen die de productiviteit van de rederijen en de aquicultuur verhogen, hun rendabiliteit verzekeren en de kostprijs verminderen.

Bij art. 2 van dit decreet werd een Financieringsinstrument voor de Vlaamse Visserij- en Aquicultuursector (FIVA) opgericht. Het FIVA heeft rechtspersoonlijkheid in de vorm van een openbare instelling van categorie A en heeft als opdracht in een breed kader bij te dragen tot de structuurverbetering in de visserij- en aquicultuursector. Meer bepaald betreft dit:

1. de aanpassing van de visserij-inspanning door definitieve beëindiging van de visserijactiviteit;
2. de tijdelijke stillegging van de zeevisserijactiviteiten;
3. de heroriëntatie van de visserijactiviteiten door oprichting van tijdelijke samenwerkingsverbanden en gemengde vennootschappen;
4. de experimentele visserij;
5. de vernieuwing van de vissersvloten door bouw en modernisering van de vissersvaartuigen;
6. de aquicultuur, inbegrepen de productie van schaal- en weekdieren;
7. het verwerven van goederen van blijvende aard zoals vaartuigen, grond, gebouwen, constructies, bedrijfsuitrusting, installaties, machines, werktuigen en materieel, in het bijzonder, bij de eerste installatie van reders en viskwekers;
8. de inrichting van mariene zones langs de kusten;

9. de uitrusting van de vissershavens;
10. de verwerking en afzet van visserijproducten, voornamelijk in coöperatief verband;
11. de verkoopbevordering en het zoeken naar nieuwe afzetmogelijkheden;
12. ondersteunende maatregelen ter vrijwaring van de ingezette kapitalen tot realisatie van de beoogde verrichtingen voorwerp uitmakend van punten 1 tot 11.

Het Financieringsinstrument kan zowel rentesubsidies als gelijkwaardige kapitaalpremies verlenen. Het wordt eveneens ertoe gemachtigd overheidswaarborg te verlenen aan leningen voor verrichtingen in de visserij- en aquicultuursector.

In de periode 1994-99 werd voor 238 projecten binnen FIVA steun toegekend.

Tabel 5 - Toegekende steun²¹

Periode 1994-99	Aantal projecten	Toegekende steun in BEF	Toegekende steun (*) in Euro	Uitbetaalde steun (**)
Aanpassing visserij-inspanning (beëindigings-premies)	11	81.980.842	2.032.252	2.032.252
Vernieuwing en modernisering vissersvloot	131	513.669.206	12.733.527	5.134.552
Aquicultuur	4	4.365.907	108.228	69.978
Uitrusting vissershavens	31	66.500.083	1.648.494	505.402
Verwerking en afzet van visserijproducten	55	275.454.391	6.828.336	4.082.427
Promotie van visserijproducten	5	51.389.362	1.273.909	899.291
Andere maatregelen (Technische bijstand)	1	3.963.597	98.255	82.189
Totaal Vlaanderen	238	997.323.388	24.723.001	12.806.091

(*): 24.017.248 Euro FIOV-middelen + aanwending van bekomen intresten

(**): per 1/5/2000

Op te merken is dat ongeveer de helft van de middelen nog diende te worden uitbetaald (Dit heeft in belangrijke mate te maken met het feit dat nagenoeg de helft van de projecten, in aansluiting met de massale indiening van FIVA-dossiers, op het einde van 1999 werd ingediend en betoelaagd).

²¹ Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Land- en Tuinbouw-ondersteuningsbeleid, FIVA, Activiteitenverslag 1999.

3 *Analyse van de huidige situatie vanuit een strategische optiek*

In dit deel wordt de situatie geanalyseerd, intern en extern. Allereerst worden de evoluties in de sector geschetst. De externe situatie van de Belgische zeevisserij wordt gebenchmarkt met andere EU zeevisserijlanden. Een analyse van de financiële situatie van de rederijen schetst een beeld van de evolutie, terwijl speciale aandacht besteed wordt aan de huidige situatie via een voorlopig onderzoek.

Voor de interne analyse werden tevens interviews met betrokkenen gehouden, de belangrijkste issues die in de gesprekken met de betrokken spelers naar voren kwamen, worden in kaart gebracht en hun onderling verband geanalyseerd.

3.1 *Evoluties in de Belgische visserijsector*

3.1.1 Exogene factoren

De Belgische zeevisserij heeft te kampen met belangrijke exogene knelpunten²². Het basisprobleem is de overcapaciteit op Europees vlak. Het gevolg hiervan is overbevissing.

Bij de start van het Europees Gemeenschappelijk visserijbeleid in 1983, was de bedrijfstak zeevisserij nauwelijks onderworpen aan reglementen, vandaag is ze een sector die behoort tot één van de meest gereguleerde van de E.U.

Om een zo belangrijke "natuurlijke" voedselbron van de mensheid bescherming te bieden in zijn confrontatie met de steeds sterker wordende drang naar hogere productiviteit van de zeevisserij, werd een gamma maatregelen ontworpen met tot doel om de natuurlijke rijkdommen van de zee te beschermen én de vissers en rederijen een voldoende rendement en arbeidsinkomen te garanderen.

Hierbij hanteert de Europese Commissie het jaarlijks toekennen van de TAC (Total Allowable Catch) tussen de lidstaten en dit voor de belangrijkste beviste soorten.

Hierbinnen heeft iedere lidstaat de nodige vrijheidsgraden in het uitwerken en beheersen van de reglementering en beperkende maatregelen (zoals quota en beperkingen op het aantal vaartdagen). Het heeft een daling van de aanvoer tot gevolg.

De beperkende maatregelen zijn eveneens de reden waarom verder gelegen visgronden opgezocht worden. Het leidt op zijn beurt tot een verhoogde aanvoer van vis door Belgische vaartuigen in buitenlandse havens (en onrechtstreeks tot een verminderde activiteit in de eigen havens).

De laatste jaren worden stopzettingen genoteerd. Redenen hiervoor zijn o.a. de beperkingen via het MOP, de weinig rooskleurige financiële resultaten van een aantal rederijen en een fiscaal gunstig regime in bepaalde andere landen.

²² Viaene J., De toekomst van de Belgische Visserij in Europa, 1998

3.1.2 Quotabeleid en buitenlandse interesse

Binnen het uitwerken en beheersen van de reglementering van deze quota heeft België een beleid gevoerd van een globaal nationaal quotum, wat inhield dat iedere rederij in de theoretische mogelijkheid verkeerde om evenveel van dit quotum op te vissen totdat het nationale quotum opgevist was.

Dit quotabeheerssysteem werkt remmend voor de sector in een situatie waarbij een relatieve schaarste is ontstaan tussen een stijgende visserijdruk en steeds afnemende quota. De Europese situatie maakt dat, naarmate de nationale quota verder dalen en men desalniettemin op zoek is naar productiviteitsverbetering en vlootvernieuwingen, Belgische schepen met de eraan gekoppelde licenties een doelwit worden voor de opkoop door buitenlandse vennootschappen (voornamelijk Nederlandse).

De trends in de totale aanvoer van verse vis in de Belgische havens en de wisselende prijzen van de vis leiden tot wisselende bedrijfsopbrengsten van de rederijen. De prijsstijging is niet steeds voldoende om de daling van de aanvoer te compenseren, wat heeft geleid tot een effectieve daling van de bedrijfsopbrengsten van de rederijen.

Zolang het quotum in belangrijke mate globaal nationaal blijft, zullen Belgische rederijen een interessant doelwit zijn voor buitenlandse overnemers, omwille van het Belgisch quotum. Daardoor kunnen hoge prijzen betaald worden voor bestaande vissersschepen. Individualisering van de quota op vaartuigniveau biedt hier wellicht geen uitkomst, daar zit een extra kapitalisatie met zich brengt.

Voor Nederlandse rederijen gelden bovendien de voordelen verbonden aan de ligging van hun havens ten opzichte van de visgronden van de Noordzee, wat een hoger rendement toelaat dan wanneer uit Belgische havens moet geopereerd worden.

3.1.3 Visveilingen en visverwerkende industrie

Als segment in de waardeketen dat volgt op de vloot (rederijen) zijn de veilingen in België direct onderhevig aan de ontwikkelingen in de Belgische vloot. De dalende, onvoldoende en onregelmatige aanvoer in Belgische havens is niet bepaald stimulerend voor dit segment (veilingen). Bovendien stelt zich de vraag naar de noodzaak en efficiëntie van 3 autonoom functionerende Belgische veilingen (Zeebrugge, Oostende, Nieuwpoort) op een dergelijk kleine kustlijn, waardoor het waarschijnlijk is dat synergetische effecten en schaalvoordelen onvoldoende kunnen spelen.

In het algemeen ligt de loonkost in de sector van de visindustrie hoger dan de vergelijkbare loonkosten in andere (ons omringende) EU-lidstaten. Ook zijn er verschillen in steunmaatregelen tussen de diverse Europese regio's en worden dezelfde hygiënische richtlijnen van de EU niet overal op dezelfde manier toegepast. Bovendien drukken de sterke prijsfluctuaties in een internationale omgeving op de rendabiliteit van de verwerkende bedrijven.

3.2 De financiële situatie van de vissers

De financiële situatie van de vloot (vissers en reders) en de evolutie ervan laat een versnipperd beeld zien, waarschijnlijk veroorzaakt door een gebrek aan consistente gegevens en onder druk van wisselende omstandigheden (prijzen, besommingen). Er werd eerder vastgesteld dat de diverse financiële kengetallen voor de periode 1992 - 1996 zwak waren²³:

- de meerderheid van de rederijen (naar schatting 75%) had een zwakke liquiditeitspositie
- de helft van de rederijen waren verlieslatend
- de helft van de rederijen kampten met solvabiliteitsproblemen
- de gerealiseerde toegevoegde waarde bleef gelijk. Dit wordt verklaard door het feit dat de personeelskosten niet opgenomen worden bij de berekening ervan. Deze kost is evenwel belangrijk bij rederijen.

Desalniettemin lijkt in 1998 de financiële toestand van het gros van de Belgische reders bevredigend.

Tabel 6 - Besomming van de Belgische zeevisserij in 1998 ²⁴

Visserij	Aantal (1) vaartuigen	gewogen gemiddelde		Aanvoer (Ton)	Besomming (mio BEF)	Besomming per zeedag (BEF)
		kW	BT			
BORDEN/PLANKEN	42	295	133	2 376	193	86 832
GARNAAL	39	200	55	1 218	144	47 918
BOOMKOR	127	638	231	21 894	2 977	144 686
KREEFTEN	21	269	123	906	138	79 868
ANDERE	3	358	17	74	17	50 471
TOTAAL	140	538	195	26 468	3 469	124 496

(1) Betrokken schepen: sommige schepen schakelen naargelang het seizoen over op een andere visserij.

Tabel 7 - Bedrijfsresultaten van de Belgische vloot in 1998 ²⁵

Groep	gemiddelden per vaartuig (cijfers 1998)			
	aantal zeedagen	besomming (BEF)	bruto bedrijfsresultaat (BEF)	netto resultaat vóór belasting (BEF)
Kustvissers (<300 pk)	151	5 177 325	1 120 088	328 072
Eurokotters (<300 pk)	193	19 349 313	6 005 722	1 607 618
Bokkenvissers (overige <300 pk)	207	14 998 833	3 609 539	1 356 164
Bokkenvissers (>300, <900 pk)	261	40 570 511	13 886 661	11 756 599
Bokkenvissers (>900 pk)	259	50 122 729	13 412 730	4 964 082
Planken (incl. kreeften)	243	17 746 182	4 968 933	2 308 654

²³ Viaene J., Universiteit Gent "De socio-economische analyse van de Belgische vissersvloot" - speech Nationaal Congres Rederscentrale, oktober 1998

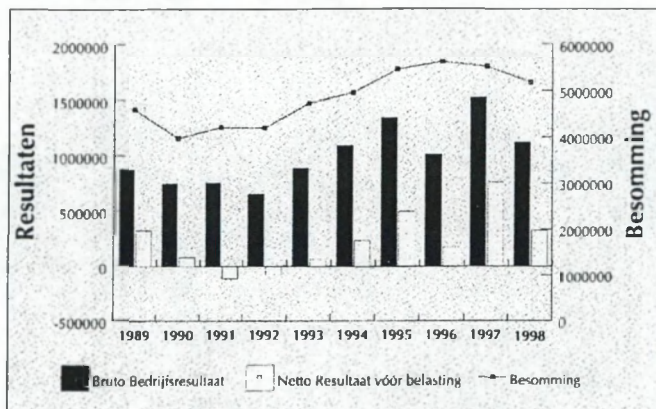
²⁴ De Belgische Zeevisserij aanvoer en besomming 1999, Ministerie van Middenstand en Landbouw, Bestuur voor het landbouwbeleid, Dienst Zeevisserij.

²⁵ Uitkomsten van de Belgische Zeevisserij 1998, Ministerie van Middenstand en Landbouw, Bestuur voor het landbouwbeleid, Dienst Zeevisserij, 1999.

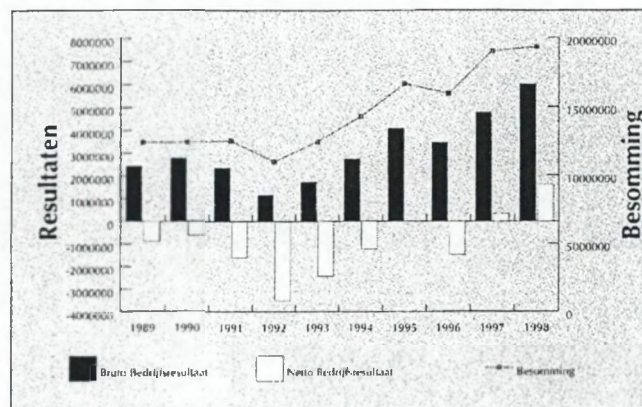
Op basis van de gegevens over de periode '89-'98 van de "Dienst voor zeevisserij" (federaal) wordt hierna naast een korte bespreking van de resultaten 1998 een globale situatieschets gegeven van de evolutie van de bedrijfsresultaten per categorie(en) vaartuig over een periode van tien jaar. Op te merken is dat de cijfers het resultaat zijn van een jaarlijkse enquête, waarbij het aantal vaartuigen in elke categorie van jaar tot jaar kan verschillen; ook de samenstelling kan bij een gelijk aantal vaartuigen verschillend zijn. Bijgevolg dienen de resultaten met de nodige omzichtigheid benaderd. Toch geven deze cijfers een goede indicatie van de evolutie van de bedrijfsresultaten voor de verschillende categorieën vaartuigen en de onderliggende problematiek van de rendabiliteit van de rederijen.

Figuur 8 - Besomming en bedrijfsresultaten van de vissersvloot²⁶

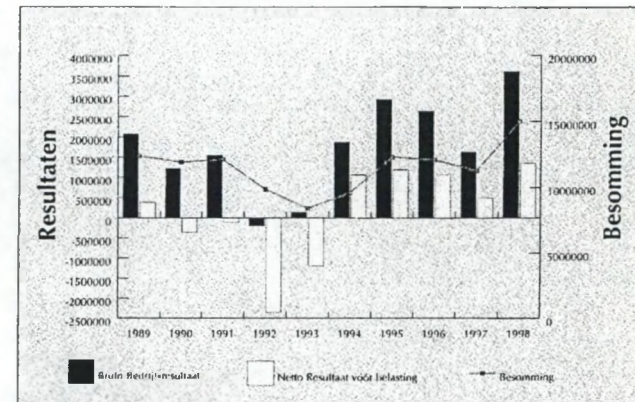
Grafiek 9.9.: Besomming en bedrijfsresultaten kustvissers

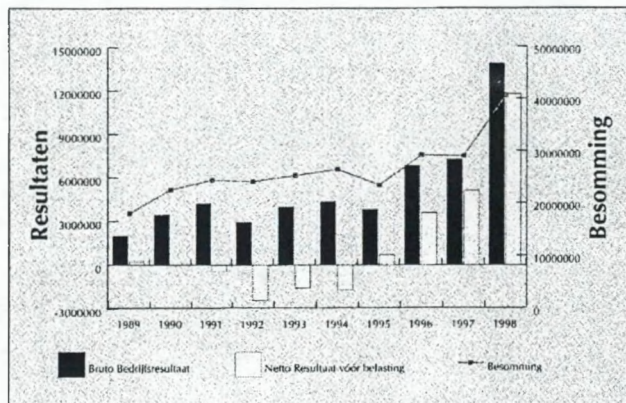
Grafiek 9.10.: Besomming en bedrijfsresultaten Eurokotters

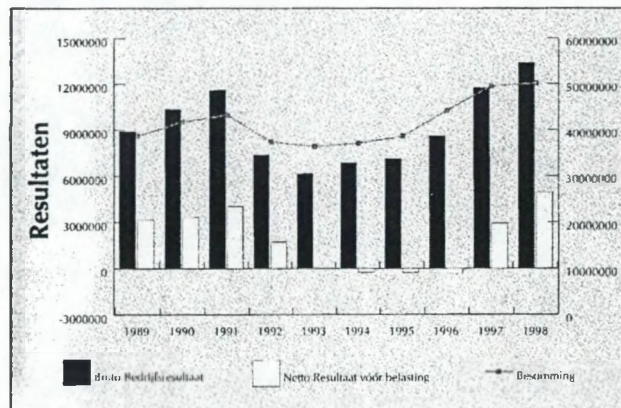
Grafiek 9.11.: Besomming en bedrijfsresultaten kleine bokkenvaartuigen

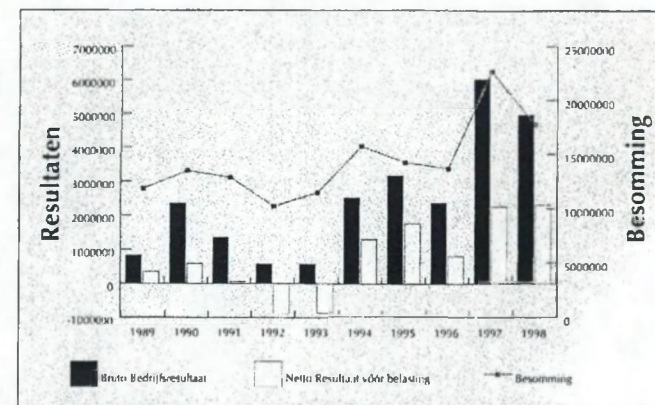
Grafiek 9.12.: Besomming en bedrijfsresultaten middelgrote bokkenvaartuigen

Grafiek 9.13.: Besomming en bedrijfsresultaten grote bokkenvaartuigen

Grafiek 9.14.: Besomming en bedrijfsresultaten plankenvaartuigen

²⁶ Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Land- en Tuinbouwondersteuningsbeleid, FIVA, Activiteitenverslag, 1999.

De financiële situatie van de Belgische visserijvloot in 2000 werd recentelijk (gedeeltelijk) onderzocht²⁷. De aangehaalde cijfers werden gehaald uit de neergelegde balansen van 1999 en de voorlopige balansen van het jaar 2000. Hierbij weze opgemerkt dat deze gegevens onvolledig zijn en niet op hun juistheid werden gecontroleerd.

Tabel 8 - Financiële situatie van de Belgische vissersvloot op 31 december 2000²⁸

	1999		2000	
	n	%	n	%
A) Negatief bedrijfsresultaat voor belastingen	16	39,0 %	22	53,6 %
B) Negatieve cash-flow voor afschrijvingen	1	2,4 %	3	7,3 %
C) Negatieve capaciteit om de normale kapitaalsaflossing te kunnen honoreren	7	17,1 %	21	51,2 %
D) Evolutie van de brandstofkost in procenten van de visverkoop				
- Kleinere schepen		9 %		19,6 %
- Middensoort schepen		11,6 %		21,4 %
- Grotere schepen		18,2 %		32,8 %
E) Aantal rederijen op heden in moeilijkheden	9		(21,9 %)	

Deze (zeer recente) gegevens illustreren de zwakke financiële situatie van een deel van de Belgische zeevloot en duiden op een negatieve evolutie.

Er werd tevens een exploratieve schatting van de resultatenrekening van een "modale" Belgische rederij opgemaakt (studie in opdracht van de Rederscentrale)²⁹:

- bruto-besomming à 100%
- de loonlast voor 33%
- de brandstof (het jaar 2000) voor 32%
- havenrechten voor 10%
- onderhoud en vistuig jaarlijks voor 10%
- diverse vaste kosten (o.a. zware verzekeringen) voor 5%

Rest: 10% van de bruto-besomming voor dekking van variabele kosten en voor de intresten en kapitaalsaflossingen.

Deze studie stelt dat voor de meeste rederijen deze 10% niet meer voldoende is voor een gezonde rendabiliteit op korte termijn en continuïteit op lange termijn.

²⁷ Morbee-Ballegeer, Knokke-Heist, d.d.26/01/2001. De aangehaalde studie slaat op 41 vaartuigen (waarvan 31 grote), die ongeveer een derde van de totale vloot (124 vaartuigen) vertegenwoordigen

²⁸ Morbee-Ballegeer, Knokke-Heist, d.d.26/01/2001. De aangehaalde studie slaat op 41 vaartuigen (waarvan 31 grote), die ongeveer een derde van de totale vloot (124 vaartuigen) vertegenwoordigen

²⁹ Morbee-Ballegeer, Knokke-Heist, d.d.26/01/2001

In dit verband worden door de auteurs de volgende stellingen als verklaringen aangehaald:

- In de voorbije jaren zijn in het kader van FIVA/FIOV grote investeringen gedaan met overheidssteun voor renovatiewerken en jonge starters. Op het ogenblik dat deze investeringen gepland werden, bedroegen de brandstofprijzen rond de 4,5 Bef/liter. Zoals bekend steeg de prijs in minder dan één jaar tijd naar 15 Bef/liter, en begin 2001 bedraagt die nog 8,95 Bef/liter.
- Er wordt gesteld dat reders die niet of minder geïnvesteerd hebben in de toekomst een hogere rendabiliteit hebben op korte termijn. In de vermelde studie zijn er acht dossiers die geen investeringen gedaan hebben. Op lange termijn wordt verwacht dat deze rederijen wel in problemen komen, gezien de slijtage en nood aan vervangingsinvesteringen in deze sector en de gewijzigde wetgeving inzake visbeperkingen, milieu, veiligheid, ... De reders die wel geïnvesteerd hebben of de jonge starters werden onmiddellijk na het starten van de investeringen geconfronteerd met een enorme bijkomende brandstoflast.
- De sector is zeer kapitaalintensief, waardoor (zelfs bij laag intrestpeil) de aflossing van kapitaal en intrest een belangrijk percentage van de opbrengsten inneemt. Dit verdeelt de groep rederijen momenteel in 4 verschillende groepen. De reeds bestaande rederijen die gerenoveerd hebben, konden enige eigen middelen inbrengen uit hun reserves, dit in tegenstelling tot de rederijen die echter geen reserves hadden, zij komen niet toe aan aflossen van kapitaal volgens het overeengekomen schema. De starters beschikken evenmin over dergelijke reserves. De rederijen die niet geïnvesteerd hebben kennen geen of minder terugbetalingsproblemen maar hebben minder toekomstperspectieven (tenzij ook zij zullen investeren of aan reconversie gaan doen).

3.3 De positie van de Belgische visserijsector in Europees perspectief

Aangezien de ontwikkeling van de Belgische zeevisserijsector in grote mate afhankelijk is van de gemeenschappelijke visserijpolitiek van de Europese Unie, gelden voor België net zoals voor andere EU-lidstaten beperkingen in het ontplooiën van visserij-inspanningen door EU-reglementeringen (beperking visserij-inspanning, vangstquota en de structurele fondsen voor de visserijsector).

3.3.1 Algemeen

Ten opzichte van de Europese Unie positioneert de Belgische visserij zich in 1999 als beperkt ³⁰:

Tabel 9 - Positie Belgische visserij t.o.v. Europese Unie, 1999³¹

EU15 (zonder AUS en LUX)	Vangsten (tonnen levendgewicht)	Visserijvloot (aantal schepen)	Visserijvloot (tonnage)
BEL	29 330	128	22 838
DNK	1 404 665	4 231	98 274
DEUP	216 054	2 313	70 244
GRC	125 670	19 810	103 152
ESP	1 018 177	17 309	534 216
FRA	570 000	8 311	211 807
IRL	282 757	1 212	56 748
ITA	278 936	18 374	239 847
NLD	512 308	1 000	170 000
PRT	209 493	10 875	115 006
FIN	107 708	3 763	21 311
SWE	349 775	2 084	47 154
GBR	831 066	8 522	264 218
TOTAAL	5 935 939	97 932	1 954 815

3.3.2 Quotabeheer³²

In verschillende landen worden verschillende systemen van quotabeleid toegepast, wat de concurrentiepositie van de vissers beïnvloedt:

Nederland

Ongeveer sinds 1980 heeft Nederland een systeem van individuele quota in het leven geroepen voor tong en schol. Deze quota zijn verhandelbaar en verhuurbaar.

De verdeling gebeurde op basis van 50% op het vermogen en 50% op basis van de historische vangsten in een referentieperiode. Naast deze regeling voor tong en schol kon nog een K-document bekomen worden waarmee een bepaalde hoeveelheid kabeljauw kon aangevoerd worden.

Vermits Nederland alle quota buiten de Noordzee weggeruild heeft met andere lidstaten voor tong en schol in de Noordzee (om misreportering te vermijden) was dit systeem betrekkelijk eenvoudig, het had slechts betrekking op 1 zone.

Na verloop van tijd heeft men geopteerd voor groepsvorming.

³⁰ Eurostat Unit F2 Section Fishery Statistics

Opm.: De cursief gezette aantallen zijn ingevulde extrapolaties wegens het nog niet voorhanden zijn van exacte cijfers

³¹ Bron Eurostat, op aanvraag geleverde gegevens, 2/2001

³² Bron: Dienst Zeevisserij

Na een tiental jaar werd het systeem van groepsvorming, de zogenoemde Biesheuvelgroepen, ingevoerd. Dit betekent dat binnen de groepen zeer soepel aan quotahandel mag gedaan worden. Terzelfder tijd werden aan de leden van de groepen enkele verplichtingen (zoals veilplicht, slechts 5x per jaar buiten Nederland verkopen) opgelegd.

Dit systeem schijnt nu betrekkelijk goed te functioneren. Daarbij mag evenwel niet uit het oog worden verloren dat de groepsvorming slechts van start ging nadat eerst een 10-tal jaar ervaring opgedaan werd met een individueel quotasysteem. Er werd vastgesteld dat dit systeem niet controleerbaar was omdat er geen veilplicht was en waardoor vele vaartuigen die bijna geen quota hadden toch het hele jaar door visten.

Naast het systeem van quota is er eveneens een visvergunningssysteem, hier kan eveneens gekocht en samengeteld worden enz.

Verenigd Koninkrijk

In Groot-Brittannië bestaat een quotasysteem voor tong, schol, kabeljauw, schelvis, wijting, koolvis, zeeduivel, schartong en langoestines op individuele basis verdeeld volgens cijfers van de "trackrecords" in feite historische vangsten van de 3 laatste jaren vb. voor 1996 geldt 1993-1994 en 1995. Deze hoeveelheden worden ingebracht in een Producentenorganisatie waar ze kunnen geruild worden. Niet-leden van een P.O., de zogenaamde non-sector kunnen niet ruilen en bekomen maximaal te vangen hoeveelheden per maand en dit per visgebied en per vissoort, maximale hoeveelheden worden toegekend voor dezelfde vissoorten als in de P.O.

De meeste P.O.'s werken met een systeem waarbij quota's kunnen geruild worden, naar verluidt wordt er weinig werkelijk verkocht. Andere P.O.'s werken zoals de non-sector met maximaal te vangen hoeveelheden per maand voor de leden van de P.O.

Nederlandse vlaggeschepen schijnen binnen bepaalde P.O.'s grote hoeveelheden tong en schol bemachtigd te hebben, zij waren inderdaad reeds langer vertrouwd met een dergelijk systeem.

Frankrijk

In Frankrijk zijn de quota van de voornaamste soorten (als bv. tong) verdeeld per regio. De quota werden niet individueel verdeeld, Frankrijk is daar een zeer grote tegenstander van.

Er bestaat in Frankrijk een systeem van vislicenties, de P.M.E. (Permis de mise en exploitation). Deze licenties kunnen samengeteld worden om in vervanging, een groter vaartuig aan te kopen of te bouwen.

Denemarken

In Denemarken worden de quota globaal beheerd. Denemarken is een tegenstander van individuele quota. De vangsten worden door de overheid beperkt tegen een bepaalde tijdslimiet (vb. 2% van het quotum tegen 1 mei). Wanneer het vooropgestelde quotum opgevist is, wordt de visserij gesloten tot de vastgestelde datum. Het doel is het gehele jaar door te kunnen vissen.

Er bestaan visvergunningen, deze kunnen niet samengeteld worden, behoren bij het vaartuig, kunnen niet afzonderlijk verhandeld worden.

Ierland

De quota worden niet individueel verdeeld. Soms worden quota per week of per maand toegekend. Na het opvissen van de quota wordt de visserij gesloten. Het Ierse systeem is goed vergelijkbaar met het Belgische.

Er werden vislicenties uitgereikt, deze kunnen samengeteld worden om een vervangingsvaartuig

aan te kopen of te bouwen.

Duitsland

De nationale quota worden verdeeld onder de Producentenorganisaties. Binnen de P.O. 's evenwel mag geen handel gedreven worden.

De Duitse overheid vreest dat ITQ's tot te veel concentratie zal leiden in enkele handen. Zij wenst het beroep open te houden voor zoveel mogelijk vissers.

Uit dit overzicht blijkt dat een meerderheid van de Lid-Staten geen ITQ's ingevoerd heeft en dat slechts Nederland het systeem op een volledig liberale manier heeft toegepast. Daarnaast hebben alle Lid-Staten een systeem van visvergunning of visserijlicentie ingevoerd, dit zoals de EG-Verordeningen voorschrijven.

3.3.3 Productiviteit

Tabel 10 - Grootheden over de verschillende EU-landen (1999) ³³

EU15 (zonder AUS en LUX)	Vangsten (tonner levendgewicht)	EU15 (zonder AUS en LUX)	Visserijvloot (aantal schepen)	EU15 (zonder AUS en LUX)	Visserijvloot (tonnage)
DNK	1 404 665 24%	GRC	19 810 20%	ESP	534 216 27%
ESP	1 018 177 17%	ITA	18 374 19%	GBR	264 218 14%
GBR	831 066 14%	ESP	17 309 18%	ITA	239 847 12%
FRA	570 000 10%	PRT	10 875 11%	FRA	211 807 11%
NLD	512 308 9%	GBR	8 522 9%	NLD	170 000 9%
SWE	349 775 6%	FRA	8 311 8%	PRT	115 006 6%
IRL	282 757 5%	DNK	4 231 4%	GRC	103 152 5%
ITA	278 936 5%	FIN	3 763 4%	DNK	98 274 5%
DE	216 054 4%	DE	2 313 2%	DE	70 244 4%
PRT	209 493 4%	SWE	2 084 2%	IRL	56 748 3%
GRC	125 670 2%	IRL	1 212 1%	SWE	47 154 2%
FIN	107 708 2%	NLD	1 000 1%	BEL	22 838 1%
BEL	29 330 0%	BEL	128 0%	FIN	21 311 1%
TOTAAL	5 935 939	TOTAAL	97 932	TOTAAL	1 954 815

Naar productiviteit geeft dit de volgende algemeen gemiddelde parameters :

Tabel 11 - Productiviteitsparameters in Eu landen 1999.

	B	EU	NL	FR	ESP	DNK	GBR	FIN
Vangst per schip	229 ton	60.6 ton	512 ton	69 ton	59 ton	332 ton	98 ton	28.6 ton
Tonnage per schip	178 tg	20.0 tg	170 tg	25 tg	31 tg	23 tg	31 tg	5.6 tg
Vangst per tonnage	1.28 ton	3.03 ton	3.01 ton	2.70 ton	1.91 ton	14.29 ton	3.14 ton	5.05 ton

Op het gebied van productiviteit is de concurrentiepositie van België genuanceerd:

- zeer hoog (het hoogste) in tonnage per schip
- relatief hoog in vangsten per schip (maar lager dan Denemarken en Nederland)
- zeer laag (het laagste) in vangst per tonnage.

Deze vergelijkingen zijn enkel indicatief. Zo kan de vangst per tonnage gerelativeerd worden. De Belgische vissersvloot is gespecialiseerd in de visserij op edele soorten, zoals tong, die de helft van de besomming vertegenwoordigt.

³³ Eurostat, primaire gegevens doorgegeven door Eurostat Luxemburg, 01/2001

3.3.4 Financiële positie en kostensoorten

Enige vergelijking met andere lidstaten betreffende de financiële positie van de zeevisserij in het algemeen en van rederijen en/of kotters in het bijzonder wordt bemoeilijkt door ofwel de onbeschikbaarheid van gegevens, ofwel de gedateerdheid van bestaande gegevens en de niet-vergelijkbaarheid van beschikbare gegevens.

Volgende gegevens over de Nederlandse zeevisserij zijn bekend:

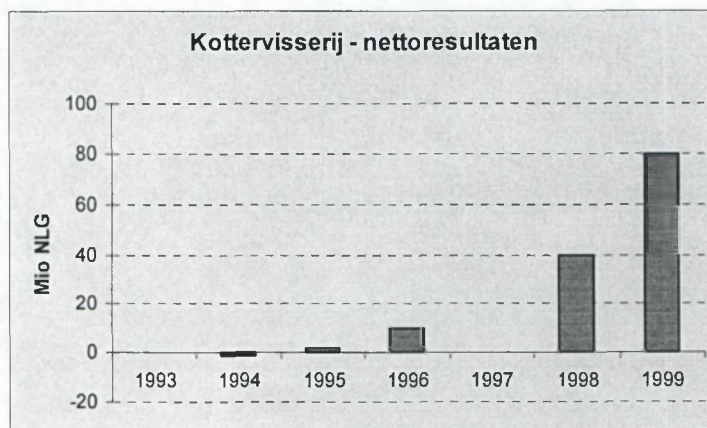
Tabel 12 - Leeftijd van de vaartuigen, België vergeleken met Nederland³⁴

Nederland: Leeftijd Vaartuigen	<i>aantal</i>	%	<i>België</i>	%
0 tot 10 jaar	124	25%	27	26%
11 tot 20 jaar	183	37%	36	34%
meer dan 20 jaar	185	38%	42	40%
	492	100%	105	100%

De samenstelling van beide vloten wat de leeftijd betreft is vergelijkbaar.

De Nederlandse kottervisserij heeft zich in ieder geval in de voorbije jaren uit een dal gewerkt.

Figuur 9 - Kottervisserij Nederland- nettoresultaten³⁵

Over de kostensoorten van de vissector in het algemeen en van rederijen en/of kotters in het bijzonder zijn volgende gegevens bekend.

³⁴ LEI Den Haag, Visserij in cijfers 1999, september 2000.

³⁵ LEI Den Haag, Visserij in cijfers 1999, september 2000.

Nederland heeft voor de kottervisserij, die ongeveer $\frac{3}{4}$ van de zeevisserij uitmaakt volgende resultaten.

Tabel 13 - Kotters Nederland: resultaat per manjaar, 1999³⁶

Besomming	100%
Afschrijving/rente	15%
Overige kosten ³⁷	41%
Arbeidsopbrengst, waarvan	43%
<i>deelloon en soc.last</i>	31%
<i>nettoresultaat</i>	12%

Een exploratieve schatting van de resultatenrekening van een “modale” Belgische rederij opgemaakt (studie in opdracht van de Rederscentrale)³⁸ ziet er als volgt uit :

Tabel 14 - Schatting Belgische rederij: resultaat per najaar 2000

Kostensoort	België
- Loonlast	33%
- Brandstof (het jaar 2000)	32%
- Havenrechten	10%
- Onderhoud en vistuig jaarlijks	10%
- Diverse vaste kosten (o.a. verzekeringen)	5%
- Resultaat	10%
Besomming	100 %

Het resultaat van 10% moet dienen voor dekking van de variabele kosten en de afschrijvingen en intrestkosten. Deze studie stelt dat voor de meeste rederijen deze 10% niet voldoende is voor een gezonde rendabiliteit op korte termijn en continuïteit op lange termijn.

De veilingkosten zijn niet vergelijkbaar in de verschillende landen. Een raming geeft het volgende overzicht:

³⁶ LEI Den Haag, Visserij in cijfers 1999, september 2000

³⁷ De gegevens over brandstof en bemanning zijn niet consistent met andere gegevens.

³⁸ Morbee-Ballegeer, Knokke-Heist, d.d.26/01/2001

Tabel 15 - Vergelijking kosten veilingen (% op besomming) - schattingen

Land		Verkoper	Koper
BL		6,8%	1,2%
NDL	Incl. sorteren	6,0% (5,25 - 6,25)	0,5%
FR	Niet gesorteerd	2,0%	2,0%
	Gesorteerd	5,0%	5,0%
ESP	Niet gesorteerd	2%	2%
	Gesorteerd	3%	3%
DK	Gesorteerd	11 - 13%	
GBR	Niet gesorteerd	5% - 7%	5% - 7%

Naast deze gegevens worden tevens volgende stellingen aangehaald ³⁹:

- De exploitatiekost van een vissersvaartuig zou in België tussen de tien en de vijftien procent hoger liggen dan in de ons omringende Europese lidstaten. Dit verschil zou voornamelijk veroorzaakt worden door de manier waarop het loon van de vissers wordt berekend en uitbetaald. Als enige lidstaat in Europa werkt België met een arbeidsstatuut waarbij de volledige last van sociale werkgeversbijdragen en bedrijfsvoorheffing door de rederijen wordt gedragen.
- De Belgische visveilingen tornen op tegen met name de harde Nederlandse concurrentie. De loonlast voor werknemers in een Nederlandse veiling ligt (tot 50%) lager dan in België. Bovendien laat men in Nederland een flexibele werkregeling toe die de kosten van sorteren en distributie substantieel drukt. Bijgevolg zijn de veil- en behandelingskosten van de aangeboden vangsten (tot dertig procent) goedkoper in Nederland. Dit vertaalt zich in een minkost van 2% op de bruto omzet voor vissersvaartuigen die hun vangst op een Nederlandse veiling aanbieden. Belgische reders zoeken meer en meer hun heil in Nederland, wat op zijn beurt het voortbestaan van veilingen en toeleveringsbedrijven in eigen land in het gedrang brengt.

3.3.5 Ondersteunende maatregelen en planning door de overheid

In Nederland: Staatssecretaris Faber (Landbouw en Visserij) en staatsecretaris Bos (Financiën) hebben in oktober 2000 een pakket maatregelen getroffen om de visserijsector tegemoet te komen in de snel veranderende marktomstandigheden, dit in overeenstemming met vertegenwoordigers van de visserijsector:

- overname premielasten sociaal fonds Maatschapvissers (12 m gld)
- versnelde openstelling saneringsregeling vissersvaartuigen (11 m gldn)
- projecten voor duurzame visserij (6 m gld)
- specifieke eenmalige maatregelen visserij (1 m gld).

In Frankrijk: Minister Galvany heeft in augustus 2000 een "Plan global pour la peche" aangekondigd.

³⁹ Morbee-Ballegeer, Knokke-Heist, d.d.26/01/2001

Dit zou structurele maatregelen bevatten evenals onmiddellijke antwoorden aan de bezorgdheden van de vissers. De Minister heeft aangekondigd dat hij “de nodige stappen zou ondernemen om de hoogte van de kosten te compenseren en op een niveau te brengen dat draagbaar is voor evenwicht van de ondernemingen”. Als instrumenten zijn ingevoerd:

- verlichting of kwijtschelding van sociale lasten (tot einde jaar)
- tegemoetkoming in de havenkosten.
- onderhandelingen zijn aangevat ter precisering van de concrete modaliteiten, aangepast aan de specifieke eigenschappen van schepen en regio's
- een specifiek mechanisme zal uitgewerkt worden om de financiële lasten te verlichten van bedrijven in moeilijkheden
- er is een werkgroep ingesteld om de middelen te onderzoeken om de economische performantie van de sector te verbeteren
- evenals een werkgroep voor het onderzoek naar besparingen in brandstof.

3.4 De belangrijkste krachten die inwerken op de Belgische visserijsector: de issues

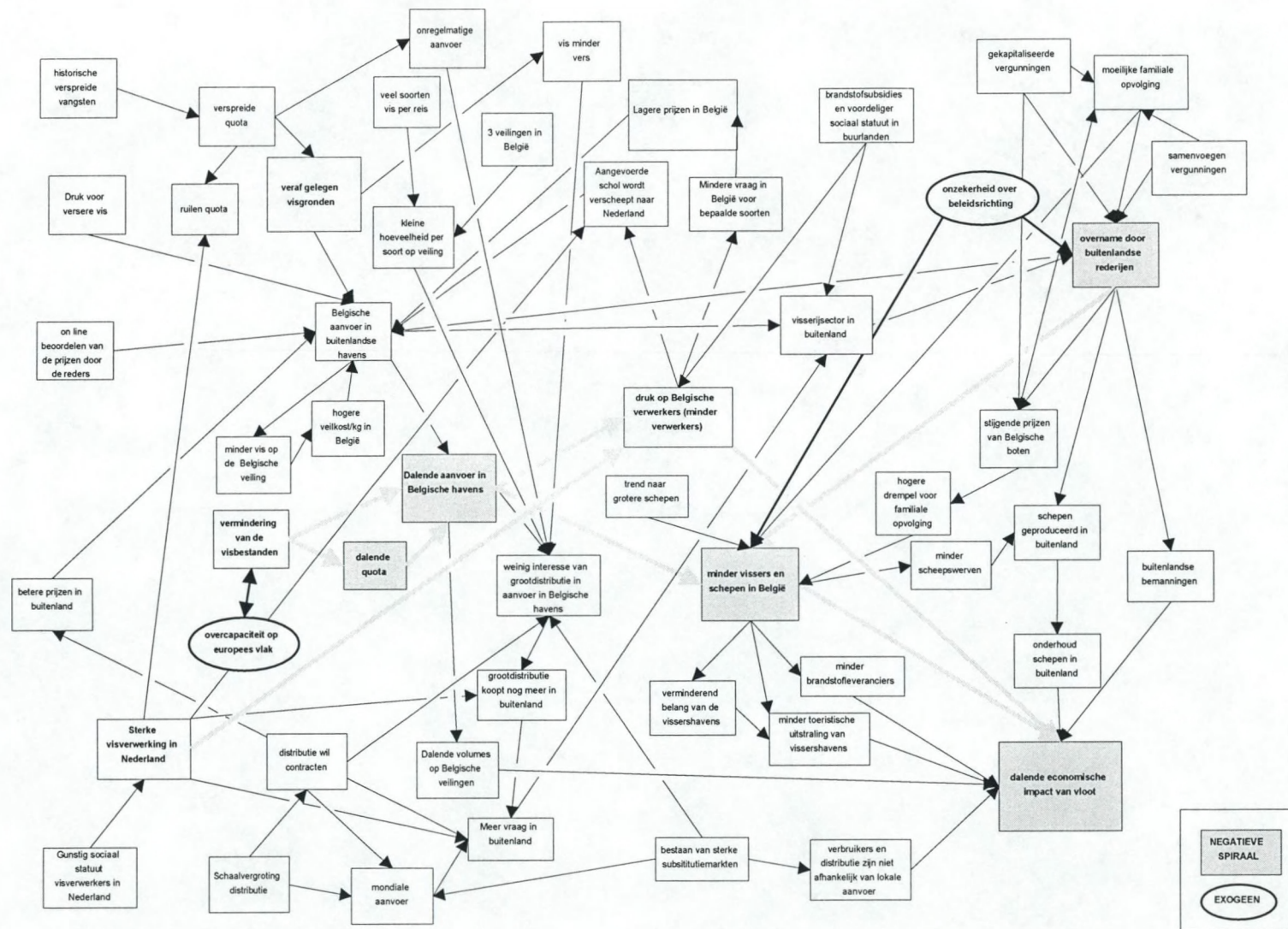
Uit de interviews met de verschillende over de Belgische zeevisserij zijn een groot aantal feiten, omgevingsfactoren, tendensen en problematieken naar voor gekomen die we gebundeld hebben onder de noemer 'issues'.

Onderstaande beschrijving zal ongetwijfeld 'sec' en ongenueanceerd overkomen. Het werken met lijsten van issues - in tegenstelling tot het verwoorden van de problematieken in tekstvorm - laat echter toe elk van de issues in een oorzaak-gevolg context te analyseren. De verwevenheid van de issues bleek vrij complex te zijn - zoals uit het schematische overzicht (figuur 9) blijkt.

- Aanvoer
 - relatief kleine volumes aanvoer op Belgische visafslagen
 - noordzeevissers verkopen veel in buitenland
 - de quota worden soms opgebruikt voor het jaareinde
 - aanvoer van vele soorten vis per reis
 - vis gevangen door Belgische vissers en gelost in buitenland wordt per vrachtwagen of vliegtuig naar België gebracht
 - aangevoerde schol wordt verscheept naar Nederland
 - de aanvoer is mondiaal
 - prijzen worden on line door de reders beoordeeld met het oog op keuze van loshaven.
 - aanvoer en verkoopssysteem - distributie niet langer op elkaar aangepast.
 - weinig buitenlandse aanvoer op Belgische veilingen
 - aanvoer te marginaal om investeringen in verwerking te verantwoorden
 - internationalisering van de veilingen
 - Belgische visgronden liggen ver van de Belgische havens
- Ecologie
 - vermindering van de visbestanden
 - gebruik van sleepnetten
- Concentratie
 - overnames door Nederlandse reders
 - schaalvergroting van de rederijen
- Distributie en verwerking
 - groothandel koopt in het buitenland
 - grote verwerkers en handelaars kopen nauwelijks op de Belgische veiling
 - breuk tussen aanbod op veilingen en vraag door grootdistributie en verwerking door quotasysteem en veiling
 - moeilijkheid contracten af te sluiten met Belgische aanvoerders (reders en veilingen)
- Macro-economisch
 - beperkte omvang van de visserijvloot in Belgische economie
 - beperkte omvang van de visserijvloot in Europese context
 - prijsvorming gebeurt in buitenland
 - concurrentie door buitenland
 - totale waarde van de besomming blijft stabiel
 - aantal Belgische schepen daalt
 - visafslagen in België
 - breuk tussen visserijactiviteit en de rest van de sector
 - weinig internationale controle

- grote afstand tussen visgronden en Belgische veilingen
- verspreide en verafgelegen Belgische visgronden
- overheidsinterventies zijn vooral gericht op aanpakken van problemen op korte termijn
- groeiende macht van grote verwerkers en traders over aanvoer
- zeer veel vertegenwoordigingen
- Bedrijfseconomisch
 - gebrek aan lange termijnvisie op vlak van vistechniek
 - moeilijke overnames door familiale opvolgers
 - hogere prijzen voor vis in Nederland
 - planning op lange termijn is moeilijk
 - lagere veilingkosten in Nederland
 - ondersteuning Belgische reders maakt hen aantrekkelijker voor Nederlanders
 - ondergekapitaliseerde Belgische rederijen
 - visvergunningen zorgen voor de facto kapitalisatie
 - opkopen schepen voor licenties en samenvoegen in groter schip
 - probleem om bemanning te vinden
 - brandstofsubsidie in buitenland (EU)
 - variabele loonkost in Nederlandse verwerking door stukwerk
 - visvergunningen kunnen gesplitst en samengevoegd worden
 - Belgische verwerkers kunnen niet op tegen Nederland.
 - kustvissers worden verdrongen door grotere schepen op de visgronden
- Consumptie
 - stijging van de visconsumptie
- Quota
 - groot deel van quota wordt bij begin van het seizoen internationaal geruild
 - zeer verdeelde quota : geografisch
 - zeer verdeelde quota : soorten
 - quota toegekend op basis van historische vangsten (omschakeling wordt niet gestimuleerd)
- Kwaliteit van de vis
 - kwaliteit vermindert door afstand van visgronden
- Value chain
 - verwerkers - traders zijn concurrenten van de veilingen.
 - verbonden industrie verdwijnt naar Nederland

Figuur 10 - Schematisch overzicht van de belangrijkste krachten die inwerken op de Belgische visserijsector

3.5 *Analyse van de issues*

3.5.1 Neergaande spiraal

De Belgische visserijsector bevindt zich in een neergaande spiraal die, ondanks alle inspanningen van de voorbije jaren, moeilijk beïnvloedbaar blijkt te zijn door het Belgische beleid.

De neergaande spiraal draait in essentie rond de volgende issues:

- A. dalende quota
- B. druk op de Belgische quota door internationalisering (overname van Belgische vaartuigen door rederijen van andere lidstaten)
- C. dalende aanvoer in de Belgische havens
- D. minder vissers en schepen in België
- E. dalende economische impact van de vloot.
- F. de internationale concurrentie

Hieronder worden deze issues en hun oorzaken en gevolg kort beschreven.

Dalende quota

De verminderde visbestanden hebben de Europese beleidsmakers verplicht de quota stelselmatig te verminderen, wil men een duurzame visserijsector in stand houden.

De stijgende vraag naar vis en de dalende quota zorgen voor een jaarlijks weerkerende 'strijd' om de quota.

Internationalisering

Door de overname door buitenlandse rederijen van Belgische schepen bestaat het gevaar dat de aanlandingen ook in het buitenland gebeuren, wat de neergaande spiraal in de hand werkt.

Dalende aanvoer in de Belgische havens

Sinds de jaren '50 zijn de aanlandingen (in ton) van vis in de Belgische havens gestaag gedaald. In de neerwaartse trend zien we een halvering in 30 jaar tijd van halfweg de jaren '50 tot halfweg de jaren '80. De laatste 15 jaar, tussen 1985 en 1999 zien we terug een halvering.

De dalende trend ging gepaard met een drastische vermindering van het aantal vaartuigen van 457 in 1950 tot 128 in 1999.

Het totale motorvermogen en de totale tonnenmaat zijn gestabiliseerd op het niveau van 1996. Mede door de invoering van het principe van het 'minimum vitale' inzake de omvang van de vloot worden de capaciteitsdoelstellingen van de Belgische vloot sinds 1992 niet verder gereduceerd.

Hoewel het totaal van de aanlandingen door Belgische vaartuigen min of meer stabiel bleef sinds 1996, zijn de aanlandingen in Belgische havens blijven dalen als gevolg van een stijging van de aanlandingen in vreemde havens.

Een deel van die aanlandingen in vreemde havens wordt met wegtransport naar de Belgische veilingen gebracht.

De oorzaken van de dalende aanvoer zijn het gevolg van een complex samenspel van evoluties.

○ Verminderend visbestand en dalende quota

Een cruciale trend is de vermindering van het visbestand en de dalende quota die hiervan het gevolg zijn.

○ Belgische aanvoer in buitenlandse havens

De traditionele Belgische visgronden liggen geografisch zeer verspreid, en vrij ver van de Belgische havens. Niettegenstaande de duur van de vaarten onder invloed van de markt reeds sterk werd teruggebracht, blijft - in vergelijking met de dag- of weekvisserij in Noord-Europa - de in de Belgische havens aangelande vis relatief minder vers.

Een oplossing is het aanlanden van vis in buitenlandse havens en het overbrengen naar de Belgische veilingen via wegtransport.

Daarnaast gaat van de landen met een sterk visverwerkende nijverheid een grote vraag en dus aantrekkingskracht uit.

Het is immers bij de Noord-Europese visserijcentra dat de Europese en ook Belgische grootdistributeurs en verwerkers hun aanvoer verzekeren.

Maatregelen zoals de economische band kunnen dit fenomeen slechts tijdelijk en ten dele tegenhouden.

Bovendien wordt de aanvoer naar buitenlandse havens in de hand gewerkt door de overname van Belgische schepen door rederijen van andere lidstaten.

Minder vissers en schepen in België

De dalende aanvoer in Belgische havens, de trend naar grotere schepen, de moeilijke familiale opvolging en de onzekere economische leefbaarheid van de rederijen leidt tot een gestage vermindering van het aantal schepen en vissers.

Dalende economische impact van de vloot

De economische impact van de Belgische vissersvloot daalt. Een aantal verwante sectoren zal verdwijnen of is al verdwenen. De nieuwe schepen worden gebouwd op buitenlandse werven, afgewerkt door buitenlandse installateurs en ook in het buitenland onderhouden.

De overname van Belgische vaartuigen en rederijen door buitenlandse rederijen versterkt de trend.

Dalende rendementen door buitenlandse concurrentie

De buitenlandse concurrentie is een afgeleide issue. Door de facto subsidiëring van rederijen door andere EU-lidstaten (sociaal statuut, brandstoftussenkomsten, ...) komt de rendabiliteit van de Belgische rederijen onder druk te staan. Goedkopere Europese vis wordt aangevoerd in de Belgische distributieketen, waardoor de prijs van de door de Belgische reders via de veilingen aangevoerde vis onder druk komt te staan.

3.5.2 De impact van het beleid

De huidige beleidsmaatregelen spelen in op specifieke problemen. Het Belgische beleid respecteert rigoureus het Europese beleid. België wil duidelijk de beste leerling in de klas zijn. Tegelijk wil men zoveel mogelijk rekening houden met de - vaak korte termijn - verzuchtingen van de sector.

De Belgische overheid heeft inspanningen geleverd om het restrictieve beleid te combineren met eigen accenten:

- Op dalende quota:
Via het behartigen van de Belgische belangen in de diverse Europese vertegenwoordigingen (ijveren voor hoge quota)
Via een actief quotabeheer (ruilen, optimaliseren, soorten met hogere toegevoegde waarde, dagquota).
- Op de druk op de Belgische quota door internationalisering (overname van Belgische boten door rederijen uit andere EU landen) en op de dalende aanvoer in de Belgische havens:
Via de economische band: de 'economische band' is ongetwijfeld een veel besproken en efficiënte maatregel tegen een verminderde aanvoer in de Belgische havens als gevolg van de overname van Belgische rederijen door reders uit andere lidstaten van de EU.
- Op het dalend aantal vissers en schepen in België:
Via het toelaten van samenvoegen vergunningen, steunmaatregelen investeringen reders, verhogen van het toegelaten vermogen, toegelaten Europese normen inzake tonnage en motorvermogen zo dicht mogelijk benaderen, minimum vitalie bepleiten en behouden, ontwikkelen van het meerjarig oriëntatieprogramma.
- Op de dalende economische impact van de vloot:
Via steunmaatregelen met investeringen van verwerkende nijverheid, en steunmaatregelen gericht op de hele sector.

4 Confrontatieanalyse

In dit deel wordt de confrontatieanalyse opgesteld (inclusief de SWOT-analyse en doelstellingenanalyse). De SWOT geeft een inzicht in de sterktes en zwaktes van de sector en in de bedreigingen en opportuniteiten. Uit deze SWOT-analyse en doelstellingenanalyse worden de belangrijkste hoofdaandachtspunten gedefinieerd.

4.1 Een SWOT-analyse⁴⁰

De SWOT-analyse (Strenghts, Weaknesses, Opportunities & Threats) vergelijkt de interne sterktes en zwaktes met de externe opportuniteiten en bedreigingen. Het geeft een kritisch inzicht in de interne en externe omgeving van de sector en vormt aldus een krachtig instrument voor strategiebepaling.

Zo zal een interne sterkte bij een externe opportuniteit een extra hefboom betekenen. Een interne zwakte daarentegen zal bij een externe bedreiging een crisis veroorzaken.

Hierna worden de sterke en zwakke punten, opportuniteiten en bedreigingen weergegeven voor de Belgische visserijsector in de ruime betekenis. Naar analogie van de waardeketen worden hierin betrokken de vloot, de havens en visveilingen, de distributie en visverwerking en de promotie (naar de consument).

4.1.1 Sterke punten

Vloot:

- het toegenomen investeringsniveau mede als gevolg van de oprichting van het FIVA.
- de prijsvorming heeft ervoor gezorgd dat de laatste jaren het prijsniveau als goed wordt gepercipieerd door de betrokkenen (overheid, reders)
- de totale capaciteit van de Belgische vloot blijft gelijk, het aantal vaartuigen neemt af, de gemiddelde capaciteit per vaartuig neemt toe. Deze laatste vaststelling wordt mede veroorzaakt door de technologische vooruitgang die zorgt voor een stijging van de productiviteit van de visvangst
- de visserijvloot kent een geleidelijke vernieuwing, alhoewel de investeringen voornamelijk vervangingsinvesteringen zijn en niet uitbreidingsinvesteringen
- grote boomkorvaartuigen zijn over het algemeen vrij rendabel en vormen het grootste vlootsegment dat bovendien via moderniseringsprojecten op het vlak van de veiligheid goed is uitgerust.
- de opgelegde vlootafbouw is gerealiseerd.
- de laatste jaren zijn een aantal jongeren, reder geworden.

⁴⁰Op basis van "Ex-Ante evaluatie februari 2000", Viaene, Van der Meersche, Samuelov, Verbeke, Universiteit Gent, WES, 2000 en van "Een Masterplan voor de Belgische Visserij", Hamas Consult, 2000

Vissershavens & visveilingen:

- na de realisatie van de moderniseringswerken is de infrastructuur van de vissershavens en de visveilingen op een behoorlijk peil, zowel structureel als op sanitair vlak.
- de visveilingen zijn goed gelokaliseerd in Europa, ook qua verkeersinfrastructuur, afzetmarkt en bedrijventerreinen voor visverwerking.
- moderne technologie voor het veilen is aanwezig.

Verwerking & afzet:

- in grote mate gelegen rond de visveilingen;
- voldoen over het algemeen aan de sanitaire normen, terwijl gedeeltelijk reeds HACCP- en ISO-normen werden ingevoerd;
- stijgende vraag naar vis, die een positief imago heeft;
- de aanpassing van de gebouwen en installaties overeenkomstig de door de Europese Gemeenschap opgelegde sanitaire voorschriften voor de sector is intussen voor een belangrijk gedeelte gerealiseerd. Toch blijft een verdere en continue inspanning op dit vlak noodzakelijk.

Promotie:

- de vispromotie is een ondersteunend element in de commercialisatie van vis.
- de consumptie van vis kent een toename.
- promotiecampagnes zijn gericht op toenemend verbruik.
- er is een vraagmarkt naar vis.
- vis heeft het imago gezond te zijn.
- gevarieerd aanbod via Belgische aanvoer maakt aantrekkelijke promotie mogelijk.

4.1.2 Zwakke punten

Vloot:

- de Belgische visserijsector is onderhevig aan een continue daling van het aantal vaartuigen: een relatief groot aantal stopzettingen wordt genoteerd, omwille van de beperkingen van het MOP
- het zwakke rendement van de Belgische boten, m.n. het segment van de eurokotters is te weinig rendabel.
- de zwakke financiële structuur van een aantal rederijen
- agressieve buitenlandse acquisities
- niettegenstaande vervangingsnieuwbouw zijn er nog altijd een 30-tal vaartuigen ouder dan 30 jaar, vooral in de kustvisserij.
- grote druk van het groot vlootsegment op de kustvisserij.
- te grote specialisatie en concentratie op bepaalde vissoorten onder meer door de gebruikte vistechnieken.
- de voornaamste visgronden situeren zich op ver afgelegen gebieden.

- de visaanvoer van Belgische schepen in Belgische havens kent een sterke daling. Daarentegen kent het gedeelte dat in buitenlandse havens wordt aangevoerd een continue stijging.
- er is een toenemende druk op de visbestanden.
- de Belgische kustvisserij kent een afnemend belang, met negatieve gevolgen op de economische hefboom in de betrokken regio.
- opvolging en bemanning van de Belgische rederijen en boten wordt gehypotheceerd door onzekere toekomstperspectieven.

Vissershavens & visveilingen:

- de visgronden liggen ver afgelegen van de Belgische havens waardoor te veel aanlandingen in het buitenland gebeuren.
- er zijn heel wat quotahoppers met een groot volume aanlandingen in het buitenland.
- onvoldoende constante aanvoer van de aanlandingen.
- onvoldoende snelle toegang tot de Zeebrugse achterhaven.
- gebrek aan droogzettingsinstallaties in Zeebrugge.
- gebrek aan voldoende lange kade in Zeebrugge.
- een aantal rederijen beschikt nog niet over een eigen atelier.
- onderlinge samenwerking tussen de visveilingen is onvoldoende.
- België kent 3 visveilingen op een zeer kleine oppervlakte, waardoor efficiëntie en schaaffecten minder kunnen spelen.

Verwerking & afzet:

- onvoldoende bevoorradingsmogelijkheden met vis van eigen bodem of aanlandingen, hetgeen een belangrijke invoer van vis uit het buitenland met zich meebrengt (transportkosten, organisatieproblemen, tijdverlies en toegevoegde waarde die in het buitenland gerealiseerd wordt);
- het discontinu karakter van de aanvoer van vis wat een grote buffercapaciteit vereist op het niveau van de verwerkende bedrijven, wat de prijszetting bemoeilijkt, vooral voor export en voor die bedrijven die geconfronteerd worden met een gebundelde vraag van de distributiesector;
- wegens de beperkte verwerkingscapaciteit is er een onvoldoende afstemming van de productie op de binnenlandse vraag naar verwerkte vis in diverse vormen, zodat de toegevoegde waarde onvoldoende in België wordt gerealiseerd;
- gebrek aan productvernieuwing en onvoldoende valorisatie van minder gekende vissoorten;
- onvoldoende traceerbaarheid van de vers aangevoerde vis en het gebrek aan labeling en controlemogelijkheden geven onvoldoende meerwaarde aan topkwaliteitsproducten.

Promotie:

- weinig constante aanvoer van minder gekende vissoorten, wat de promotie bemoeilijkt.
- veel vissoorten zijn bij de gebruiker niet gekend.
- vis valt moeilijk te promoten bij de jongeren.
- onvoldoende promotie van vis van eigen aanvoer, in het bijzonder voor schol.

4.1.3 Kansen

Vloot:

- sterke aanwezigheid van dynamische familiale bedrijven.
- quotaspreiding in diverse EG-wateren.
- groeiende aandacht van overheidswege en vernieuwend beleid.
- specifieke steunmogelijkheden via het FIVA.

Vissershavens & visveilingen:

- goed uitgebouwde voorzieningen.
- moderne technologie voor het vermarkten is aanwezig.
- geprivatiseerde visveilingen zullen vlugger overgaan tot samenwerking.

Verwerking & afzet:

- centrale ligging in Europa, op de Noord-Zuidroute van de noordelijke aanvoer van vis en de zuidelijke consumptiecentra;
- KMO's met dynamische bedrijfsleiders en voldoende flexibiliteit binnen de sector.

Promotie:

- vis verder promoten kan de aanzet geven tot verbruik van ongekenne soorten (diversificatie).
- vis verder promoten naar de non-users kan het verbruik doen stijgen (intensifiëring).
- promotie van de traceerbaarheid en kwaliteitsbewaking.

4.1.4 Bedreigingen

Vloot:

- de Europese regelgeving vormt een gegeven : omwille van de overcapaciteit op Europees vlak en overbevissing, steunt zij op beperkende maatregelen zoals quota en beperkingen op het aantal vaardagen. De strategische speelruimte op

dit vlak is beperkt, zoniet nihil.

- defensieve sturende maatregelen zoals de economische band betuigen hun nut, maar het is de vraag in hoeverre zij op termijn kunnen standhouden
- beperkte en eenzijdige activiteit van de rederijen.
- onzekerheid voor de toekomst omtrent de staat van de visbestanden.
- afnemende interesse voor het vissersberoep bij jongeren.
- kapitaalintensieve sector.
- zwakke financiële situatie van heel wat rederijen.
- bepaalde delen van de vloot zoals de "Belgische" eurokotters hebben een lage rendabiliteit.
- recent stijgende energieprijzen.
- ingewikkelde reglementeringen quotabeperkingen.
- toenemende eisen op vlak van de veiligheid van de vaartuigen.

Vissershavens & visveilingen:

- afnemend aantal aanlandingen veroorzaakt lagere activiteit in de vissershavens. Bedrijven hebben minder overlevingskansen. Een minimum aantal aanlandingen is noodzakelijk teneinde voldoende dienstverlening in de havens te behouden.
- gebrek aan samenwerking tussen de Belgische veilingen en havens

Verwerking & afzet:

- ontoereikende kapitaal- en managementstructuur voor sommige bedrijven, waardoor zware maar toekomstgerichte investeringen achter blijven;
- het onvoldoende voorhanden zijn van gekwalificeerd personeel, waarvoor dan nog een hoog loon dient te worden betaald.

Promotie:

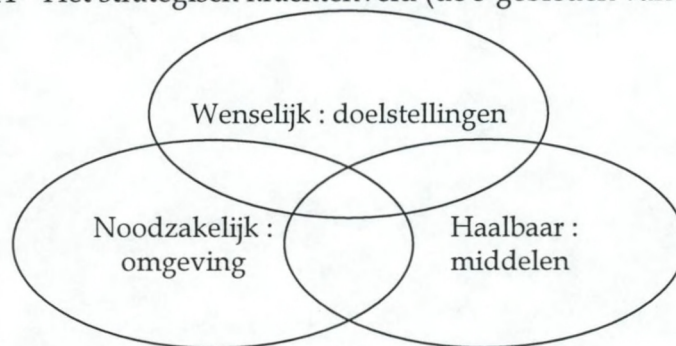
- promotie van vis als gezond product kan enkel slagen als er ook aan de kwaliteit wordt gewerkt.

4.2 Doelstellingenanalyse

Zoals eerder gesteld komt een sectorstrategie tot stand binnen het spanningsveld tussen het wenselijke (welke toekomst willen wij voor de sector realiseren: de doelstellingen), het noodzakelijke (wat zijn de omgevingsvereisten: wat moeten wij onder druk van de externe omgeving realiseren) en het haalbare (wat kunnen wij met de beschikbare middelen realiseren)⁴¹.

In die optiek is het noodzakelijk een duidelijk zicht te krijgen op de doelstellingen van de overheid en van de verschillende spelers in de sector en op de bestaande beleidsmaatregelen.

Figuur 11 - Het strategisch krachtenveld (de 3 gebieden van strategie)

Door middel van gesprekken met vertegenwoordigers van de verschillende spelers en van een schriftelijke bevraging werden de doelstellingen van de verschillende spelers in kaart gebracht. Hierbij werden op beperkte schaal ($n = 12$) vertegenwoordigers bevraged van :

- overheid (federale en regionale overheid)
- reders (en hun vertegenwoordiging)
- visveilingen
- distributie en verwerkende industrie.

Uit een aantal hoofd- en nevendoelestellingen werd aan de vertegenwoordigers van de belangrijkste spelers gevraagd de voor hen meest belangrijke doelstellingen aan te geven. Dit betekent geenszins dat andere, niet bij de hoofddoelestellingen vermelde doelstellingen niet belangrijk gevonden worden door de respectievelijke spelers.

Wij stellen vast dat, hoewel duidelijk andere accenten gelegd worden, de hoofdthema's waarrond door de verschillende spelers over de toekomst van de Belgische visserijsector nagedacht wordt, in grote lijnen dezelfde zijn.

Globaal genomen stellen wij namelijk vast dat de doelstellingen binnen een groep sterk gelijklopend zijn, hoe sterk de leden van die subgroepen ook met elkaar van mening verschillen over specifieke problematieken.

⁴¹ Aimé Heene, "Bruggen naar de toekomst", Uitgeverij Lannoo, Tielt, 1995

In stand houden van een gezonde visserijsector

Het in stand houden van een gezonde visserijsector betekent dat de sector economisch leefbaar en voldoende rendabel moet zijn op lange termijn. De overheersende mening is dat de continuïteit moet gegarandeerd worden. Het dalende aantal vissersvaartuigen baart iedereen grote zorgen.

Voor de overheid, de reders en de veilingen is dit de hoofddoelstelling. Voor de reders is deze doelstelling de essentie van hun eigen voortbestaan. De Belgische veilingen zijn rechtstreeks afhankelijk van de aanvoer door (toch in hoofdzaak Belgische) reders. Voor hen is het vooral belangrijk dat de volumes niet verder dalen, maar integendeel toenemen. Deze aanvoer bleek in het verleden niet afhankelijk van het aantal schepen, maar eerder van het op peil houden van de totale capaciteit van de Belgische vissersvloot (brutoton en motorvermogen).

De sector van de (groot)distributie en verwerking is slechts in geringe mate afhankelijk van de Belgische aanvoer via de veilingen. Niettemin vindt ook deze speler het in stand houden van de sector belangrijk.

Rendabele rederijen zijn een eerste stap in de ketting van toelevering, aanvoer, veiling, verse distributie en toerisme rond de visserij. Zij zijn de conditio sine qua non voor het bestaan van een hefboom naar andere sectoren.

Duurzame en ecologische exploitatie van de visserijgronden

Na de vaststelling dat overbevissing, mede veroorzaakt door overcapaciteit van de Europese vissersvloten, besloot de Europese Unie tot de uitvaardiging van beperkende maatregelen zoals quota en het beperken van het aantal vaartdagen.

Door het streven naar duurzame exploitatie hoopt men de visserij op lange termijn in stand te houden. Het ecologische aspect is, naast de kwaliteit van de vis als voedselbron, ook gericht op de bescherming en instandhouding van het geheel van de maritieme fauna en flora.

Deze lange-termijn doelstelling staat hoog op de agenda van alle spelers.

Hefboom voor andere sectoren

Naast de directe tewerkstelling zorgt de visserijsector voor activiteit in andere sectoren.

De activiteit in de sector van de toelevering is de laatste jaren sterk teruggelopen. De nieuwe schepen worden vaak in het buitenland gebouwd, uitgerust en onderhouden. Er is nog slechts 1 scheepswerf over in Zeebrugge, en een aantal bedrijven die instaan voor herstellingen en toelevering van apparatuur en materieel.

De verwerkende sector omvat de veilingen, de visverwerkers, de groothandelaars en de distributeurs. De veilingen zijn rechtstreeks afhankelijk van de aanvoer door de Belgische vissers. Een neergang van de Belgische visserij wordt onherroepelijk de neergang van de Belgische veilingen, tenzij zij zich snel heroriënteren en internationaliseren, zoals de Zeebrugse Visveiling.

De groothandelaars die voornamelijk leveren aan horeca en de traditionele viskleinhandel zijn belangrijke klanten van de Belgische veilingen. Zij bezitten een dominante positie op deze markt. Hoewel zij zich ook elders zouden kunnen bevoorraden, zouden zij als gevolg van een neergang van de combinatie reders - veiling zoals reeds gesteld, slechts in geringe mate afhankelijk zijn van de aanvoer

door Belgische vissers.

Belgische verankering

De door Europa opgelegde vangstbeperkingen zetten kapitaalkrachtige Europese rederijen ertoe aan hun volume te verhogen door acquisitie van binnen- en buitenlandse collega's. Met name rederijen uit landen met een succesvolle en sterke visverwerkende nijverheid zoals Nederland volgen die voor de hand liggende strategie.

Van de 128 overblijvende vaartuigen zijn er reeds een 30- tal in buitenlandse handen. Een Belgische verankering is geen doel op zich, maar moet leiden tot een maximalisatie van de economische impact van de vloot: het vergroten van de hefboom voor andere sectoren.

De kwaliteit van de producten

Naarmate de ondervraagde speler zich verder in de keten bevindt, wordt meer belang gehecht aan de kwaliteit van de service en van het product. Voor de overheid en de reders is kwaliteit ook prioritair, maar zij worden minder rechtstreeks beïnvloed dan de tussenschakels zoals verwerkers en veilingen. De veilingen hebben de laatste jaren samen met de reders ernstige inspanningen gedaan om de kwaliteit van de aangevoerde vis te verbeteren. Zo werd de duur van de reizen gevoelig ingekrompen en wordt meer aandacht besteed aan de behandeling van de gevangen vis aan boord van de vaartuigen.

Een beheersbare aanvoer en distributie

Beheersbaarheid en planning van de aanvoer is van cruciaal belang voor verwerkers en groot-distributeurs. Verwerkers moeten een productieapparaat optimaal benutten. Dat kan enkel door gegarandeerde aangevoerde volumes en vaste kwaliteit. De groot-distributeurs werken vanuit een marketing-logica met acties en promoties, die zij enige tijd op voorhand plannen. Eén van de manieren waarop zij dit probleem oplossen is door in het buitenland contracten af te sluiten met leveranciers die een dermate grote en constante aanvoer hebben dat zij de aanvoer kunnen garanderen binnen een bepaalde periode.

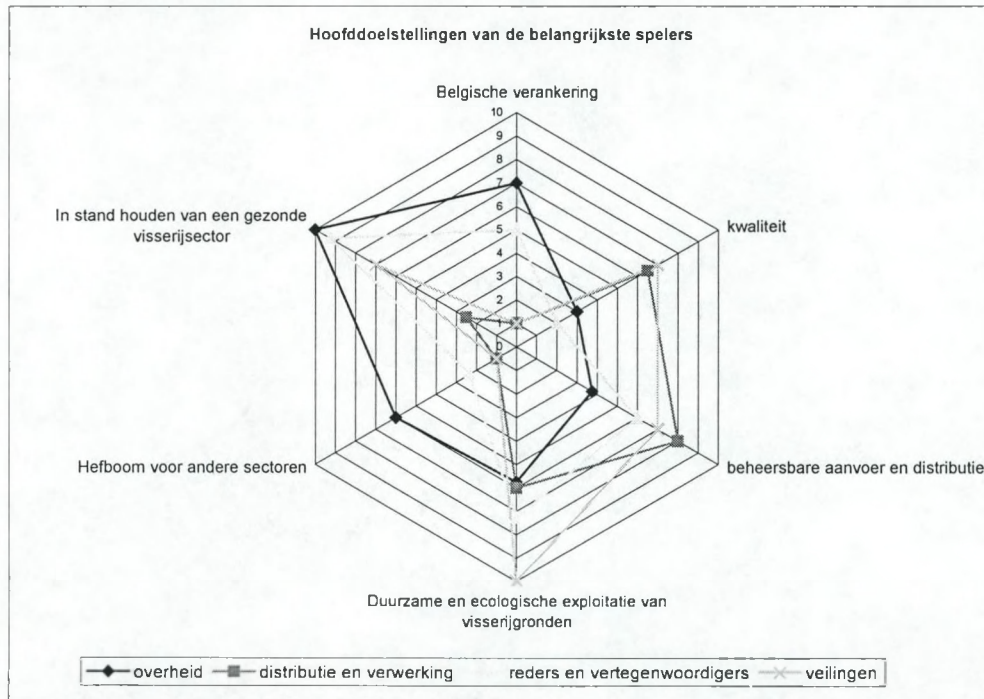
Door de relatief lage aanvoer en de grote diversiteit van de aangevoerde soorten zijn de hoeveelheden per soort vis die op de Belgische veilingen worden aangevoerd te gering om de grootdistributie en de grote verwerkers toe te laten hun aanvoer te plannen.

De initiatieven tot concentratie en internationalisering die de Zeebrugse Visveiling neemt moeten een antwoord bieden op dat probleem.

Overzicht

Het resultaat van deze oefening is onderstaande belangengroependiagram, waarin de hoofddoelstellingen van de verschillende spelers met elkaar worden vergeleken.

Figuur 12 - Hoofddoelstellingen van de belangrijkste spelers

4.3 Hoofdaandachtspunten

De afgelopen jaren zijn er een aantal analyses van de Belgische zeevisserijproblematiek uitgevoerd, soms met verschillende invalshoeken.

Onderstaande wordt hier in het kort op ingegaan, sommige bieden een aanzet tot mogelijkheden voor beleid.

De basisproblemen zijn:

- Naar aanleiding van overcapaciteit in de Europese visserij is het gemeenschappelijk visserijbeleid van de EU beperkend.

De TAC en quotaregelingen geven onvoldoende ruimte voor flexibiliteit aan de vloot.

Overschrijding van het quotum maar evenzeer onderbenutting zijn ongewenst. Dit leidt tot een voortdurende evenwichtsoefening van de Belgische overheid én van reders.

Ideeën die kunnen ontwikkeld worden, situeren zich op het vlak van meerjaren TAC en quota, toestaan van jaaroverschrijding met compensatie in het volgend jaar, het invoeren van periodieke quota. Behoudends de flexibiliteit van de quota zijn geen van deze ideeën tot op heden door de EU aanvaard, weliswaar zijn reeds besprekingen aan de gang op het vlak van de meerjaren TAC's en de voorzorgsaanpak.

- Er wordt in België een overcapaciteit vastgesteld, wat inhoudt dat de capaciteit van de Belgische vloot eigenlijk nog te groot is in verband met de toegestane vangstmogelijkheden. Er wordt de laatste jaren een continue daling van het aantal schepen geconstateerd, doch met een grotere individuele capaciteit (wat productiviteitsverhogend werkt), waardoor de totale capaciteit van de Belgische vloot nagenoeg constant blijft.

Maatregelen zijn genomen tot beperking van de capaciteitsinzet.

Hier situeert zich een paradox: enerzijds treft men deze maatregelen met het gevolg dat het aantal schepen terugloopt, anderzijds wordt deze daling betreurd omdat ze de leefbaarheid van de Belgische visserijsector in het gedrang brengt, wegens een verlies aan toekomstperspectief, aan uitstraling en hefboomfunctie van de Belgische zeevisserij. Echter, de technische capaciteit blijkt anno 2000 nog steeds groter te zijn dan de vangstmogelijkheden; de economische realiteit zal op termijn bij gelijkblijvende tendensen een evenwicht bewerkstelligen tussen economische en technische capaciteit (doordat niet rendabele schepen en rederijen in dat geval geleidelijk zullen verdwijnen). Toch zal het beleid gericht op aanpassing van de visserij-inspanning noodzakelijkerwijs voortgezet worden, bestaande maatregelen in dit verband liggen vast in het MOP en FIOV.

- De problematiek van de visserijsector strekt haar scope uit naar een brede omgeving, die deze van reders en vissers verruimt naar veilingen, de verwerkende industrie, toerisme,...

In het algemeen kan gesteld worden dat deze problematiek een impact heeft op de economische activiteit in de regio. In positieve zin betekent dit een hefboomfunctie, in negatieve zin een remmende functie (waardoor de neerwaartse spiraal zijn invloed laat merken in het vervolg van de waardeketen).

De belangrijkste conclusies uit de verschillende analyses :

- De analyse van de Belgische situatie kan geschetst worden in termen van neergaande spiraal.

Deze spiraal draait in essentie rond de issues :

- dalende quota (Europees)
- druk op Belgische quota door quotahopping
- dalende aanvoer in Belgische havens
- dalend aantal Belgische reders, schepen en vissers
- dalende economische impact van de Belgische vloot op afgeleide sectoren

De neergaande spiraal wordt geïnitieerd door 3 exogene knelpunten:

- de overcapaciteit op Europees vlak
- de toenemende concurrentie van rederijen en verwerkers uit andere EU landen
- de onzekerheid van de vissers over de toekomstige beleidsrichting.

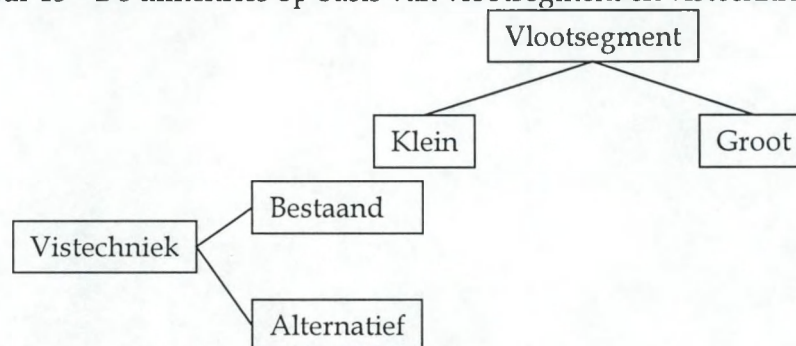
Deze exogene knelpunten leiden ertoe dat de volgende problemen geconstateerd worden:

- de activiteit van de vloot
 - de wispelturige financiële positie van de rederijen omwille van wisselende kostenfactoren
 - de aangetaste financiële positie van een gedeelte van de rederijen waardoor de continuïteit niet gewaarborgd is
 - de bemanning van de vissersvloot
 - de van de visserij afhankelijke activiteiten en sectoren
- De laatste jaren is er een toenemende aandacht voor duurzaamheid van ontwikkeling, zowel op micro als op macro-vlak. Hierbij wordt het begrip triple bottom-line gehanteerd, waarbij naast economische objectieven (profit) ook sociale (people) en ecologische (planet) dienen te worden nagestreefd. De ecologische objectieven leiden een tendens in naar alternatieve vistechnieken. Deze wordt bijgevolg niet enkel gedreven met het oog op productiviteitsverhoging maar tevens op ecologische objectieven die de duurzaamheid van de natuurlijke rijkdommen van de zee beogen. Het is dan ook te verwachten dat het (Europese, nationale en regionale) beleid en de daarmee gepaard gaande regelgeving zich in deze richting zullen ontwikkelen.
 - Ook de visserijsector kent een tendens tot globalisatie. Niet enkel het beleid wordt internationaal (in dit geval Europees) gevoerd, ook de verschillende spelers bewegen zich in een speelveld waarin hoe langer hoe meer met globale spelers dient rekening te worden gehouden. Deze tendens tot globalisatie is met name van betekenis in de afzetkanalen (verwerkende industrie, veilingen, ...).
 - Er komen signalen uit de sector om een meer genuanceerd beleid te voeren en om andere accenten te leggen:
 - Het ontstaan van splintergroepen zoals de kustvissers
 - De vaststelling dat ingrepen in de loonstructuur rekening moeten houden met het vermogen van de vaartuigen en dus de groep gedifferentieerd moet worden benaderd
 - Een sterker wordende druk op de boomkorvisserij

- Het grote risico door alles te richten naar één enkele vissoort (platvis)
 - Een groeiend milieubewustzijn bij het groter publiek en de politieke overheid
 - Het opkopen van Belgische door Nederlandse reders
 - Het verdwijnen van de kustvisserij
 - Het aantal vaartuigen vermindert en het motorvermogen groeit. De druk op het aantal schepen blijft aanhouden. Het concept van minimum vitale is onhoudbaar op het vlak van het aantal vaartuigen en is des te meer noodzakelijk op het vlak van de globale capaciteit van de vloot.
- Om de thematiek te ontleden onderscheiden we 2 dimensies met telkens relevante segmenten:
- de vloot: het "groot segment" en het "klein segment" (inclusief kustvisserij)
 - de vistechnieken: bestaande/traditionele en alternatieve/ecologische vistechnieken

Dit levert tot de volgende matrix op :

Figuur 13 - De dimensies op basis van vlootsegment en vistechniek.

Deze matrix biedt de mogelijkheid om een gedifferentieerde strategie uit te werken.

- Met het oog op de concurrentiepositie onderscheiden we generieke strategieën: deze van kostenleiderschap en deze van differentiator, telkens gekoppeld aan een globale benadering of een benadering met focus (op niches).
Het Europese beleid leidt het nationale beleid in de verschillende betrokken lidstaten naar een strategie van kostenleiderschap, waarbij de aanbieder met de laagste kost (voor dezelfde opbrengst) de hoogste marge (en meestal het hoogste rendement) realiseert.
Dit heeft er (veelal impliciet) toe geleid dat de Belgische visserij de aandacht in haar concurrentiepositie vooral heeft toegespitst op een kostengerichte benadering in het groot segment (met boomkorvisserij); dit segment is juist datgene waar de spelers hun slag strijden. De focus (die tot uiting komt in de nagestreefde quota) is hierbij door België vooral gelegd op platvis (tong en schol). Het klein segment is onderhevig geweest aan een afglijden naar ondergeschikte positie.
- Ondanks toegenomen inspanningen zou het naïef zijn te veronderstellen dat de controle op illegale praktijken « waterdicht » te maken is. Een afdoend EU-kader voor uniforme controle in de lidstaten ontbreekt momenteel blijkbaar nog.

- Enerzijds nemen de kwaliteitseisen op het vlak van voedingswaarde en voedselversheid in het algemeen en dus ook van vis toe, anderzijds kent de consumptie van vis een stijgende trend.
- De financiële situatie van de Belgische zeevisserij lijkt op grond van globale gegevens over de laatste jaren niet bepaald onrustwekkend, maar is globaal gezien niet sterk (op het vlak van solvabiliteit, rendabiliteit en liquiditeit); het aantal individuele rederijen dat financieel niet bijzonder gezond is, neemt toe. Er is behoefte aan een continu, nauwkeurig en actueel inzicht in de performantie van de sector in zijn totaliteit, in zijn samenstellende onderdelen, en in individuele actoren.

In het licht van de hierboven aangehaalde feiten en omstandigheden is de continuïteit van de sector niet verzekerd. Daarom is er naast een strategisch plan op lange termijn nood aan korte-termijnmaatregelen om de voorwaarden te creëren voor het slagen van het strategisch plan dat gericht is op de toekomst van de Belgische zeevisserij.

In de aanzet tot krachtlijnen die in dit rapport behandeld worden, staat een beheersing van de visserij op basis van rationeel handelen centraal, vandaar de aanpassing van de visserij-inspanning. Daarnaast zullen echter ook speerpunten ontwikkeld moeten worden naar de toekomst. Hierin zullen de vissers zich meer moeten kunnen richten op de marktvraag, minder op een maximale aanvoer en meer op planning en professionalisering.

Volledigheidshalve vermelden we hier eveneens de mogelijkheid van een verdere sanering. Voorbeelden hiervan zouden kunnen zijn het verminderen van de zeedagen, het aanhouden van dagquota, het verstrekken van bijkomende middelen voor controle, ... Het beleid zou daardoor leiden tot een economisch en sociaal ongunstig klimaat, waarin na verloop van tijd geen toekomst meer is voor een Belgische visserijsector.

Er is bijgevolg behoefte aan een beleid waarin afspraken worden gemaakt tussen overheid en private sector en waarin de visserij een eigen verantwoordelijkheid accepteert.

5 *De ontwikkeling van een toekomst voor de Belgische zeevisserij*

In dit hoofdstuk worden allereerst de doelstellingen en uitgangspunten gesteld, die vervolgens vertaald worden naar de specifieke eenheden van een plan voor de zeevisserij. Vervolgens wordt een gedifferentieerde aanpak van de strategie zelf voorgesteld, eerst algemeen en vervolgens meer gedetailleerd naar elke doelgroep toe.

Tenslotte wordt een modelmatige benadering van de te overwegen maatregelen weergegeven, in een geïntegreerd model van strategie, structuren, systemen en andere randvoorwaarden om de voorgestelde strategie te kunnen laten slagen.

5.1 *Doelstellingen en uitgangspunten*

5.1.1 Doelstellingen

De volgende doelstellingen -die in voldoende mate gedragen worden door publieke en private betrokkenen- blijken expliciet de basis te vormen voor het Belgisch visserijbeleid naar de toekomst:

- een economisch gezonde visserijsector in België te creëren, daartoe de noodzakelijke voorwaarden te scheppen, met eigen verantwoordelijkheid van de economische spelers in de sector
- een duurzame en ecologisch verantwoorde exploitatie van de visgronden te waarborgen
- een positief hefboomeffect van de vissector in het algemeen en van bepaalde delen in het bijzonder naar andere sectoren beter te valoriseren
- het Belgische aspect van de vissector te waarborgen

Daarbij is het aangewezen deze globale doelstellingen te realiseren in een particulier publieke samenwerking.

Hierbij zijn de volgende deelgebieden mee te nemen:

- constructief overleg tussen de partijen te stimuleren (reders, veilingen, verwerkende industrie, distributie en groothandel) betreffende de aanpassing van bestaande en de introductie van nieuwe systemen.
- de distributie van vis door de Belgische veilingen, distributie, handel en verwerkende industrie te bevorderen, dit om binnen afzienbare tijd te bezien of deze activiteiten meer in België kunnen worden geconcentreerd.
- medewerking te verlenen om voor de werknemers van de visserijsector een sociaal statuut te realiseren, wat de toekomst in deze sector mede verzekert. Tevens kan de toekomst in deze sector verbeterd worden door een opleidings- en

begeleidingsluik aan toekomstige en bestaande vissers en reders.

- met de betrokken spelers te onderzoeken of de markt kan worden bevorderd door het promoten van een kwaliteitslabel voor verse vis, met daaraan verbonden kwaliteitseisen op het vlak van voedingswaarde en voedselversheid.
- samenwerking over de grenzen heen, uiteraard tussen landen in het kader van de EU, maar tevens tussen spelers in de sector.

5.1.2 Uitgangspunten

- binnen de EU-verplichtingen van de Belgische overheid, binnen de thans geldende EU-regelgeving
- op termijn voldoende ruimte voor eigen verantwoordelijkheid en zelfregulering van de betrokken spelers in de sector
- een systeem voor vangstreguleringen dat aantrekkelijker is voor vloot, veilingen, verwerkers en distributie in België
- op korte termijn een antwoord op de acute noden voor het belangrijkste deel van de totale sector, nl. de vloot. Zonder vloot, is er onvoldoende aanvoer in de veilingen, aan verwerking en distributie.

Voor een economisch gezonde zeevisserijsector ligt de basis bij de vloot. Continuïteit van de vloot zorgt voor continuïteit van aanvoer aan afnemers (veilingen, verwerkers en distributie). Continuïteit van de vloot vereist evenwel een gezonde planning, zowel van vangsten als van financiën.

Een eerste voorwaarde is de financiële gezondheid van de rederijen en vloot, waarbij de continuïteit (via redelijk solvabiliteit, rendabiliteit en liquiditeit) wordt nagestreefd op het globale, maar tevens op het individuele vlak.

Een tweede voorwaarde hiertoe is bescherming van het contingent- in Nederland de « jaardoorvisgarantie » genoemd. De overheid zal hiertoe de mogelijkheden moeten kunnen scheppen. Daarbij is er meer ruimte aanwezig om een jaardoorvisgarantie te verstrekken aan een groep vissers dan aan een individuele visser.

Een derde voorwaarde is het behoud van de vloot in België, zodat de nodige hefboomfunctie vanaf aanlandingen tot verwerking in België kan optreden.

Een vierde voorwaarde is het creëren van speerpunten naar de toekomst waarin België een concurrentiepositie voor de toekomst kan uitbouwen. Het concurrentievermogen van de Belgische zeevisserijsector dient niet zozeer beter te zijn dan de concurrentie bij vergelijkbare producten, maar vooral anders te zijn.

5.2 Vereiste kenmerken voor een toekomst van de Belgische zeevisserij

5.2.1 Aandacht voor de korte en de lange termijn

De oplossingen moeten erop gericht zijn om de gezondheid - en dus de rendabiliteit - van alle vissers en reders te stimuleren. Op lange termijn is dit geen blijvende oplossing want het werkt overcapaciteit in de hand doordat de zwakkere onderdelen blijven bestaan en bijgevolg de bezettingsgraad van de sterkere delen zal zakken.

De problematiek van de visserijsector werd gesteld in termen van een "neergaande spiraal" voor de vloot, vissers en reders. De strategie moet dan ook gericht zijn op deze specifieke doelgroep. Maatregelen gericht naar andere betrokkenen in de waardeketen kunnen slechts kans van slagen maken in de mate dat ze kunnen steunen op een gezond performerende vloot.

Voor de concrete invulling van de strategie komt het er dus op neer om twee dimensies met elkaar te verenigen: de maatregelen die eigenlijk de hefboomen zijn voor het overheidsbeleid en de doelgroep, zijnde de vissers en reders. De meest aangewezen strategie is deze die de realisatie van de algemene doelstellingen van de overheid inzake de visserijsector maximaliseert.

Met het oog op de globale doelstellingen dient de overheid de rederijen in staat te stellen een rendabele bedrijfsvoering te realiseren, door maatregelen te (laten) treffen die de competitiviteit van de Belgische vloot - binnen het Europees kader - waarborgt.

In de huidige situatie is echter een gefaseerde aanpak aangewezen. Gezien de zwakke financiële positie van de Belgische vloot (reders) zijn er - indien men kiest voor een lange-termijn toekomst van de Belgische zeevisserij - op korte termijn ondersteunende maatregelen nodig die het voortbestaan van de Belgische vloot garanderen. Deze maatregelen dienen erop gericht te zijn om direct en op korte termijn de competitiviteit van de Belgische vloot - binnen het Europees kader - te verdedigen via ondersteunende maatregelen die vooral bepaalde kostennadelen van Belgische partijen binnen de bestaande vloot ten opzichte van hun buitenlandse collega's geheel of gedeeltelijk wegwerken.

Op langere termijn biedt een dergelijk beleid - dat enkel ondersteunend, verdedigend en korte-termijn gericht - echter geen blijvend uitsluitel en riskeert het zelfs tegengesteld te werken aan de lange termijn opties.

5.2.2 Aandacht voor offensieve en defensieve maatregelen

Vertrekkende van sommige bedreigingen en zwakheden van de SWOT-analyse wordt de overname van Belgische reders (en dus ook vergunningen en quota) door buitenlandse reders in het licht gesteld.

Terecht kan gesteld worden dat het in een Europa dat streeft naar globalisering niet aanvaardbaar is dat protectionistisch wordt geredeneerd. Anderzijds is het ook zo dat de Belgische overheid in Europees verband eigen accenten gezet heeft en verder wenst te zetten, getuige de invulling van MOP, FIOV, FIVA. Trouwens, deze sector is naar analogie met de landbouwsector steeds in meer of mindere mate gesubsidieerd

geweest.

Naar concrete invulling van de strategie toe, betekent dit dat het niet voldoende mag zijn om via het kiezen voor offensief beleid te trachten een welbepaalde impact te bereiken, maar dat er ook aandacht moet worden geschonken aan defensief beleid dat de verdere teloorgang van de vissersvloot moet voorkomen en dit wellicht in afnemende mate.

Daar waar via de offensieve elementen van de strategie wordt getracht om de sector in een bepaalde richting te oriënteren, moeten defensieve maatregelen erover waken dat de sector niet is uitverkocht voordat de maatregelen hun effect kunnen hebben gehad.

- Maatregelen met een defensief karakter
 - behouden en verscherpen van de economische band
 - inspelen op mogelijkheden binnen de Europese richtlijnen voor ondersteuning van de competitiviteit van de sector in verband met kostennadelen ten opzichte van het buitenland
 - uitwerken van een systeem van visvergunningen (waarbij schip, natuurlijke persoon en vergunning verbonden zijn)
- Maatregelen met defensief en offensief karakter
 - invoeren van een systeem van groepsbeheer van individuele quota
 - onderzoeken van een actieve gedifferentieerde investeringspolitiek voor de Belgische visserij (versterking financiële structuur, instapregeling jongeren, ...)
 - opzetten van een monitoring- en beheerssysteem van de Belgische visserijsector in zijn brede betekenis
 - opstellen van een milieu-index voor de totale vloot en per individueel schip
 - creëren van sectorclusters in de zeevisserij, samenhangende groepen (van reders, verwerkers, veilingen, toeleveranciers, onderzoekscentra) met gezamenlijke belangen (overschakelen van de 3 visveilingen naar één gezamenlijk systeem).
- Maatregelen met een offensief karakter :
 - activeren van de uitbouw van het klein segment (voornamelijk kustvisserij)
 - stimuleren van diversificatie van visserijmethoden, onderzoek naar en implementatie van alternatieve meer selectieve en milieuvriendelijke (ecologisch verantwoorde) vistechnieken en van ongekwoteerde vissoorten
 - promotie van verse-visconsumptie, verkoopbevordering
 - stimuleren van onderzoek naar en implementatie van nieuwe producten of systemen met betrekking tot visproducten, visvangst, visbehandeling, viscommercialisering.

5.2.3 Rechtsreekse en onrechtstreekse maatregelen.

Het beleid met de betreffende overheidsmaatregelen wordt op Europees en federaal niveau onderscheiden in:

- een markt/prijsbeleid
- een conserveringsbeleid
- een structuurbeleid

Om de focus van het beleid duidelijk te stellen is het aan te bevelen om de maatregelen in te delen naar hun rechtstreekse en onrechtstreekse karakter.

Rechtstreekse maatregelen naar de vissers-reders: deze maatregelen zijn zeer herkenbaar voor de doelgroep en beogen een rechtstreekse impact op hun gedrag.

Onrechtstreekse maatregelen: de onrechtstreekse maatregelen beogen andere actoren in die mate dat ze via deze weg bijdragen tot een aanpassing van de houding van de vissers-reders of betreffen maatregelen die slechts een indirecte impact hebben.

Rechtstreekse maatregelen

- Het voeren van een quotabeleid

De overheid kan op twee manieren vrij soepel inwerken op het visgedrag van de vissers-reders:

- door in te werken op de manieren waarop quota worden verdeeld en herverdeeld : met als twee uitersten de volledig geïndividualiseerde quota en de door de overheid beheerde quota (het actueel systeem)
- door planmatig en doelgericht om te gaan met de ruil tussen lidstaten van quota (actueel systeem: zoveel mogelijk andere vissoorten ruilen tegen tong, schol en kabeljauw omwille van de hoge besomming)

- Het reglementeren van de visactiviteit

Via wetgevende en reglemenaire beschikkingen kan de overheid een rechtstreekse impact hebben op het visgedrag. Zo kan - niet limitatief - worden ingegrepen op:

- de relatie tussen de visactiviteit en de havens (zgz economische band)
- het bepalen van wie mag vissen (vergunningsbeleid)
- bepalen van waar mag gevist worden (vrije zone voor kustvissers, toegang - ook tijdelijk - tot de visgronden, ...)
- bepalen van hoe mag gevist worden (technische eisen zoals mazengrootte, verbod kuitzieke vis, ...)
- inwerken op het respecteren van ecologische factoren (fauna en flora, energiegebruik,...)
- inwerken op het sociale statuut van het bij de sector betrokken personeel

- Het voeren van een kwaliteitsbeleid

Al dan niet verstrengen van kwaliteitseisen heeft eveneens een sterke impact op het visgedrag, oriënteert toekomstige investeringen en heeft een impact op de volledige keten.

- Het stellen van bevoegdheden

Door in te werken op de bevoegdheden van de talloze actoren (commissies, overlegorganen, syndicaten, lokale, regionale en federale overheden) kan de overheid organiseren om de gewenste strategie te realiseren:

- ⇒ wie mag reglementeren
- ⇒ wie geeft advies
- ⇒ wie controleert
- ⇒ wie monitort
- ⇒ wie informeert

- Het geven van financiële impulsen

De financieringsinspanning van de overheid kan verschillende deelfacetten bevatten:

- stimuleren van investeringen (bvb doelgericht financieren van bepaalde vistechnieken)
- inwerken op de rendabiliteit (interventies aanlegkosten, brandstof, ..)
- financiering van de personeelskosten (recrutering, vorming, RSZ, stempeldagen, loonberekening, ...)

Onrechtstreekse maatregelen

- Maatregelen gericht naar de andere actoren
 - Actoren zoals: veilingen, havenbedrijven, verwerkende nijverheid, transport, ...
- Maatregelen met termijneffecten
 - stimuleren van aquacultuur
 - voeren van promotie- en verkoopbevorderingscampagnes : marketing, consumptie, herkenbaarheid, enz.
 - stimuleren van vormings-, opleidings- en begeleidingsprogramma's

5.2.4 Hefbomen voor overheidsbeleid⁴²

Op basis van de verscheidene analyses is het de vraag welke impulsen op het beleidsvlak kunnen gegeven worden ten einde de socio-economische toestand van de visserijsector te verbeteren. Door het vaststaande feit dat er in de Europese Unie als geheel nog steeds een overcapaciteit bestaat, zullen beperkende maatregelen op Europees vlak in de toekomst nodig geacht blijven worden. Daarom is het van belang dat er -in de mate van het mogelijke- zekerheid wordt geschapen omtrent het beleid terzake.

Immers, de uitdaging voor het openbaar bestuur bestaat in eerste plaats in het leveren van "purpose" via een "core strategy".⁴³ Strategisch management in het

⁴² Voorafgaande opmerking: de pertinentie om de visserijsector met een bepaald niveau van middelen te ondersteunen werd niet onderzocht. Het niveau "middelen" werd dan ook beschouwd als een vast uitgangspunt.

⁴³ M.M.Otto "Strategisch veranderen in politiek bestuurd organisaties", Van Gorcum, Assen, 2000

openbaar bestuur is een explicitering van waarden die bepalend zijn voor een politiek proces in reactie op een veranderende omgeving.

Zoals hiervoor gesteld is de Belgische visserijsector er bij gebaat dat de bevoegde overheid de volgende globale doelstellingen zal nastreven:

- een economisch gezonde visserijsector in België te creëren, daartoe de noodzakelijke voorwaarden te scheppen, met eigen verantwoordelijkheid van de economische spelers in de sector.
- een duurzame en ecologisch verantwoorde exploitatie van de visgronden te waarborgen
- een positief hefboomeffect van de visserijsector in het algemeen en van bepaalde delen in het bijzonder naar andere sectoren beter te valoriseren (bijv. het toerisme rond de visserijsector, zowel passief als recreatief)
- het Belgische aspect van de visserijsector te waarborgen.

Bovendien is het aangewezen deze globale doelstellingen te realiseren in een particulier publieke samenwerking.

Het bestaande kader biedt hefboomen om deze doelstellingen daadwerkelijk te ondersteunen binnen de Europese richtlijnen, binnen de invulling van het Belgisch MOP, met FIOV, met FIVA (zie 2.3).

5.3 *Naar een gedifferentieerde aanpak*

5.3.1 Korte termijn maatregelen

In het kader van korte termijnmaatregelen die de competitiviteit van de Belgische vloot - binnen het Europees kader - verdedigen, moet vooral gedacht worden aan ondersteunende maatregelen die tegemoet komen aan de snel veranderende marktomstandigheden en die bepaalde kostennadelen van Belgische partijen binnen de bestaande vloot ten opzichte van hun buitenlandse collega's wegwerken.

Binnen het Europees kader bestaan hiervoor "richtsnoeren voor het onderzoek van de steunmaatregelen van de staten in de visserij - en aquacultuursector" (2001/ C 19/ 05). Uiteraard gelden de algemene principes waarbij staatssteun enkel mag worden verleend indien hij verenigbaar is met de doeleinden van het gemeenschappelijk visserijbeleid.

Het is aanbevelingswaardig een verdeling te maken tussen maatregelen met een tijdelijk karakter versus deze met een permanent(er) karakter en maatregelen met effecten op korte-termijn versus deze op lange-termijn.

Mogelijke tijdelijke/ korte-termijn maatregelen:

- steun ter compensatie van de sociale lasten (kwijschelding RSZ-bijdragen en bijdragen jaarlijks verlof)
- idem bijdragen Fonds scheepsjongens
- idem bedrijfsvoorheffing
- tussenkomst in brandstofkosten
- steun voor tijdelijke stillegging van vissersvaartuigen (vergoeding stilligdagen)
- beperken van het aantal zeedagen

- steun voor de redding en herstructurering van ondernemingen in moeilijkheden

Mogelijke permanente/korte-termijn maatregelen:

- financiële maatregelen (overbruggingskredieten, rentesubsidies, overheidsparticipatie)
- fiscale maatregelen (verlaging of vrijstelling van heffingen en/of belastingen, versnelde afschrijvingen)
- sociale maatregelen (aanpassen/ingrijpen in het sociaal statuut, verlaging van sociale lasten, voorlichting en advies over technische en economische steun)
- steun voor de aankoop van tweedehandsvaartuigen

5.3.2 Lange-termijn-dimensies met hun draagvlak

In diverse analyses wordt soms gewag gemaakt van het niet bestaan van een algemene strategie voor de sector en wordt de dwingende en dringende noodzaak daartoe in de verf gesteld.

Het ware toch aangewezen om deze stelling te nuanceren. Immers, de onderscheiden actoren van de overheid volgen wel degelijk een strategie binnen het Europees gevoerde beleid (markt-, conserverings- en structuurbeleid), die erin bestaat om :

- naar Europa toe (jaarlijkse vaststelling TAC-niveau, toegang tot de visgronden, structuurbeleid FIOV ...) België in een zo goed mogelijke positie te brengen
- naar quotabeheer toe, de ruil te richten op het verkrijgen van vis met de grootst toegevoegde waarde, zelfs al moet daarvoor ingebonden worden op volumes. Hierbij wordt tevens een optimaal quotagebruik nagestreefd. Verder wordt een vangstspreiding over het gehele visseizoen in de hand gewerkt, zodat vroegtijdige sluitingen van gebieden ingevolge quota-uitputting worden vermeden. Het quotabeheer gebeurt eigenlijk op advies van de quotacommissie van de Rederscentrale en verloopt onder verantwoordelijkheid van de overheid
- naar reglementering en bewaking toe, erover te waken dat het geheel onder controle blijft (visdagen, volume vangst, motervermogen, ...) zonder deze controle zwaarder te maken dan wat in de naburige landen gebeurt
- naar financiering toe, kan iedereen die rechtstreeks of onrechtstreeks verbonden is met de sector, zich inschrijven in een of ander subsidiëringsprogramma
- naar vernieuwing toe, wordt op kleine schaal en sporadisch geëxperimenteerd met alternatieve vistechnieken en met aquacultuur en worden initiatieven ontwikkeld naar promotie van het product en de activiteit.

In het actuele beleid wordt de sector van de vissers-reders geenszins als een homogene doelgroep beschouwd. Hierbij worden specifieke maatregelen voor het grote en het kleine vlootsegment uitgewerkt, alsook maatwerk naar de respectievelijke types visserij toe. Het merendeel van de vloot bestaat evenwel uit boomkorvaartuigen. Er komen dan ook signalen uit de sector om andere accenten te leggen:

- Het ontstaan van splintergroepen zoals de kustvissers
- De vaststelling dat ingrepen in de loonstructuur rekening moeten houden met het vermogen van de vaartuigen en dus de groep gedifferentieerd moet worden benaderd
- Een sterker wordende druk op de boomkorvisserij

- Het grote risico door alles te richten naar één enkele vissoort (platvis)
- Een groeiend milieubewustzijn bij het groter publiek en de politieke overheid
- Het opkopen van Belgische door Nederlandse reders
- Het verdwijnen van de kustvisserij
- Het aantal vaartuigen vermindert en het motorvermogen groeit. De druk op het aantal schepen blijft aanhouden. Het concept van minimum vitale is onhoudbaar.

Het voortzetten van het actueel beleid is eveneens een alternatieve strategie, wat niet betekent dat kan worden nagedacht in termen van alternatieven.

Het feit om de vissers-reders niet langer meer als een homogene doelgroep te gaan beschouwen vindt haar oorsprong in de vaststelling dat het maatschappelijk draagvlak voor de visserij aan het wijzigen is en dat het economisch principe alleen niet meer volstaat als leidende gedachte.

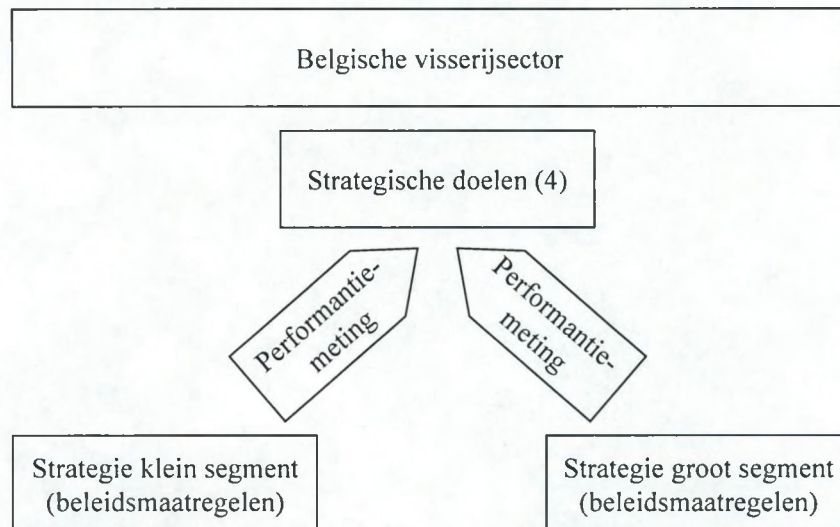
Zo onderscheiden we de volgende dimensies met hun respectievelijk maatschappelijk draagvlak:

Tabel 16 - Dimensies en draagvlak

DIMENSIE	DRAAGVLAK
<i>Klein segment (kustvissers)</i>	<i>Duurzaam en Toeristisch draagvlak</i> Lokale politieke overheid en tewerkstelling, visafslagen,... Kleinschalige aanvoer met sterke nadruk op kwaliteit
<i>Groot segment</i>	<i>Economisch draagvlak</i> Grootschalige en niet-gedifferentieerde aanvoer met sterke nadruk op rendabiliteit
<i>Selectieve en milieuvriendelijke vistechnieken</i>	<i>Ecologisch en Economisch draagvlak</i> <i>Grootschalige (en gedifferentieerde) aanvoer met sterke nadruk op kwaliteit</i>

Per dimensie kan een andere set van beleidsmaatregelen worden genomen. Elke set van beleidsmaatregelen moet worden gesteld tegenover de hoofddoelstellingen.

Figuur 14 - Belgische visserijsector

Zo kunnen op basis van deze benadering, naast de strategie van het status-quo, verschillende alternatieven worden bepaald. Deze alternatieven bestaan erin, dat er een uitspraak wordt gedaan voor elk van deze dimensies in de zin van:

- Uitbouwen
- Afbouwen
- Wijzigen
- Status quo

5.3.3 Mogelijke pistes

In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de mogelijke uitspraken per dimensie en de vermoedelijke gevolgen. Daarna wordt een gecombineerde oplossing voorgesteld. Het alternatief moet vervolgens worden getoetst aan de algemene doelstellingen.

De in het vet aangeduide mogelijkheden zijn degene waarrond het strategisch plan kan worden ontwikkeld en waarrond de beleidsmaatregelen kunnen worden uitgewerkt.

Tabel 17 - De strategische dimensies, de alternatieve keuze en hun effect

DIMENSIE	HOUDING	EFFECT
<i>Klein segment</i>	Status quo: geen specifieke maatregelen	Zal verder teloorgaan
	<i>Uitbouwen</i>	<i>Mogelijke piste</i>
	<i>Wijzigen</i>	<i>Te bespreken naar haalbaarheid</i>
	Bewust afbouwen	Teloorgang zal versnellen
<i>Groot segment</i>	Status quo : geen bijkomende maatregelen	<i>Marktmechanisme zal spelen en aantal vaartuigen zal verder verminderen</i>
	<i>Uitbouwen</i>	Niet binnen MOP <i>Enige mogelijkheid : opkopen van buitenlandse rederijen</i>
	<i>Wijzigen</i>	<i>Komt neer op het stimuleren van alternatieve technieken</i>
	Bewust afbouwen	Versnelde teloorgang : is geen ambitie
<i>Alternatieve vistechnieken</i>	Status quo	Zal marginaal blijven
	<i>Uitbouwen</i>	<i>Aanbod van vis zal diversifiëren</i>
	<i>Wijzigen</i>	Nog te weinig ontwikkeld om te kunnen wijzigen
	Bewust afbouwen	Niet van toepassing

De voorgestelde pistes steunen op offensieve en defensieve aspecten voor de Belgische zeevisserij: offensieve strategie (investeren) in het klein segment (de kustvisserij) en het vissen via selectievere en milieuvriendelijke (alternatieve) vistechnieken. Deze offensieve strategie dient dan wel gepaard te gaan met een defensieve strategie voor het groot segment (behouden van een met het buitenland vergelijkbare rendabiliteit).

Als optie kan worden opengelaten: het aanwenden van een deel van de vrijgekomen middelen of verhogen van de middelen voor de ondersteuning van de opkoop van buitenlandse schepen.

Tabel 18 - Schematisch overzicht en strategische doelstellingen per doelgroep

GROOT SEGMENT	ALTERNATIEVE VISTECHNIEKEN GROOT SEGMENT
<i>Strategisch objectief : België zal het groot segment steunen om een productiviteit te behouden die vergelijkbaar is met deze van de omringende landen. De overname van bedrijven-reders zal zoveel mogelijk worden tegengewerkt</i>	<i>Strategisch objectief : tegen 2003 zal worden bepaald welk percentage van de Belgische vloot zal vissen via alternatieve technieken</i>
KLEIN SEGMENT	ALTERNATIEVE VISTECHNIEKEN KLEIN SEGMENT
<i>Strategisch objectief 1. : in een eerste fase zal de teloorgang van de kustvisserij worden stopgezet en in een tweede fase zal ernaar gestreefd worden dat tegen 2006 België over x kust vissers zal beschikken</i>	<i>Strategisch objectief: er zal tegen 2003 worden bepaald welk percentage van deze groep met alternatieve vistechnieken (niet-boomkor) zal werken en zal het ecologisch nut kunnen worden aangetoond. Er zal een bedrag worden gereserveerd voor de ondersteuning van deze initiatieven.</i>

Voor ieder van de weerhouden dimensies is het aan te bevelen om specifieke beleidsmaatregelen op te stellen.

Voor maatregelen met financieringsgevolgen moet worden nagegaan of de bestaande financieringsprogramma's ondersteunend kunnen werken. Daartoe moet een voorafgaand onderzoek gebeuren inzake de pertinentie van de financiering van de bestaande programma's. Immers, gelet op de actuele strategie is het niet zeker dat alle reeds geplande ondersteuningsprogramma's in de richting van het voorliggend strategisch referentiekader gaan. Zo moeten de bestaande programma's worden onderzocht en de bestaande steunmaatregelen onderverdeeld worden in de volgende categorieën:

- maatregelen die in de richting van de voorliggende strategie gaan: behouden maar de timing eventueel herbekijken
- maatregelen die tegen de voorliggende strategie ingaan: stopzetten
- maatregelen die de voorliggende strategie niet ondersteunen, doch deze ook niet hinderen: stopzetten tenzij de kredieten anders verloren zouden gaan bij gebrek aan alternatief programma.

5.4 Een modelmatige benadering van te overwegen maatregelen

Om een totaaloverzicht te bieden van de factoren die ingezet kunnen worden in het visserijbeleid, is het van cruciaal belang om de factoren in samenhang met elkaar te zien. Daarvoor hanteren we een model⁴⁴ van organisatie waarin ieder van de zeven factoren zijn plaats heeft, maar het model fungeert als een ketting (waarvan het geheel even sterk is als de zwakste schakel) :

De zeven factoren zijn :

- Strategie : de ontwikkelingsrichting voor de toekomst op basis van doelstellingen
- Structuur : organisatiestructuur en verdeling van taken
- Systemen : systemen voor het besturen van de functies
- Kennis (Skills) : de kennis verbonden met het bestaan van de sector
- Stijl (Style): de stijl van beleidsvorming en -implementatie
- Mensen (Staff) : het menselijk potentieel
- Cultuur (Shared values) : de gezamenlijke waarden van alle betrokkenen

De eerste drie factoren (strategie, structuur en systemen) worden de harde factoren genoemd omdat ze het meest tastbaar zijn. Daarom worden deze in de algemene beleidsvoorstellen (5.5) aangehaald. Een toekomst voor de Belgische zeevisserij stoelt immers niet enkel op een duidelijke (en hopelijk juiste) strategie, maar dient geschraagd te zijn door duidelijke systemen en structuren ; tevens dient ze ondersteund door de overige voorwaarden cultuur, stijl, mensen en kennis.

Hierna worden -in het bovenstaande model - de algemene beleidsvoorstellen vermeld. Specifieke beleidsvoorstellen (ingedeeld per dimensie) dienen te worden uitgewerkt, per doelgroep (zie 5.6) en in meerjarenplanning.

Benadrukt dient te worden dat het hier gaat over te overwegen maatregelen. De beslissing ligt uiteraard bij de beleidsverantwoordelijken.

Strategie (een korte samenvatting) :

- defensief : behoud op korte termijn van Belgische vloot, inspelen op mogelijkheden binnen de Europese richtlijnen voor ondersteuning van de competitiviteit van de sector in verband met kostennadelen ten opzichte van het buitenland
- defensieve korte-termijn maatregelen:
 - financiële maatregelen (overbruggingskredieten, rentesubsidies, overheidsparticipatie, steun voor aankoop van tweedehandsvaartuigen, ...)
 - fiscale maatregelen (verlaging of vrijstelling van heffingen en/of belastingen, versnelde afschrijvingen)
 - sociale maatregelen (aanpassen/ingrijpen in het sociaal statuut, verlaging van sociale lasten, voorlichting en advies over technische en economische steun)
- defensief: in het groot segment, behouden van een met het buitenland vergelijkbare rendabiliteit
- offensief : activeren van de uitbouw van het klein segment (kustvisserij)
- offensief: stimuleren van diversificatie van visserijmethoden, onderzoek naar meer selectieve en milieuvriendelijke vistechnieken, ongekwoteerde vissoorten, nieuwe producten of systemen m.b.t. visproducten, visvangst, visbehandeling,

⁴⁴ McKinsey model in: Peters en Waterman "In search of excellence", Mc Graw Hill, 1982

viscommercialisering.

Systemen :

- uitwerken van een systeem van visvergunningen (waarbij natuurlijke persoon en vergunning verbonden zijn)
- evalueren en invoeren van een systeem van groepsbeheer van quota
- opzetten van een monitoring- en beheerssysteem voor de Belgische visserijsector in zijn brede betekenis
- behouden en verscherpen van de economische band
- opstellen van een gecombineerde milieu-index (voor de totale vloot)
- promotie van verse-visconsumptie, verkoopbevordering via kwaliteit
- kapitaalversterking ter ondersteuning van de financiële structuur van betrokken bedrijven.

Structuur :

- uitbouwen van een entiteit voor het groepsbeheerssysteem
- onderzoeken van een investeringsmaatschappij voor de Belgische visserijsector
- opzetten van een steunpunt voor de Belgische visserij
- onderzoeken van de opzet voor het creëren van clustervorming (rederijen, tot verwerkende industrie in de visserijsector) met samenhangende groepen in de Belgische zeevisserij (minimaal één systeem Belgische visveilingen)

Cultuur (Shared values) :

- continuïteit
- duurzaamheid
- aanpassing van de visserij-inspanning
- samenwerking tussen private en publieke partners.

Kennis (Skills):

- professionalisering van het beheer in de Belgische zeevisserij (informatie, plannings- en evaluatiesystemen op individueel en collectief niveau)
- ontwikkelen van een begeleidings-, vormings- en opleidingsluik voor reders, vissers en bemanning
- ontwikkelen van een professionele monitoring voor de sector.

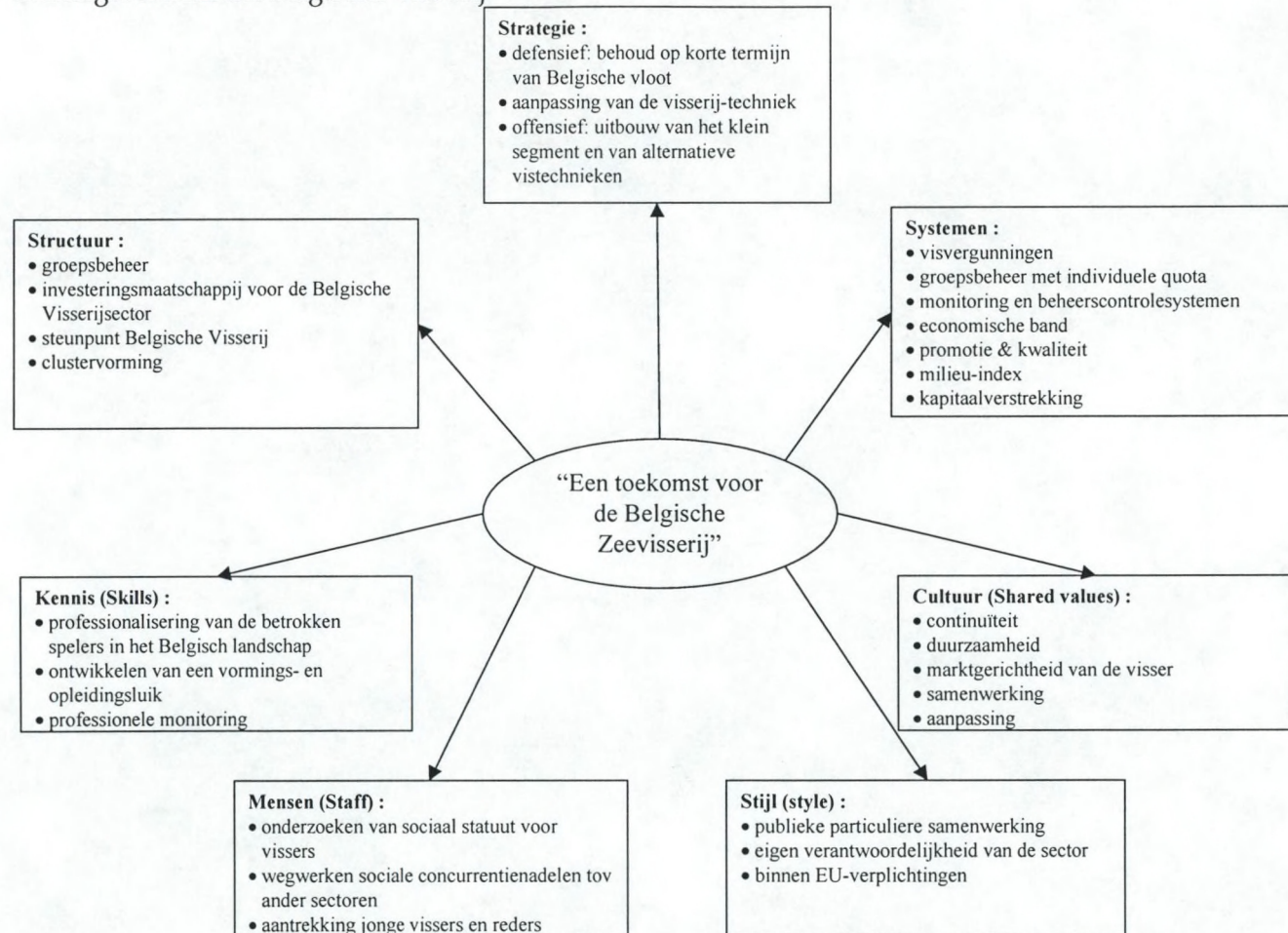
Mensen (Staff):

- onderzoeken van sociaal statuut voor vissers
- wegwerken sociale concurrentienadelen tov andere sectoren
- aantrekkingscampagne voor bemanning, jonge vissers en reders.

Stijl (Style):

- binnen EU-verplichtingen
- in publieke particuliere samenwerking
- met een eigen verantwoordelijkheid voor de sector.

Figuur 15 - Geïntegreerd model Belgische Visserij

5.5 Algemene beleidsvoorstellen

Aangezien een toekomst voor de Belgische zeevisserij met een duidelijke (en hopelijk juiste) strategie geschraagd dient te worden door systemen en structuren, worden deze hierna in de vorm van te overwegen beleidsmaatregelen weergegeven, indien ze beantwoorden aan de criteria :

- met lange-termijn effect
- met een rechtstreekse impact op de zeevisserij
- met een defensief en/of offensief karakter.

Beleidsvoorstel 1 : Onderzoek naar het oprichten van een investeringsmaatschappij voor de sector

Complementair aan FIVA en FIOV die mogelijkheden bieden voor financiering, is er nood aan een investeringsmaatschappij voor de visserijsector.

Een dergelijke investeringsmaatschappij is een aanvullende oplossing voor een aantal problemen waar de bancaire kredietverlening mee wordt geconfronteerd (en vervangt in principe niet de klassieke kredietverlening). Een zwakke waarborgstructuur treft zowel de rederijen als de visverwerking en detailhandel. De aangeboden waarborgen zijn veelal te gespecialiseerde goederen.

Een zwakke financiële structuur en cash flow is een grote rem voor een deel van de bedrijven. De veelal familiale vennootschappen zijn vaak lifestyle-bedrijven met weinig oog voor een gezonde financiële structuur en reservevorming, zij proberen meestal een zo hoog mogelijke vergoeding en zo weinig mogelijk (fiscale) winst te realiseren.

Als gevolg hiervan hypothekeren de lage bedrijfswinst en lage cash flow de terugbetalingscapaciteit van het bedrijf; de slechte financiële structuur, een gevolg van het afkomen van de winsten, drukt op haar beurt op het kredietpotentieel van de onderneming.

Hierdoor ontstaat een situatie die nadelig is voor de concurrentiepositie en de toekomst van het bedrijf. De bedrijven gaan immers niet of minder investeren of ongepaste financieringsvormen aanboren met een zwakkere financiële structuur en cash flow positie als gevolg.

De oprichting van een investeringsmaatschappij voor de visserijsector kan een baanbrekende rol spelen in de gezondheid en continuïteit van de Belgische sector. In eerste instantie is ze als kapitaalverstrekker bedoeld om de financiële structuur van de onderneming te verbeteren.

Zij kan als hefboom fungeren voor de permanente creatie van aanvullende kapitaalverstrekking voor de sector. Deze hoeft zich niet te beperken tot de ondersteuning van de financiële behoeften van de bedrijven. Enerzijds dient deze structuur voor het geven van impulsen voor het bedrijfsbeleid (professionaliseren); anderzijds dient ze vooral als impuls voor effectief sectorbeleid. In het kader van de voorgestelde strategische krachtlijnen kan een dergelijke investeringsmaatschappij beleid gericht op kustvisserij, op milieuvriendelijke en selectieve vistechnieken mede ondersteunen; tevens kan ze stimulansen geven aan instap van jonge vissers en reders en een rol spelen bij het oplossen van opvolgingsproblemen.

Evenzeer kan dergelijke maatschappij mogelijks permanente werkingsmiddelen voor onderzoek en marketingcampagnes financieren.

De werking van dergelijke investeringsmaatschappij moet aan duidelijke principes en beleidslijnen onderworpen worden, die passen in de strategie van het sectorbeleid. Een onontbeerlijke voorwaarde is de publieke particuliere samenwerking, die tot uiting kan komen in een gemengde vorm, passend in een eigen verantwoordelijkheid van de sector.

Het management van particuliere vennootschappen in de sector blijft in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de eigen bedrijfsleiding.

Beleidsvoorstel 2 : Inrichten van een groepsbeheer met quota

Een systeem van groepsbeheer en het opzetten van een entiteit om de quota te beheren, steunen op het principe van responsabilisering van de quota.

De garantie van een quotum ingeschakeld in een groepsverband moet leiden tot:

- een betere visplanning
- een hoger en zekerder rendement

Het toekennen van een quotum is een belangrijk element van het vlootbeleid en de segmentering van de vloot.

Het kan de aanzet vormen tot de creatie van een segment kustvisserij met een duidelijk toeristisch accent (buiten quotum) en als instap voor jonge vissers. De consequentie is dan wel dat voor dit segment vanuit een andere optiek en vanuit andere steunprogramma's middelen ter beschikking worden gesteld die een verantwoorde uitbouw mogelijk maken. Dit kan evenzeer toegepast worden voor selectieve en milieuvriendelijke vistechnieken.

In dit kader past het onderzoeken van de effecten pro en contra en dit zowel vanuit het experiment dat zal lopen in België als vanuit de effecten in het buitenland. Een grondige evaluatie zal uitmaken waar de hefboomen zitten om naar groepsbeheer over te gaan en om de modaliteiten te bepalen.

De overheid kan maar hoeft niet noodzakelijk het quotabeheer gelijktijdig en volledig vrij te geven. Het vrijgeven kan ook in fasen worden verricht ter stimulering van het beleid. Voor doelgroepen zou kunnen worden overwogen om af te stappen van het actueel systeem van centraal beheerde quota om uit te testen of een groepsbeheer het systeem van doorvissen eveneens kan garanderen.

Beleidsvoorstel 3 : Aanpassing van het systeem van de visvergunningen

Door de vaartuigen onder te brengen in vennootschappen en de visvergunningen toe te kennen aan deze vennootschappen, realiseert men een de facto kapitalisering zonder de verkoop van individuele quota in te voeren. De toegang tot het beroep wordt door de enorm hoge prijzen sterkt bemoeilijkt en het klein segment vindt dan ook geen opvolgers.

Daarom is het onderzoeken van de functies en mogelijke dysfuncties van een alternatief systeem van toekennen van vergunningen prioritair. Hierbij is het toekennen van de visvergunning aan de natuurlijke persoon een logische piste.

Deze optie ligt waarschijnlijk zeer gevoelig -zodra het systeem van vergunningen wijzigt, zal de waarde van de onderneming eerder de economische -boekhoudkundige waarde benaderen. Deze optie dient omzichtig te worden benaderd.

Beleidsvoorstel 4 : Behouden en verscherpen van de economische band

Als België zal trachten het groot segment te behouden is het behoud van de zgn. "economische band" tussen schip en haven aan te bevelen. Zelfs een verscherpen van de economische band tussen reder, schip, bemanning en haven is passend in dit kader.

Beleidsvoorstel 5 : Invoeren van een milieu-index per vaartuig

Aangezien de trend tot milieuverantwoord vissen zich hoogstwaarschijnlijk zal doorzetten is een proactieve actie dienaangaande aangewezen. Invoeren van een milieu-index, met het oog op inspanningen naar milieu, is dan ook voornamelijk te beschouwen als proactief en niet als restrictief. Aangezien er nog geen eenduidigheid bestaat over de diverse aspecten van milieuverantwoord vissen, is het aangewezen een dergelijke index uit te werken op basis van een combinatie van parameters die het effect op fauna en flora weergeven, op rationeel energieverbruik en andere.

Een eerste stap bestaat uit onderzoek naar de haalbaarheid om de reeds ingediende dossiers op Europees vlak te heroriënteren naar een meer doorgedreven financiering van dit soort initiatieven.

Beleidsvoorstel 6 : Creëren van sectorclusters

Sectorclusters blijken de laatste jaren een belangrijke toegevoegde waarde te kunnen leveren in de regionale en sectoriële ontwikkeling. Ook voor de Belgische zeevisserij kan het creëren van sectorclusters in de zeevisserij, bestaande uit samenhangende groepen (van reders, verwerkers, veilingen, toeleveranciers, onderzoekscentra) met gezamenlijke belangen een stimulans betekenen. Een begin kan minstens gemaakt worden met samenwerking tussen de drie bestaande veilingen die momenteel op een zeer beperkte oppervlakte autonoom functioneren, waardoor synergetische en schaaleffecten waarschijnlijk niet kunnen spelen. Het overschakelen van de 3 visveilingen naar één gezamenlijk systeem lijkt een logische stap in dit proces. Uiteraard kan de ambitie van de overheid verder gaan naar het creëren van

sectorclusters m.n. naar het stimuleren van samenhangende groepen met gezamenlijke belangen.

Beleidsvoorstel 7 : Opzetten van monitoring- en beheerscontrolesystemen

Aangezien de interne en externe omgeving van de Belgische zeevisserij aan snelle en complexe veranderingen onderhevig is, is het opzetten van een monitoringsysteem van de Belgische visserijsector in zijn brede betekenis aangewezen. In dit kader passen een continue en regelmatige analyse van informatieverzameling en gegevensverwerking (van o.a. financiële gegevens, kwaliteit, besomming, internationale vergelijkingen, ...).

Bovendien is een beheerscontrolesysteem aangewezen, omdat maatregelen best niet blijvend worden genomen omwille van veranderingen in omgeving, mogelijks ongewenste neveneffecten, aangepaste dosering van de maatregelen.

Dit betekent dat enerzijds een beheerscontrolesysteem moet worden opgezet om de uitvoering van de maatregelen in de praktijk op te volgen en anderzijds dat er een concept van jaarlijkse bijsturing van het beleid wordt opgezet, zodat via de bereikte effecten de strategie kan worden bijgesteld. Het is aangewezen dat de instantie die de monitoring en beheerscontrole op zich neemt een karakter heeft van publiek particuliere samenwerking.

Beleidsvoorstel 8 : Opzetten van een steunpunt voor de Belgische visserij

De toekomst van een gezonde en duurzame toekomst voor de Belgische visserij dient ondersteund via kennisontwikkeling, kennisverspreiding, beleidsvoorbereidend onderzoek en overleg. Hiervoor kan gedacht worden aan het opzetten van een steunpunt voor de Belgische visserij dat een continu platform vormt en tevens hierdoor een signaalfunctie invult. Ook kan een dergelijk steunpunt initiatieven ontwikkelen naar opleiding en begeleiding van bemanning, naar promotie-initiatieven en andere systemen. Ook hierbij zou de vorm van publiek particuliere samenwerking een pluspunt kunnen betekenen.

Beleidsvoorstel 9 : Defensieve maatregelen ten voordele van het groot segment

Het groot segment staat onder hoge druk. Enerzijds is er de druk om het vermogen bestendig te blijven verhogen waardoor de productiviteit stijgt (meer, sneller en betere vis vangen). Dit resulteert in stijgende kosten (afschrijvingen, technische en brandstof) en een natuurlijke drang om méér te vangen dan toegestaan. Het uiteindelijk effect zal een nog kleinere vloot zijn. Vandaar dat in het groot segment een offensief beleid minder realistisch is dan een defensief beleid.

In dit kader passen de volgende maatregelen:

- Behoud van de "economische band" tussen schip en haven
- Internationaal vergelijkend onderzoek naar de trends inzake visteknik
- Bepalen tegen 2003 welk % van de vloot naar een alternatieve techniek zal evolueren.
- Grondig evalueren van de effecten van het proefproject voor individualiseren van de quota

- Onderzoek van de mogelijkheden om schepen over te nemen, van de meest aangewezen koppeling tussen vermogen-rendement voor dit soort vaartuigen, van een sanctiesysteem dat de strafmaat stelt voor het ontdoken recht of het onrechtmatig verkregen voordeel (in Europees verband)

De ingeslagen trend naar kleinere vaartuigen met een betere verhouding BT/kW dient te worden behouden.

Beleidsvoorstel 10 : Uitbouw van het klein segment

Het klein segment staat onder overnamedruk vanuit het binnen- en buitenland (om hun rechten inzake quota te vergroten, hetzij via de quota, hetzij via het systeem van de vergunningen).

Speciale actie dient ondernomen om de kustvisserij opnieuw aantrekkelijk te maken, omwille van instapmogelijkheden voor jonge reders en vissers en tevens omwille van de toeristische aantrekkingskracht voor de Belgische kust.

In dit kader passen tevens volgende maatregelen :

- Uitwerken van een systeem voor het individualiseren van de quota in dit segment
- Uitwerken van een systeem voor het personaliseren van de vergunningen, zodat deze niet kunnen worden doorverkocht.
- Studie naar de mogelijkheden voor herdefiniëren van de kustzone.

De achteruitgang en uitverkoop tegengaan is mogelijk door bepaalde (te koop gestelde) schepen op te kopen en erover te waken dat deze in Belgische handen blijven. De overheid kan onderzoeken op welke manier via een assertief aankoopbeleid de terugloop van klein segment en kustvisserij kan worden gecupereerd.

Beleidsvoorstel 11 : Aanpassing van de visserijtechniek

Enerzijds is de techniek van de boomkorvisserij het veld waar de strijd om productiviteit en quota het hardst wordt gestreden, anderzijds is het onvoorspelbaar hoe de nationale en internationale regelgeving zal evolueren; maar de kans is groot dat de techniek van de boomkorvisserij onder druk zal komen te staan. In een vloot waar deze techniek de hoofdmoot uitmaakt, is het risico op termijn niet ondenkbeeldig dat de rederijen voor een voldongen feit worden gesteld. De sector - visserij sensu strictu - is te klein om enig gewicht in de schaal te kunnen leggen.

De rederijen die reeds gestart zijn met het uittesten van alternatieve technieken moeten intensief worden gevolgd op het vlak van opbrengst, rendabiliteit, milieuvriendelijkheid, ervaring, ... van de gebruikte techniek. Eventueel moet worden nagegaan of er overheidsinterventie moet komen voor het bedrijfsrisico.

In dit kader passen tevens de volgende maatregelen:

- Onderzoek naar de mogelijkheden van alternatieve visserij (zoals twin-rigging), vooral zal bestudeerd worden of de Belgische quota bij deze technieken voldoende zijn (vooral voor schol en schar).
- Internationaal vergelijkend onderzoek naar de trends inzake vistechiek.
- Bepalen tegen 2003 welk % van de vloot naar een alternatieve techniek moet evolueren.

Voor de volledigheid wordt het beleidsvoorstel “Korte termijn steunmaatregelen” aan dit kader toegevoegd, alhoewel ze niet kadert in het model.

Beleidsvoorstel 12 : Korte- termijn-steunmaatregelen

In het kader van korte-termijnsteunmaatregelen die de competitiviteit van de Belgische vloot - binnen het Europees kader - verdedigen moet vooral gedacht worden aan ondersteunende maatregelen die tegemoet komen aan de snel veranderende marktomstandigheden en die bepaalde kostennadelen van Belgische partijen binnen de bestaande vloot ten opzichte van hun buitenlandse collega's wegwerken.

Binnen het Europees kader bestaan hiervoor “richtsnoeren voor het onderzoek van de steunmaatregelen van de staten in de visserij- en aquacultuursector” (2001/ C 19/ 05). Uiteraard gelden de algemene principes waarbij staatssteun enkel mag worden verleend indien hij verenigbaar is met de doeleinden van het gemeenschappelijk visserijbeleid.

Mogelijke tijdelijke/ korte-termijn maatregelen:

- steun ter compensatie van de sociale lasten (kwijschelding RSZ-bijdragen en bijdragen jaarlijks verlof)
- idem FAO-bijdragen en Fonds scheepjongens
- idem bedrijfsvoorheffing
- tussenkomst in brandstofkosten
- steun voor tijdelijke stillegging van vissersvaartuigen (vergoeding stilligdagen)
- beperken van het aantal zeedagen
- steun voor de redding en herstructurering van ondernemingen in moeilijkheden

Mogelijke permanente/ korte-termijn maatregelen

- financiële maatregelen (overbruggingskredieten, rentesubsidies, overheids-participatie)
- fiscale maatregelen (verlaging of vrijstelling van heffingen en/of belastingen, versnelde afschrijvingen)
- sociale maatregelen (aanpassen/ingrijpen in het sociaal statuut, verlaging van sociale lasten, voorlichting en advies over technische en economische steun).

5.6 Beleidsvoorstellen gedifferentieerd per dimensie

In de huidige situatie is een gefaseerde aanpak aangewezen. Indien het beleid kiest voor de continuïteit van de sector, dient er een overgang te worden gemaakt naar een gedifferentieerde aanpak met mogelijke krachtlijnen voor beleidsmaatregelen in achtereenvolgens de dimensies:

- groot segment
- alternatieve visserij - groot segment
- klein segment
- alternatieve visserij - klein segment

Voor de volledigheid worden tevens enkele indirecte maatregelen voorgesteld.

A. Beleidsmaatregelen voor het groot segment - klassieke boomkorvisserij

Vorbereidende maatregelen en studies

- ⇒ Studie van hoeveelheid quota die moet worden gereserveerd voor deze vissers
- ⇒ Studie van de leeftijds piramide en de aantrekkingspolen voor het beroep

Maatregelen korte termijn

<i>Quotabeleid</i>	
Verdeling van quota	Quota blijven centraal beheerd Studie van de introductie van groepsbeheer quota.
Ruil van quota	De ruil van quota moet verder gezet worden in functie van de behoeften. Dit kan ofwel platvis of rondvis betreffen.
<i>Reglementering</i>	
Relatie met havens	Behoud van economische band + studie om de economische band te versterken.
Vergunningen	Vorbereidende studie om de vergunningen te individualiseren op naam van de natuurlijke persoon (en niet meer aan schip of bvba). Herevalueren van de mogelijkheden tot overdracht en splitsing (defensief naar groot segment).
Visgronden	-
Vistechniek	Studie van opstellen van een milieu-index op basis van een combinatie van criteria (energiebesparing, behoud natuurlijke rijkdommen van de zee).
Sociaal statuut	-
<i>Kwaliteit</i>	-
<i>Financiële impulsen</i>	
Investeringen	Ondersteunen van aankopen van schepen in functie van de strategische doelstellingen. Onderzoek investeringsmaatschappij visserij.
Rendabiliteit	Benadrukken en benutten van bestaande maatregelen binnen het FIVA en FIOV II-programma.

B. Beleidsmaatregelen voor de alternatieve visserij - groot segment

Voorbereidende maatregelen en studies

- ⇒ Studie van hoeveelheid quota die moet worden gereserveerd voor deze vissers
- ⇒ Studie van de actuele vangsten
- ⇒ Grondige evaluatie (internationaal) van de effectiviteit en de problemen door het invoeren van nieuwe technologieën

Maatregelen

<i>Quotabeleid</i>	
Verdeling van quota	Quota blijven centraal beheerd Studie van de introductie van groepsbeheer quota en de afzondering van een quota voor deze groep van het groot segment.
Ruil van quota	De ruil van quota moet verder gezet worden in functie van de behoeften. Dit kan ofwel platvis of rondvis betreffen.
<i>Reglementering</i>	
Relatie met havens	Behoud van economische band + studie om de economische band te versterken.
Visvergunningen	Voorbereidende studie om de vergunningen te individualiseren op naam van de natuurlijk persoon (en niet meer aan schip of bvba).
Visgronden	Studie van de mogelijkheden tot het opsporen van nieuwe visgronden en het opsporen van niet TAC-vissoorten.
Vistechniek	Bepalen van technieken die zullen worden uitgetest en de progressieve invoering ervan (twin-rigging). Uittesten van de technieken in alle weersomstandigheden. Studie naar het opstellen van een milieu-index op basis van criteria (energiebesparing, behoud natuurlijk rijkdommen van de zee).
Sociaal statuut	Te bespreken.
<i>Kwaliteit</i>	-
<i>Financiële impulsen</i>	
Investerings	Onderzoek van de mogelijkheid om een aantal schepen en reders ervan te overtuigen in de nieuwe technieken te investeren. Een ruime en gepaste toelage voor interessante projecten moet bestudeerd worden.

C. Beleidsmaatregelen voor klein segment

Bedenking : Het aantal vaartuigen van 221kW of minder bedraagt anno 2001 ongeveer 65 eenheden, waarvan 30 echte kustvisserstvaartuigen. De groep van de zogenoemde Eurokotters (± 35 vaartuigen) is hier eveneens in vertegenwoordigd.

Vorbereidende maatregelen

- ⇒ Studie van hoeveelheid quota die moet worden gereserveerd voor deze vissers
- ⇒ Studie van de actuele vangsten
- ⇒ Studie van de leeftijds piramide + aantrekkingspolen voor het beroep
- ⇒ Onderzoeken of de sportvisserij met sleepnetten als instap naar het klein segment een valabel alternatief kan vormen.

<i>Quotabeleid</i>	
Verdeling van quota	Quota blijven centraal beheerd. Studie van de introductie van individuele quota en de afzondering van quota voor deze groep (kustvisserij en eurokotters).
Ruil van quota	De ruil van quota moet verder gezet worden in functie van de behoeften. Dit kan ofwel platvis of rondvis betreffen.
<i>Reglementering</i>	
Relatie met havens	Behoud van economische band + studie om de economische band te versterken.
Visvergunningen	Vorbereidende studie om de vergunningen te individualiseren op naam van de natuurlijk persoon (en niet meer aan schip of bvba).
Visgronden	Studie van de mogelijkheid om de kustzone definitief te beschermen voor vaartuigen met een tonnage kleiner dan 70 BT, zoals voorzien in het plan voor duurzame ontwikkeling. Studie naar mogelijkheden voor herdefiniëren van de kustzone.
Vistechniek	Het gebruik van staande netten in de hand houden.
Sociaal statuut	Te bespreken
Kwaliteit	Mogelijke invoering van een kwaliteitslabel (dagverse vis) in kader van promotie
<i>Financiële impulsen</i>	
Investeringsen	Ondersteunen van aankopen van schepen in functie van de strategische doelstellingen. Onderzoek investeringsmaatschappij visserij.
Rendabiliteit	Benadrukken en benutten van bestaande maatregelen binnen het FIVA en FIOV II-programma.

D. Beleidsmaatregelen voor de alternatieve visserij - klein segment

Vorbereidende maatregelen

- ⇒ Studie van hoeveelheid quota die moet worden gereserveerd voor deze vissers
- ⇒ Studie van de actuele vangsten
- ⇒ Grondige evaluatie (internationaal) van de effectiviteit en de problemen door het invoeren van nieuwe technologieën.

<i>Quotabeleid</i>	
Verdeling van quota	Quota blijven centraal beheerd Studie van de introductie van individuele quota en de afzondering van quota voor deze groep.
Ruil van quota	De ruil van quota moet verder gezet worden in functie van de behoeften. Dit kan ofwel platvis of rondvis betreffen.
<i>Reglementering</i>	
Relatie met havens	Behoud van economische band + studie om de economische band te versterken.
Visvergunningen	Vorbereidende studie om de vergunningen te individualiseren op naam van de eigenaar (natuurlijk persoon) en niet meer aan schip of bvba.
Visgronden	Niet van toepassing.
Vistechniek	Bepalen van technieken die zullen worden uitgetest en de progressieve invoering ervan (twin-rigging). Uittesten van de technieken in alle weersomstandigheden. Studie naar het opstellen van een milieu-index op basis van criteria (energiebesparing, behoud natuurlijk rijkdommen van de zee).
Sociaal statuut	Te bespreken.
<i>Kwaliteit</i>	Invoering kwaliteitslabel
<i>Financiële impulsen</i>	
Investeringsen	Onderzoek van de mogelijkheid om een aantal schepen en reders ervan te overtuigen in de nieuwe technieken te investeren. Een ruime en gepaste toelage voor interessante projecten moet bestudeerd worden.

E. Beleidsvoorwaarden indirect

Havens	Verbeteren van de toegang tot de vissershavens van Zeebrugge (ter beschikking stellen van de actueel gesloten kleine zeesluis).
	Onderzoeken op welke manier lostijden kunnen worden versneld om kwaliteit te behouden en efficiëntie van de reders en bemanning te verhogen. In kaart brengen van de randvoorwaarden.
Visveilingen	Stimuleren van samenwerking tussen de drie Belgische visveilingen; met inbegrip van simultaan georganiseerde verkoop.
Verwerking	Onderzoeken op welke manier de verwerking van bepaalde vissorten (schol) in Belgische havens kan worden ontwikkeld om zodoende de prijsafhankelijkheid van het buitenland te verminderen en de aanlandingen in Belgische havens te stimuleren.

5.7 Epiloog

Het moge duidelijk zijn dat de Belgische zeevisserij momenteel in woelige wateren verkeert. Echter, de positieve bereidheid in dit project van zowel vertegenwoordigers van het bedrijfsleven als van de overheid geven voldoende aanleiding tot vertrouwen. De voorstellen vereisen een stevige medewerking van de sector, medewerking van de overheid is onontbeerlijk. De uitwerking vergt tijd. Maar er is een toekomst voor de Belgische visserij, een gezonde en duurzame toekomst.

Bijlage 1: Bibliografie

- “De Belgische Zeevisserij aanvoer en besomming 1999”, Ministerie van Middenstand en Landbouw, Bestuur voor het Landbouwbeleid, Dienst Zeevisserij
- “Een Masterplan voor de Belgische Visserij”, Hamas Consult, 2000
- “Ex-ante evaluatie februari 2000”, Viaene, Van der Meersche, Samuelov, Verbeke, WES, 2000
- “Vis en gezonde voeding” 1999 Kwaliteitscontrole in de visserij en de visverwerkende industrie, Nutrinews Special.
- Bijzondere Raadgevende Commissie Visserij - Verslag conjunctuurontwikkelingen in de visserijsector. CRB 2000/548
- Communautair Programma voor Structurele Acties in de Visserijsector periode 2000 - 2006
- Daems H., Douma S., “Concurrentie: analyse en strategie”, Kluwer, Deventer, 1984
- Ex-ante evaluatie Communautair Programma voor Structurele Acties in de Visserijsector Periode 2000 - 2006
- FIVA, Activiteitenverslag 1999, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Land- en Tuinbouwondersteuningsbeleid.
- Heene A., “Bruggen naar de toekomst”, Uitgeverij Lannoo, Tielt, 1995
- Otto M. M., “Strategisch veranderen in politiek bestuurd organisaties”, Van Gorcum, Assen, 2000
- Peters en Waterman “In search of excellence”, McGraw Hill, 1982
- Porter M., “The competitive advantage of nations”, MacMillan Press, London, 1990
- Uitkomsten van de Belgische Zeevisserij 1998, Ministerie van Middenstand en Landbouw, Bestuur voor het landbouwbeleid, Dienst Zeevisserij, 1999
- Viaene J., “De socio-economische analyse van de Belgische vissersvloot”, Speech Nationaal Congres Rederscentrale, oktober 1998

Bijlage 2

<i>Instelling</i>	<i>I/V</i>	<i>Datum</i>	<i>Persoon</i>	<i>Positie</i>
Federale Regering Ministerie van Middenstand en Landbouw	I, V	20.09.2000	J. Carmeliet	DG 2 - Het Bestuur voor het landbouwbeleid Directie-Generaal
Federale Regering Ministerie van Middenstand en Landbouw	I, V	20.09.2000	L. Maertens	DG 2 - Het Bestuur voor het landbouwbeleid Afdeling Internationaal Landbouw- en Visserijbeleid Zeevisserij
Federale Regering Ministerie van Middenstand en Landbouw	I	20.09.2000	M. Welvaert M. Vermoortel M. Demaiter	DG 2 - Het Bestuur voor het landbouwbeleid Afdeling Internationaal Landbouw- en Visserijbeleid
Federale Regering Ministerie van Middenstand en Landbouw	I	27.09.2000	J. De Laporte	Adj. Kabinetschef
Vlaams Visserij Informatiecentrum	V	05.12.2000	M. Desutter	
Het Visserijblad	I, V	16.10.2000	M. Vandekerckhove	Redactie
De Vlaamse Regering Ministerie van Leefmilieu en Landbouw	V	29.11.2000	K. Soete	Kabinetsadviseur
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap ALT - afd. Land- en Tuinbouwondersteuningsbelei d	I, V	16.10.2000	W. Beghein	Cel "Europa"
Zeebrugse Visveiling	I, V	23.10.2000	M. Bekaert	Gedelegeerd Bestuurder
Zeebrugse Visveiling	I	22.02.2001	M.-J. Becauss	
Rederscentrale	I, V	19.09.2000 08.02.2001	L. Corbisier	Algemeen Directeur
Rederscentrale	I, V	19.09.2000 08.02.2001	B. Schiltz	Voorzitter
Universiteit Gent Fac. Landbouweconomie	V	23.11.2000	J. Viaene	Afdeling Agro-marketing Professor
Havenbestuur stad Oostende	V	20.11.2000	P. Vermandel	Havenkapitein - Direct.
Pieters Visbedrijf NV	I, V	18.09.2000	F. Tierenteyn	CEO
Carrefour Belgium	V		P. Herrebout	
Pittman Seafood	I	06.10.2000	D. Vandepitte	Directeur
Vanden Broecke	I	13.10.2000	J. Vanden Broecke	

I/V: Interview / Vragenlijst

